

MINISTARSTVO OBRAZOVANJA, NAUKE I TEHNOLOGIJE

NASTAVNI PLAN I PROGRAM

Za šesti razred niže srednje škole

Priština, septembar 2003.

Glavni urednik:

Isuf Zeneli

Urednici:

Xhavit Rexhaj

Ramush Lekaj

Bajram Shatri

Lektura i korektura:

Suada Džogovi



UNMIK



INSTITUCIONET E PËRKOHSHME TË VETËQEVERISJES
PROVISIONAL INSTITUTIONS OF SELF-GOVERNMENT
PRIVREMENE INSTITUCIJE SAMOUPRAVLANJA

QEVERIA E KOSOVËS - GOVERNMENT OF KOSOVO - VLADA KOSOVA

MINISTRIA E ARSIMIT, SHKENCËS DHE TEKNOLOGJISË
MINISTRY OF EDUCATION, SCIENCE AND TECHNOLOGY
MINISTARSTVO ZA OBRAZOVANJE, NAUKU I TEHNOLOGIJU

ADMINISTRATIVNO UPUTSTVO

**PREDMET: PRIMJENA PLANA I PROGRAMA
ZA ŠESTI RAZRDED**

BR: MONT 53/01B/2003.

DATUM: 15. avgust 2003.

U saglasnosti sa članom 6.1 paragrafa (b), kao i članom 7.1 Zakona o osnovnom i srednjem obrazovanju i u saglasnosti sa Pravilnikom 2001/19 od 13. septembra 2001. o izvršnim organima privremenih institucija samouprave Kosova, Ministarstvo obrazovanja, nauke i tehnologije izdaje ovo Administrativno uputstvo.

član 1.

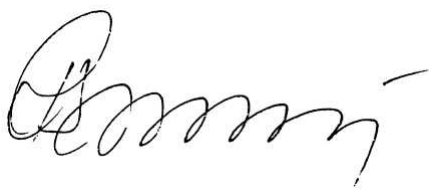
1.1. Cilj Administrativnog uputstva je primjena nastavnog Plana i programa za šesti razred, kao rezultat prestrukturiranja u osnovnom obrazovanju.

član 2.

2.1. Nastavni plan i program za šesti razred priložen je Administrativnom uputstvu.

lan 3.

- 3.1. Nastavni Plan i program za šesti razred stupa na snagu u školskoj 2003/2004. godini.
- 3.2. Primjenom Plana i programa za šesti razred stupaju van snage dosadašnji planovi i programi za šesti razred osnovne škole.
- 3.3. Ovo Administrativno uputstvo stupa na snagu sa 15. avgustom 2003. god.

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Osmani', with a horizontal line extending from the end of the signature.

Mr. Rexhep Osmani, ministar

SADRŽAJ

Admintrativno uputstvo, 3

UPUTSTVA ZA PRIMJENU NASTAVNIH PLANOVA, 7

- I. Uvod, 7
- II. Ciljevi, 8
- III. Vrednovanje, 10
- IV. Metodološka uputstva, 12
- V. Izvori i nastavna sredstva, 13
- VI. Nastavni plan predmeta, 14
- VII. Organizacija nastavnog procesa, 15

BOSANSKI JEZIK, 19

STRANI JEZICI

ENGLESKI JEZIK, 33

FRANCUSKI JEZIK, 43

NJEMA KI JEZIK, 57

MATEMATIKA, 85

BIOLOGIJA, 97

FIZIKA, 115

HISTORIJA, 127

GEOGRAFIJA, 147

GRA ANSKO VASPITANJE, 165

UMJETNOST

MUZI KO VASPITANJE, 179
LIKOVNO VASPITANJE, 189

TEHNOLOGIJA, 195

TJELESNI ODGOJ I SPORT, 205

UPUTSTVA ZA PRIMJENU NASTAVNIH PLANOVA

I. UVOD

Obrazovanje je u svako vrijeme predstavljalo i danas predstavlja polje koje vodi društvenom, političkom i ekonomskom razvoju različitih zemalja pa i Kosova.

Viziju za stvaranje jedne savremene škole po međunarodnim standardima započetu poslije završetka rata, Ministarstvo obrazovanja, nauke i tehnologije (MONT) sada realizuje preduzimajući i svestrane i praktične korake na svim poljima djelatnosti.

Na ovom putu od historijskog značaja za razvijanje i napredovanje kosovskog društva, MONT teži ka promjeni gledišta u procesu razvijanja ličnosti sa jasnom vizijom za njegovu budućnost i njegovo mjesto.

Ovo stvara potrebne preduslove za integraciju pojedinaca i kosovskog društva u političkim kretanjima, ekonomskom, intelektualnom, naučnom i tehnološkom razvoju kao i socijalno-kulturnom razvoju razvijenih evropskih i svjetskih zemalja.

Razvoj nastavnog plana i programa zasniva se na osnovi naučne procedure, kako po obliku, metodološkom pristupu, organizaciji i predmetnom sadržaju tako i po izlaganju rezultata znanja, nastavnih sredstava, tehnike i instrumenata ocjenjivanja.

Glavni principi rada profesionalnih grupa bili su stalno u toku najnovijih razvoja u obrazovanju i u konsultaciji sa međunarodnim ekspertima. U ovom procesu razvoja planova i programa, koji je izrađen na dugoročnoj strategiji MONT-a, znatan doprinos dali su UNICEF, vlade i agencije nekoliko zemalja.

Procesi se odvijati u određenim fazama na sva tri nivoa školovanja (prvi nivo I-V, drugi nivo VI-IX, treći nivo X-XII ili XII). U prvoj fazi (2003) urađeni su predmetni planovi i programi za VI razred.

Posebna pažnja je posvećena njegovanju pozitivnog stava prema učenju, podsticanju učenika da se angažuju opravdanim načinom u ispunjavanju školskih zahtjeva, razvoju vještina iz svakodnevnog života, uvijek imajući u vidu karakteristike fizičkog i psihičkog razvoja ovog uzrasta.

Realizacija ciljeva plana i programa zavisi e od posve enog rada nastavnika, kojima se ovaj plan i program i posve uje. Da bismo olakšali primjenu ovog nastavnog plana i programa, Ministarstvo obrazovanja, nauke i tehnologije organizova e predavanja sa nastavnicima koji e biti vo eni od eksperata odgovaraju ih oblasti sa dodatnim uputstvima ovoga plana i programa.

II. CILJEVI

Cilj Nastavnog plana i programa za šesti razred je:

- obezbje ivanje povoljnih uslova za intelektualni, estetski, fizi ki, društveni, moralni i duhovni razvoj u enika;
- obezbje ivanje orijentisanja i realizacije u eni kih interesa i ispunjavanje aspiracija preko u enja;
- konsolidacija znanja, pove avanje, orijentisanje obdarenosti i sposobnosti za gra enje u eni ke budu nosti;
- omogu avanje koriš enja raznih izvora za obezbje ivanje i obradu informacija, kao i za razvoj kriti kog pristupa prema informacijama i injenicama koje se nude;
- podsticanje u enika za preduzimanje inicijativa i nezavisnih djelatnosti u porodnom okruženju i šire, poštuju i osnovna pravila ponašanja u grupi, u zavisnosti od razli itih vrsta djelatnosti koje obavljaju.

Radne grupe za izradu planova i programa prilago enim sadržajem izabrale su opšte ciljeve i specifi nosti za ostvarivanje izloženih ciljeva od kojih su jasno odre eni o ekivani rezultati na kraju šestog razreda.

III. VREDNOVANJE

Vrednovanje (ocjenjivanje) je proces posmatranja, sistematskog prikupljanja, analize i interpretacije informacija u cilju određivanja stepena do kojeg je učenik savladao nastavne ciljeve. Učenike treba podsticati ka dostizanju ciljeva znanja (očekivani rezultati) određenog nastavnog programa i određenog nivoa.

Ovaj proces se podstiče na osnovu načela kao što su:

- određivanje cilja i vrijednosti procesa vrednovanja / ocjenjivanja;
- korišćenje odgovarajućih instrumenata mjerenja u skladu sa zadatkom kako bi se mjerenje odnosilo na pretpostavljeni cilj mjerenja;
- obezbjeđenje kvalitativnih informacija o postignutom rezultatu učenika putem kontinuiranog mjerenja i vrednovanja;
- mjerenje i vrednovanje treba da su međusobno balansirani i treba da obuhvataju programsku cjelinu sadržaja nastavnog predmeta;
- postojana vjerodostojnost podataka o tačnosti dostignutog stepena učenika;
- korišćenje tehnika vrednovanja putem kojih jasno razlikujemo dostignuti stepen znanja učenika.

III. 1. Instrumenti vrednovanja

Predmetni nastavnici i škole treba da biraju i primjenjuju dovoljan broj instrumenata i sredstava za mjerenje i vrednovanje, kao što su:

- posmatranje;
- upitnik (samovrednovanje);
- pismeni izvještaj o jednom praktičnom radu ili istraživanju;
- usmeno izražavanje;
- pismeno izražavanje;
- kontrolni listići (koriste se za /manevarske/ vještine snalažljivosti);
- dosije ili portfolio (samovrednovanje);
- test na bazi kriterijuma i ciljeva;
- test dostignuća sačinjen na osnovu pitanja (zahtjeva):
 - odgovor sa više alternativa;
 - kratki i otvoreni odgovor;
 - izabrani otvoreni odgovor i dr.

I svaki drugi instrument koji nastavnik smatra potrebnim.

Na kraju nastavnog procesa, svaka škola utvrđuje standarde i kriterijume putem kojih određuje dostignuti stepen za šesti razred.

III. 2. Stepen usvojenosti (gradiva)

Na kraju školske godine, svaki učenik treba da dostigne određeni (potrebni) stepen usvojenosti nastavnog gradiva:

- **odličan** (stepen najviše usvojenosti);
- **vrlo dobar** (stepen više usvojenosti);
- **dobar** (stepen srednje usvojenosti);
- **dovoljan** (stepen dovoljne usvojenosti);
- **nedovoljan** (stepen nedovoljne usvojenosti).

Dostignuti stepen usvojenosti nastavnog gradiva direktno zavisi od standarda (vidi tabelu) koji se baziraju na:

Opšti ciljevi	Stepen najviše usvojenosti 90%	Stepen više usvojenosti 80%	Stepen srednje usvojenosti 60%	Stepen dovoljne usvojenosti 40%	Stepen nedovoljne usvojenosti
<i>Poznavanje nastavnog predmeta</i>	Najviše sposobnosti poznavanja i korišćenja znanja predmeta u raznim jednostavnim situacijama.	Više sposobnosti poznavanja i korišćenja znanja predmeta u raznim jednostavnim situacijama.	Srednje sposobnosti poznavanja i korišćenja znanja predmeta u raznim jednostavnim situacijama.	Dovoljne, ograničene sposobnosti poznavanja i korišćenja znanja predmeta u raznim jednostavnim situacijama.	Nedovoljne sposobnosti poznavanja i korišćenja znanja predmeta u raznim jednostavnim situacijama.
<i>Razumijevanje naučnih tokova</i>	Najviše sposobnosti razumijevanja i primjene činjenica, načela i odnosa uzrok – posljedica. Prikupljanje i organizacija informacija i jednostavno rasuđivanje.	Više sposobnosti razumijevanja i primjene činjenica, načela i odnosa uzrok – posljedica. Prikupljanje i organizacija informacija i jednostavno rasuđivanje.	Srednje sposobnosti razumijevanja i primjene činjenica, načela i odnosa uzrok – posljedica. Prikupljanje i organizacija informacija i jednostavno rasuđivanje.	Dovoljne, ograničene sposobnosti razumijevanja zadataka i naučnog procesa.	Nedovoljne sposobnosti razumijevanja zadataka i naučnog procesa.

Kriti-ko mišlje-nje	Visoke sposobnosti kriti kog mišljenja u složenim situacijama, kao: poznavanje relevantnih informacija, rješavanje problema - primjenjuju i objašnjenja na elu i iskustva.	Sposobnosti kriti kog mišljenja u složenim situacijama, kao: poznavanje relevantnih informacija, rješavanje problema - primjenjuju i objašnjenja na elu i iskustva.	Ograni ene sposobnosti kriti kog mišljenja u složenim situacijama, kao: poznavanje relevantnih informacija, rješavanje problema - primjenjuju i objašnjenja na elu i iskustva.		
Manevarske vještine	Ste ena zadovoljavaju a sposobnost manevarskih vještina.		Niži stepen usvojenih sposobnosti za (neke) manevarske vještine.		

IV. METODOLOŠKA UPUTSTVA

Izbor nastavnih metoda je u kompetenciji nastavnika nastavnog predmeta.

Izbor se vrši zavisno od potreba i zahtjeva u enika, sadžajnih specifičnosti nastavnih tema, didaktičkih potreba uzimaju i u obzir psihofizičke mogućnosti i formiranost u enika i dr.

Primjena neke metode (npr. deduktivne) ne podrazumijeva odbacivanje neke druge metode (npr. induktivne). Metodologiju i tehniku rada sa učenicima treba kombinovati, kako bi one postale komplementarne u smislu pospješivanja dinamike nastave, razbijanja monotoničnosti i motivisanja u enika.

Metode i tehnike nastave su toliko raznolike, koliko i metode i tehnike učenja.

Zato, u toku jednog nastavnog sata nastavnik može primijeniti različite kombinovane nastavne tehnike i metode radi postizanja što boljih rezultata u procesu nastave.

Imaju i u obzir cilj za što kvalitetnijom nastavom trebalo bi imati u vidu neke tehnike i metode:

- izlaganje i pojašnjenje;
- usmeno izražavanje;
- pismeno izražavanje;

- učenje kroz rješavanje problema;
- diskusija (debata);
- rad u grupama;
- predstavljanje i interpretacija;
- tehnike kritičkog mišljenja;
- idejna inspirativnost (brainstorming);
- samostalno istraživanje.

Za određene teme koje karakteriše dovoljan broj informacija može se primjeniti i interaktivna nastava kombinovana sa praktičnim aktivnostima.

Za određene nastavne teme može se koristiti nastava u prirodi, različite studijske ekskurzije, posjete raznim organizacijama i dr.

U svim slučajevima primjene naznačenih nastavnih metoda i tehnika, potrebno je koristiti odgovarajuća didaktička nastavna sredstva i pomagala bez kojih se očekivani rezultati ne mogu uspješno ostvariti.

V. IZVORI I NASTAVNA SREDSTVA

Radi efektivne realizacije ciljeva nastave i učenja, koje ovaj nastavni plan i program postavlja, nastavnici i učenici treba da koriste različite izvore i sredstva informacija.

Dosadašnji proces obrazovanja odvijao se uz školske udžbenike kao glavnog izvora informacija. U ovom trenutku nedostaju adekvatni udžbenici za odgovarajuće nastavne predmete, ali nastavnici i učenici imaju mogućnosti da koriste razne udžbenike iz prethodnih ili narednih obrazovnih nivoa, kao i druga dopunska pomagala u cilju obezbjeđivanja znanja i iskustava koji imaju naučnu podlogu.

Pored raznih školskih udžbenika sugerišemo da se koriste i drugi informativni materijali:

- priručnici, atlasi i brošure;
- novine, stručni i naučni časopisi;
- fotografije, poster, proglašaji, šeme, dijagrami, karte, tabele;
- modeli, crteži, makete;
- fotoslajdovi, filmovi, videokasete;
- računarski programi, internet, CD i dr.

U nadležnosti je nastavnika da, zavisno od datih uslova u kojima škola radi, nalazi izvore informacija i pomoćna nastavna sredstva, vode računa o ravnoteži usmenih, vizuelnih, auditivnih i audiovizuelnih sredstava sa posebnim naglaskom na bitne argumente koji utiču na kvalitet učenja.

Sloboda izbora nastavnih izvora treba da pripadne i učeniku.

VI. NASTAVNI PLAN PREDMETA

Br.	Nastavni predmeti	Broj časova	Postotak
1.	Bosanski jezik i književnost	185	17,85
2.	Engleski jezik	111	10,71
3.	Matematika	148	14,29
4.	Biologija	74	7,14
5.	Fizika	74	7,14
6.	Historija	74	7,14
7.	Geografija	74	7,14
8.	Građansko vaspitanje	37	3,57
9.	Muzičko vaspitanje	37	3,57
10.	Likovno vaspitanje	37	3,57
11.	Tehnologija	37	3,57
12.	Tjelesni odgoj i sport	74	7,14
13.	Izborni: a) dopunski časovi obaveznih predmeta; b) građansko vaspitanje, etika, umjetnosti, interpretacije, zdravstveni kursevi, prava i sloboda uvek, obrazovanje za preduzetnike; c) životna sredina; d) vrijeme za ekskurzije / šetnje i djelatnosti za individualni razvoj.	74	7,14
	Ukupno	1036	100.0

VII. ORGANIZACIJA NASTAVNOG PROCESA

Redovna nastava

Nastavni plan i program za šesti razred treba da se realizuje ne za manje od 37 nedjelja zakonom utvrđenih, ili 185 dana utvrđenih kalendarskom školskom godinom.

Dvanaest prvih predmeta nastavnog plana su obavezni, za koje je data tabela o podjelima.

Izborna nastava

Dio po izboru u planu i programu ostaje školi na raspolaganju, koji se odnosi na autonomiju škole.

Odluka za dio plana i programa po izboru treba da se odnosi na osnovu mišljenja, gdje se obuhvataju učenici, nastavnici, roditelji i drugi zainteresovani faktori. Ova odluka treba da se donese sa stručnim organima škole najkasnije do 15. septembra.

Škola obavlja izbor, uvažavajući i individualne zahtjeve i potrebe učenika. Ovakve orijentacije dozvoljavaju prostor za jednu individualizovanu djelatnost u školi, istovremeno preporučuju standarde za jedan kvalitetan i ravnopravan nastavni proces, nezavisno od razlika između učenika.

Kursevi i djelatnosti po izboru mogu se obezbijediti od strane Ministarstva obrazovanja, nauke i tehnologije, ili može ih predložiti škola. Izbor može biti:

- a) dopunski predmeti iz obaveznih predmeta (npr. 1 ili 2 nastavna predmeta na maternjem jeziku, stranom jeziku, na predmetu matematike ili nekom drugom nastavnom predmetu);
- b) strani jezik (učenici i škola mogu se opredijeliti koji jezik će se od stranih jezika uzeti kao drugi strani jezik: njemački jezik, francuski jezik ili neki drugi evropski jezik).
- c) uvođenje predmeta / novih kurseva (npr. građansko vaspitanje, etika, umjetnosti interpretacije, kurs iz zdravstva, prava i sloboda u 21. vijeku, obrazovanje za preduzetnike, tehnologija informisanja i komunikacije);
- d) teme iz života (kao npr. zaštita životne sredine, integrisane teme i dr.);
- e) vrijeme za ekskurzije / šetnje i djelatnosti za individualni razvoj.

Na osnovu ovoga škola ima mogućnost angažovanja sa više odgovornosti u izradi potrebnih programa ponuđenih predmeta / kurseva, uvijek imajući za osnovu plan i program obaveznih predmeta i u ispunjavanju osnovnih potreba i zahtjeva učenika, kako bi se osigurale ravnopravne mogućnosti za sve. Od MONTA može se tražiti pomoć za potrebni materijal za izabrane kurseve od strane škole.

Kada škola odlučuje za izborni dio plana i programa (dopunski predmeti obaveznih ili drugih predmeta / kurseva), vrši se izbor adekvatnog kadra za vođenje nastave sa ovim predmetima / kursevima tokom primjenjivanja.

Kada škola na osnovu zahtjeva i potreba učenika odlučuje za jedan ovakav izbor, vođenje nastave je obavezno, kao i informisanje regionalne kancelarije za obrazovanje i opštinske direkcije za obrazovanje.

Vrijeme trajanja izborne nastave na ponuđenim kursevima određuje se od strane stručnih organa škole, u zavisnosti od ispunjavanja zahtjeva i potreba učenika.

ENGLISH LANGUAGE (3 asa nedjeljno, 111 asova godišnje)

INTRODUCTION

Learning is a complex process of discovery, collaboration, and inquiry facilitated by language. Composed of interrelated and rule/governed symbol systems, language is a social and uniquely human way of representing, exploring, and communicating meaning. Language is essential for forming interpersonal relationship, understanding social situations, extending experiences, and reflecting on thought and action. Language is the primary basis of all communication and the primary instrument of thought.

PHILOSOPHY

The program for English language will emphasize the importance of experiencing language in context. Students' background knowledge, skills and attitudes will be used as a means of developing communicating abilities. As the students develop communication skills, they also increase their linguistic accuracy and develop language learning strategies.

In the English language program students will acquire various kinds of knowledge, skills and attitudes about:

- expressing and negotiating meaning (communication).
- patterns of ideas, behaviours, manifestations, cultural artifacts and symbols (culture).
- sounds, written symbols, vocabulary, grammar and discourse (language).
- cognitive, socio-affective and meta-cognitive process (general language education).

Integral to all three processes are the communicative intents or functions of communication, reporting or describing and so on, which are developed in the experience / communication component. Students will also learn about the language and how to use it : the sound – symbol sys-

tem, vocabulary, grammar and discourse elements that are needed to convey ideas and enhance communication in an oral or written context.

GOALS

The long – term goals in the study of English language are cultural understanding and effective communication. The development of cultural understanding and linguistic proficiency is a complex process involving a variety of language experiences and exposure to the culture of the people whose language is being studied.

- Students will reinforce their language knowledge and language skill, gained at the previous level, and will broaden them gradually, aiming at increasing language awareness and broadening their communicative ability.
- They will deepen their understanding of their own culture and other cultures, where English is spoken as a first, second, or an international language.

GENERAL AND SPECIFIC OBJECTIVES

- Enable students to communicate more efficiently:
 - Develop their language skills;
 - Gain self confidence in communication;
 - Use the language skills communicatively.
- Increase language awareness:
 - Understand and use the sound system of English;
 - Understand vocabulary related to familiar topics and vocabulary areas;
 - Gain some control of basic structure;
 - Recognize the basic similarities and differences between English and mother tongue.
- Make subject matter connections:
 - Gain the ability to orient in time, space, and so on;
 - Be able to deal with numbers, dates...;
 - Use technical equipment (tapes recorders, computers, etc).
- Apply information within and between learning areas:
 - Recognize and select information;
 - Draw conclusions;
 - Explore cross-curricular issues.

- Develop awareness of their own identity and of the others:
 - Understand differences in race, culture, class, and so on;
 - Recognize the importance of the culture in their education;
 - Understand the customs of their country and compare them with other countries.

CONTENT

Topics

1. Personal identification

- Introducing people
- Describing people
- Personal information (feelings, emotions, likes and dislikes)

2. House and environment

- Types of accommodation
- Furniture
- Garden and school yard

3. Daily life (routine)

- At home
- At school
- Weekends

4. Free time and entertainment

- Leisure activities
- Hobbies and interests
- Sports

5. Travel

- Public and private transport
- Traffic
- Holidays

6. Relation with other people

- Relationship
- Correspondence
- Meeting

7. Health and body care

- Parts of the body

- Hygiene
- Medical services

8. Education

- Schooling
- Subjects
- Jobs

9. Shopping

- Shopping facilities
- Shopping for food and clothes
- Household articles

10. Services

- Post (telephone, e-mail)
- Hospital
- Petrol station

11. Places

- Hometown
- Directions
- Sightseeing

12. Weather

- Climate
- Weather forecast
- Seasons

ATTAINMENT TARGETS

• Listening

At the end of grade six learners can:

- Recognize familiar words and basic phrases concerning themselves, their families and relationship between people;
- Understand formal and informal forms of greeting, leave-takings and expressions of politeness;
- Understand and follow simple instructions;
- Understand short simple descriptions of people and places.

• Speaking

At the end of grade six learners can:

- Present simple, oral presentation about family, friends, school and home;

- Exchange personal feelings and emotions in English;
- Identify and discuss aspects of everyday life such as transport, clothing and food;
- Demonstrate awareness of formal and informal greeting, leave-takings and expressions of politeness.

- **Reading**

At the end of grade six learners can:

- Read and comprehend simple written messages;
- Understand straightforward information within known areas such as personal information, and simple reports on familiar matters;
- Understand simple notices, signs and information, for example at the airport, bus (railway) station.
- Understand simple instructions about health and body care, shopping and simple directions to places.

- **Writing**

At the end of grade six learners can:

- Write short, simple informal notes or messages about themselves, friends, families and school activities;
- Complete most forms related to personal information;
- Write letters on a limited range on topics related to personal experiences and express opinions;
- Write a very short simple narrative or description (about holidays, everyday activities).

Note: In order to achieve the targeted aims and objectives, and cover the topical content of the grade six (6) syllabus, teachers should select teaching materials from coursebook(s) of **elementary level**. These materials and aids should primarily be age-appropriate, which means that they should be dedicated to young teenagers. It again remains in the teacher's domain to select teaching materials that may be type-appropriate, which s/he may use either as alternative or supplementary material in English language teaching.

For methodological guidelines see chapter 5 in the English Language Curriculum document.

METHODOLOGY

The Communicating Approach and Task - Based Learning

The overall aim of the English Language Curriculum is to enable learners to communicate successfully. Successful communication means getting our message across to others effectively. The Communicative Approach to language learning aims at facilitating genuine interaction with others, whether they live in the neighbourhood, in a distant place, or on another continent.

In language learning, the attention of the learners may be focused on particular segments, or on the language as a whole. In cases when we want to focus learners' attention on particular segments, then a segment may be a grammatical structure (a tense), a language function (expressing gratitude), a vocabulary area (food and drinks), or a phonological feature (stress or particular sounds).

Since communication basically means sending and receiving messages, learners should develop the four language skills, which are the core of communication. Development of *receptive skills*, that is *listening* and *reading* skills, will enable learners to receive messages and, depending on tasks they are expected to fulfil, select essential information. However, since language skills do not occur in isolation, but are normally integrated for communicative purposes, after having received a message, learners should be able to make decisions, and respond appropriately. In a situation which involves language, their response is a communicative function, which is performed by one of the *productive skills*—either by *speaking* or by *writing*.

The Learning – Centred Classroom

The objective of learning centred teaching is to make teachers aware of the importance of learner autonomy in the classroom. The teacher has a role, to support and help learners. The learners learn more actively and with enjoyment. The environment requires a learning centred approach that relies on participant's share in the learning, and responsibility for furthering discussion. In all cases learners need clear guidelines and preparation for effective discussion participation.

The major aim, or set of aims will relate to the development of learning skills. Such aims may include the following:

- To provide learners with efficient learning strategies;
- To assist learners identify their own preferred ways of learning;
- To develop skills to negotiate the curriculum;
- To encourage learners to adopt realistic goals and a timetable to achieve these goals;
- To develop learners' skills in self-evaluation.

The use of the mother tongue in the classroom

Contrary to the principles of the direct method and natural approach in language learning, which favour exclusive use of the target language, excluding the mother tongue completely from the classroom, most recent approaches today suggest that the use of the mother tongue at particular stages of foreign language learning may prove useful.

While there is clearly a place for the mother tongue in the classroom, teachers should make efforts to keep the use of the mother tongue to a minimum. Instead of translating words and/or asking learners to translate, they should demonstrate, act, use simple drawings and/or pictures, explain, give simple definitions. If teachers readily intervene with translation, as soon as learners are provided with an 'equivalent' word or expression, as soon as their curiosity is satisfied, they may lose interest in that particular item. In consequence, the English word or expression is easily forgotten and cannot be easily recalled. This method is easiest for teacher and learner, but may be the least memorable.

Vocabulary

Vocabulary teaching and learning is central to learning English. Words have a central place in culture, and learning words is seen by many as the main task in learning another language.

At level 2 learners are beginning to read independently selecting simple texts and using a bilingual dictionary or glossary to look up new words. When reading on their own they are beginning to use context to work out what unfamiliar words mean etc.

L 2	Teacher's role	Learner's role	Possible activities
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ to guide the learners, monitor and assist their 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ to collaborate with teachers and peers, use bilingual 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ matching parts of words to other words, e.g. beginnings and endings;

	work to introduce new words.	dictionaries, to write word lists, produce diagrams etc.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ memory games; ▪ filling in crosswords, grids ,and diagrams.
--	------------------------------	--	--

The Role of Grammar

If we see language as a building, the words as building blocks or bricks, and grammar as the architect's plan, then we must admit that without a plan, even a million bricks do not make a building. Similarly, one may know a million English words, but if s/he does not know how to put them together, s/he cannot speak English (Sesnan, 1997).

In the light of this statement, the question is not whether to teach grammar or not, but *how* to teach it. We should consider which approach to adopt in teaching grammar, whether to teach form before meaning, or meaning before form, and what strategies and techniques to use in order to enable learners to put their knowledge of grammar into use and communicate effectively. It is the teacher's responsibility to estimate which approach would yield best effects at a particular stage of learning, or with a particular class.

L 2	Teacher's role	Learner's role	Possible activities
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ To set problems, tasks and activities; ▪ To monitor the development of activities ▪ To make notes of possible problems related to meaning and form; ▪ To ask questions that focus on meaning, form and context. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ To solve problems, fulfil tasks, and do activities; ▪ To answer questions related to meaning, form; ▪ To make attempts at noticing the regularities in language. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Problems and puzzles; ▪ Drilling; ▪ Open dialogues; ▪ Substitution tables; ▪ Guided writing.

At this level, learners should be able to recognize different word categories and put words into phrases. They may also be able to combine phrases in order to form sentences. They should be able to deal with both Yes/No questions and WH-questions. At this level, learners may be able

not only to grasp the meaning of language items, but also to understand particular aspects of the language system. Developing their cognitive and meta-cognitive skills, learners should be able to understand and use the rules of grammar. Regardless of this, teachers should be careful, when discussing explicitly and explaining the grammar, not to overdo, that is not to lecture on grammar. Instead, they should demonstrate grammar through substitution tables, or drills incorporated within communicative activities.

Teachers should always bear in mind that grammar is not an aim on its own, but is closely connected with communication. It should not be used as a driving force, but should arise out of other classroom activities.

ASSESSMENT AND EVALUATION

There are many reasons for assessing learners. Some of them are:

- to compare learners with each other;
- to see if learners have reached a particular standard;
- to help the learners' learning;
- to check if the teaching programme is successful.

Teaching means changing the learner. Teachers will always want to know how effective their teaching has been- that is, how much their pupils have changed.

This change can be in:

- The amount of English learners know;
- The quality of the English they use;
- Their ability to use English.

The general word for measuring the change is assessment. Naturally if we want to assess how much pupils have changed, we have to know exactly what they already **know** and what they can already **do**.

There are different types of assessment (or evaluation).

- Self assessment (self - evaluation)
- Group assessment (group - evaluation)
- Individual assessment (evaluation)
- Combination of group and individual assessment
- The use of work samples, portfolios and projects.

If teachers want to find out how effective their teaching has been, or if they want to evaluate the learners' progress, then **tests** are used. Tests are conducted in class by the teacher. They measure the results of learners' performance. Teaching and testing always go hand-in-hand. Questions are often asked to check if the learners have understood what has been said. Equally, they may be asked to find out whether a particular point needs to be taught. We instinctively know why we ask a question: whether it is to teach or to test something.

Some major reasons for testing are:

- To diagnose learners' standard on arrival;
- To measure learners' progress;
- To find out how much pupils have learned;
- To find out the quality of learning;
- To find out how many of the class have learned what they were supposed to learn;
- To motivate pupils;
- To show the teacher what to teach next.

There are different kinds of tests, such as:

- Proficiency tests
- Achievement tests
- Placement tests
- Diagnostic tests use proficiency or achievement tests

We see **evaluation** as wider than testing. Testing may be a successful tool in evaluation, but we also think there are other criteria for assessing someone's performance. Evaluation is not limited to numbers or just giving learners marks. Instead of trying to count or measure learner's ability to make useful contribution to the class, we can simply judge whether s/he makes a contribution or not, and sometimes we will have to justify, negotiate, and possibly modify our opinions.

With the evaluation we are trying to help the learner to learn, so it is not an assessment, in fact it is aid to learning. In other words, we can use assessment procedure to develop and improve, not only the learner, but also the teaching programme and even the school.

For methodological guidelines see the English Language Curriculum document.

FRANCUSKI JEZIK

(2 sata nedjeljno, 74 sata godišnje)

UVOD

Nastava francuskog jezika do sedamdesetih godina, ušla se u većini kosovskih škola. Kasnije ovaj odnos se promijenio u korist engleskog jezika.

Francuski jezik i danas je jedan od najznačajnijih svjetskih jezika i predstavlja jezik od interesa za dalje učenje na Kosovu. Francuski jezik se priznaje kao službeni jezik u OUN-u, kao jezik diplomatije, kulture, umjetnosti, mode, dobrog ponašanja, itd. Kao takav on ostaje jezik od interesa za današnje i buduće generacije.

Po novom Planu i programu Kosova učenje stranih jezika omogućava **formiranje aktivnog i savjesnog građanina u demokratskom i multikulturnom društvu.**

Francuski jezik, sada i u budućnosti, učeni se samo kao drugi strani jezik u II i III nivou. U srednjoj nižoj školi učeni se dva sata nedjeljno kao izborni predmet. Dakle, učeni se u školama u kojima učenicima željeti da učeni. Do primjene reforme i uvođenja novih programa u svim razredima, francuski jezik, tamo gdje se još uvijek učeni, učeni se prema starim programima (dakle, kao prvi strani jezik).

CILJEVI

Učenje francuskog jezika u VI razredu, dakle prva godina učenja ovog stranog jezika ima sljedeće glavne ciljeve:

- jačanje opštih kompetencija stečenih na učenju maternjeg jezika i prvog (i drugog) stranog jezika;
- razvijanje sposobnosti za komuniciranje na stranom jeziku;
- savladavanje osnovne komunikacije u situacijama svakodnevnog života;
- obogaćivanje kulturnog iskustva učenika;

- prihvatanje drugih kultura i razvijanje kritičkog stava prema tim kulturama;
- osvješćivanje za uvažavanje kulturne različitosti;
- razvoj naklonosti i simpatija prema francuskoj kulturi;
- kognitivni i psihoaktivni razvoj učenika;
- opšte formiranje ličnosti učenika;
- formiranje radnih navika za samostalni rad, poznavanje tehnika učenja;
- razvoj interdisciplinarnih i međukulturnih aktivnosti;
- pripremanje učenika za profesionalni život i učenje tokom celog života;
- prihvatanje drugoga i borba protiv raznih stereotipova, itd.

PREDMET: FRANCUSKI JEZIK

Kategorije i potkategorije

1.0. KOMUNIKACIJA

1.1. Motivacija za komunikaciju

1.2. Osposobljavanje za komunikaciju

1.3. Razvoj receptivne sposobnosti

1.3.1. Slušanja

1.3.2. Čitanja

1.4. Razvoj produktivne sposobnosti

1.4.1. Govorenja

1.4.2. Pisanja

2.0. RAZUMIJEVANJE I PRIMJENJIVANJE JEZIKA

2.1. Poznavanje zvuka

2.2. Razumijevanje riječi

2.3. Elementi predavanja (koncepti)

3.0. KULTURA

3.1. Kultura francuskog naroda

3.2. Kultura albanskog naroda

3.3. Francuski jezik u svijetu (frankofonija)

OBJEKTIVI I O EKIVANI REZULTATI

Razred	Kategorije	Opšti objektivni	Specifični objektivni	O ekivani rezultati
VI	KOMUNIKACIJA	Proširenje riječi kod fonda francuskog jezika	Savladavanje: <ul style="list-style-type: none"> • leksi kod fonda • jezičkih izraza • jezičkih struktura 	Učenik je u stanju da upotrijebi: <ul style="list-style-type: none"> • po etničkim leksičkim fondovima • po etničkim izrazima • po etničkim mehanizmima jezika
		Razvoj i proširenje sposobnosti i navika za individualni i grupni rad	Osposobljavanje učenika za slušanje / razumijevanje Osposobljavanje učenika za izražavanje na francuskom jeziku Osposobljavanje učenika za pisanje na francuskom jeziku	Učenik je stekao po etničke navike i sposobnosti za rad
	SHVATANJE I UPOTREBA JEZIKA	Pravilno izgovaranje zvuka francuskog jezika	Razvijanje sposobnosti i navika za rad (u učenika)	Učenik razlikuje i ponovno ispravno proizvodi osnovne zvuke
		Shvatanje osnovnog leksičkog fonda francuskog jezika	Percepcija i razlikovanje zvuka i ponovno proizvodnje	Učenik shvata osnovne mehanizme i njihovo funkcionisanje
MORFOGRAMSKO-VEZNE	MEORFOGRAMSKO-VEZNE	Raspoređivanje riječi u rečenici	Shvatanje jezičkih mehanizama i njihovih funkcija	Učenik poznaje osnovne funkcije riječi u rečenici
			Upoznavanje osnovne funkcije riječi u	Učenik primjenjuje

	KULTUR A	<p>Proširivanje me uprogramskog znanja</p> <p>Upoznavanje u enika sa francuskom kulturom</p> <p>Zna aj frankofonskih zemalja u svijetu</p>	<p>re enici</p> <p>Proširivanje znanja iz društvenih nauka</p> <p>Proširivanje znanja iz prirodnih nauka</p> <p>Proširivanje znanja iz umjetnosti</p> <p>Ja anje opšte kulturne sposobnosti</p> <p>Osvješ ivanje da bude otvoren sa drugima</p> <p>Ja anje me ukulturnih kompetencija</p> <p>Otkri e druge kulture</p> <p>Smjerovi razvoja frankofonije u svijetu</p>	<p>me uprogramske veze (koristi svoja saznanja iz drugih oblasti i obratno)</p> <p>U enik saznaje osnovna shvatanja francuske kulture</p> <p>U eniku vrš uje me ukulturne kompetencije</p> <p>U enik otkriva drugu kulturu</p> <p>U enik razumije položaj francuskog jezika u svijetu i zna aj njegovog razumijevanja</p>
--	-------------	--	---	---

TEME I KOMUNIKATIVNE VJEŠTINE (LES THEMES ET LES SAVOIRS COMMUNICATIFS)

1.0. Komunikativne vještine (les savoirs communicatifs)

1.1. Svakodnevni društveni odnosi (les relations sociales courantes):

- 1.1.1. Pozdrav, rastanak (saluer, prendre congé)
- 1.1.2. Susrećem se sa nekim (prendre contact avec quelqu'un)
- 1.1.3. Zahvaljujem se (remercier)
- 1.1.4. Izvinjavam se (s'excuser)
- 1.1.5. Tražim uljudno (demander poliment)
- 1.1.6. Istimam: rođendane, praznike (exprimer des souhaits: anniversaire, fête)
- 1.1.7. Pozivam, predlažem...(inviter, faire des propositions...)

1.2. Identitet: dajem / tražim informacije (l'identité: donner /demander des informations):

- 1.2.1. Ime i prezime, predstavljanje (prénom et nom, la présentation)
- 1.2.2. Kazujem doba starosti (dire l'âge)
- 1.2.3. Državljanstvo (la nationalité)
- 1.2.4. Mjesto boravka, adresa (lieu où l'on habite, l'adresse)

1.3. Djelatnosti svakodnevnog života (les activités de la vie quotidienne)

- 1.3.1. Škola (l'école)
 - 1.3.1.1. Kazujem razred (indiquer la classe)
 - 1.3.1.2. Kazujem školu (indiquer son école)
 - 1.3.1.3. Kazujem nastavne predmete (indiquer les disciplines étudiées)
 - 1.3.1.4. Učestvujem u ritualu razreda (participer au rituel de la classe)
 - 1.3.1.5. Tražim / dajem informacije za nastavna sredstva (demander / donner des informations sur une journée à l'école)
 - 1.3.1.6. Tražim / dajem informacije za jedan školski dan (demander /donner des informations sur le matériel à l'école)
 - 1.3.1.7. Tražim / dajem informacije za etape školske godine (demander /donner des informations sur les étapes de l'année scolaire)
- 1.3.2. Porodica (la famille)
 - 1.3.2.1. Imenovanje članova uže porodice (nommer les membres de la famille proche)

1.3.2.2. Kazujem koliko braće/ sestara imam (dire combien on a des frères et des soeurs)

1.3.2.3. Kazujem starosno doba /imena braće/ sestara (indiquer l'âge et le prénom des frères et des soeurs)

1.4. Ukusi (les goûts)

1.4.1. Kažem šta mi se (ne) sviđa: pjesma, pjevač, muzika, sport, hrana (dire ce qu'on aime / ce qu'on n'aime pas: chanson, chanteur, musique une préférence, sport, aliments)

1.4.2. Izražavanje sklonosti (indiquer une préférence)

2.0. Gramatičke kategorije (les catégories grammaticales)

2.1. Imenice (le nom)

2.1.1. Rod imjenica (le genre du nom)

2.1.2. Broj (le nombre)

2.2. Odrednice - rečenice (les déterminants – la phrase)

2.2.1. Određeni član (l'article défini)

2.2.2. Neodređeni članovi (l'article indéfini)

2.2.3. Sažeti član (l'article défini contracté)

2.3. Pridjevi (les adjectifs)

2.3.1. Pokazni pridjevi (les adjectifs démonstratifs)

2.3.2. Prisvojni pridjevi (les adjectifs possessifs)

2.3.3. Kvalifikativni pridjevi (les adjectifs qualificatifs)

2.4. Brojevi (les adjectifs numériques)

2.4.1. Osnovni brojevi (les numéraux cardinaux)

2.5. Zamjenice (les pronoms)

2.5.1. Lične zamjenice (les pronoms personnels)

2.6. Glagol (le verbe)

2.6.1. Grupe glagola sa -er (le groupe des verbes en -er)

2.6.2. Glagolsko vrijeme (les temps du verbe)

2.6.3. Glagolski oblici (les modes)

3.0. Sintaksa (la syntaxe)

Vrste rečenica:

3.1. Afirmativna rečenica (la phrase affirmative)

- 3.2. Upitna rečenica (la phrase interrogative)**
- 3.3. Negaciona (odrična) rečenica (la phrase négative)**

4.0. Fonetika (la phonétique)

- 4.1. Samoglasnici (les voyelles)**
 - 4.1.2. Nazalni samoglasnici (les voyelles nasales)
- 4.2. Suglasnici (les consonnes)**

5.0. Povezivanje riječi (la liaison des mots)

6.0. Ortoepia (le contenu orthoépique)

7.0. Pravopis (l'orthographe)

8.0. Kultura (la culture)

- 8.1. Svakodnevni odnosi (les relations courantes)**
- 8.2. Identitet (l'identité)**
- 8.3. Sredina - svakodnevni prostor (le milieu - l'espace courant)**
- 8.4. Vrednovanje znanja učenika (l'évaluation des connaissances des élèves)**
- 8.5. Porodica (la famille)**
- 8.6. Frankofonija (francuski u svijetu)**

METODOLOŠKA UPUTSTVA

1.0. METODI KO-DIDAKTIČKI PRINCIPI

Naučiti jedan jezik znači naučiti govornu komunikaciju na takav način da se može upotrijebiti jezik u realnim životnim situacijama. Sposobnosti zauzimaju primarno mjesto u učenju jezika.

1.1. Prvi princip:

Usredsređenost na komunikaciju, a ne kao do sada usredsređenost na jezik.

1.2. Drugi princip:

Usredsređenost na učenika i na njegovo učenje.

2.0. KOMUNIKATIVNI OBLIK PREDAVANJA

Da je najbolje predavanje u obliku govorne komunikacije, poznato je, jer je me unarodno prihva eno. Zato, u jednoj savremenoj nastavi, govornoj komunikaciji se posve uje posebna pažnja. Ovaj oblik nastave u enicima omogu ava da postignu jezi ka sredstva koja su njima potrebna da bi se izražavali na francuskom jeziku, u odre enim jezi kim i društvenim situacijama.

Govorna komunikacija je najprihva eniji oblik za realizaciju postavljenih objekti va. Polazna ta ka jedne takve nastave ne e biti samo gramati ko pravilo ve razne jezi ke situacije. Ovo zna i da se iz jezi kih situacija izvuku pravila a ne obrnuto.

3.0. NASTAVNE METODE

3.1. Metode koje podsti u govornu i pisanu komunikaciju

- Rad u grupama, u parovima
- Debate
- Igranje uloga
- Obi ni intervjui

3.2. Metode koje podsti u samostalni rad

- Tekstovi sa prazim mjestima
- Igre u enja (kao pam enje)
- Kontrola partnera
- Samostalna obrada datih podataka (od biblioteke, ra unara, itd.)
- U enje u toku nastave (u enik igra ulogu nastavnika)
- Dopisivanje sa prijateljima u Francuskoj (partnerstvo škola, dopisivanje izme u naših i francuskih u enika, itd.)

3.3. Metode koje podsti u proizvodnju

- Izrada zidnih novina, umjetni kih slika, postera, tekstova (npr. za izložbe, školska takmi enja, školska ili interna takmi enja, itd.)
- Kreativno pisanje poezije, kratkih pripovjedaka, koje se podsti e pomo u aktiviranja unaprijed ste enih znanja

4.0. UPOTREBA MEDIJA

4.1. Televizija

Televizija je korisno i stalno sredstvo koje treba da se koristi kako od strane nastavnika tako i od strane učenika. Školske emisije posvećene jeziku ili francuskoj kulturi kod nas, filmski i dramski programi, kao i razne strane televizijske emisije na francuskom jeziku su jedno jako sredstvo koje će pomoći i ubrzati savladavanje ovog stranog jezika od strane naših učenika.

4.2. Film, teatar, muzika

Film, teatar i muzika također su značajno motivaciono sredstvo za povećanje rezultata u savladavanju francuskog jezika, iako se kod nas one nisu koristili onoliko koliko je to bilo moguće. Kino i teatar zajedno sa televizijom, sada i u budućnosti će odigrati značajnu ulogu u ovom smjeru.

4.3. Fotografije

Fotografije pomažu u stvaranju kreativnih i deskriptivnih tekstova:

- Učenici opisuju poznate i neobične stvari koje vide na fotografijama;
- Oni pričaju jedan događaj, koji počinje ili kraj opisuje fotografija.

4.4. Videoprojektor

Upotreba projektor povećava interesovanje učenika za nastavu. Ovo se postiže pomoću:

- Prezentacije fotografija, crteža, ilustrovanih pripovjedaka, itd., i tekstova pomoću folije i projektor;
- Djelimičnim pokrivanjem i otkrivanjem fotografije;
- Prikazivanjem nekog događaja pomoću fotografija bez hronološkog redoslijeda;
- Predstavljanjem podjeljenog teksta u djelovima i složenog na nepravilan način, i njegovo sređivanje.

4.5. Auditivni materijal

Ovaj materijal omogućava suočavanje sa standardnim francuskim jezikom i podstiče razumijevanje pomoću slušanja:

- U enici nalaze početak ili kraj jednog ranije slušanog kratkog teksta;
- Oni se poistovjećuju sa likovima jednog slušanog dramskog djela i raspravljaju o njihovom ponašanju.

4.6. Videomaterijal

Upotreba videomaterijala u enicima daje velike mogućnosti za smišljanje pisanih i usmenih tekstova.

- Prikazivanje jednog filma razeno na osnovu jedne pripovjetke ili bajke, koja podstiče upoređivanje sa prethodno pročitanim ili slušanim pripovjetkom ili bajkom.

5.0. REDOSLJED DJELATNOSTI

Za efektivnu nastavu francuskog jezika potrebno je poštovanje ovog redosljeda:

slušanja/razumijevanja, govorenja, čitanja, pisanja.

Ovo je jedan logički redosljed, čije poštovanje omogućava brže, lakše i kvalitetnije predavanje stranog jezika.

5.1. Aktivni i konkretni rad

U toku učenja francuskog jezika u našim školama, nastavnici treba da imaju u obzir naše uslove i okolnosti (kao nefrankofonska sredina), koji se razlikuju od onih u Francuskoj (kao frankofonska sredina).

5.2. Za vježbanje i sprovođenje

Posebnu pažnju treba posvetiti vježbanju, zavisno od vrste. Ono se može zasnivati na slušanju, gledanju i na pisanju.

6.0. POPRAVLJANJE UČENIČKIH GREŠAKA

Oblici popravljavanja se često i na protivrečnima diskutiraju u krugovima nastavnika. Neki od njih greške vide kao prepreku u procesu nastave, drugi ih vide kao pomoć u savladavanju stranog jezika. Dok neki drugi misle da se one moraju odmah ispravljati da se ne bi potkrale, drugi misle da ne treba popravljati svaku grešku, pod svaku cijenu. Kako god bilo, u fazi jezičkog komuniciranja, u toku opisivanja jedne fotografije, nastavnici praktikuju slobodno izražavanje svojih učenika. U toku pop-

ravljanja grešaka, u enike ne treba kazniti, opominjati ili kritikovati za u injene greške.

7.0. PREDAVANJE / DIFERENCIRANO U ENJE

Nijedno odjeljenje nema homogeni sastav u enika, što se ti e njihovog prethodnog znanja. Ovo treba da ima u obzir svaki nastavnik i na osnovu toga treba da organizira as. Ovo podrazumijeva da u enike, koji imaju sposobnost za brže u enje, treba tretirati druga ije od drugih, na na in kako bi nastava francuskog jezika bila u skladu sa individualnim mogućnostima i sposobnostima svakog u enika.

8.0. TEHNIKE RADA

Jedan od zadataka nastave stranog jezika jeste i osposobljavanje u enika u preuzimanju odgovornosti za individualno u enje. U enici koji imaju mogućnosti da razmišljaju o procesu u enja i da organiziraju nastavni proces, kao i u enje u grupi, obično postižu bolje uspjehe. Na ovaj način, oni, pored ostalog, mogu se pripremiti da samostalno reagiraju u vanškolskim situacijama, kao i da nastave sa procesom u enja jezika.

ME UPREDMETNA I ME UPROGRAMSKA POVEZANOST

U enje stranog jezika, naročito u višim razredima, pruža višestruke mogućnosti za me uprogramske veze, u svim nivoima. Ove veze obuhvataju e mnoge oblasti (nastavne predmete), naročito one jezičke (maternji i prvi strani jezik), društvenih nauka (građansko vaspitanje, historija, geografija itd.), umjetnosti različitih vrsta, ali i prirodnih nauka. Na ovaj način, u enici, pomoću znanja iz drugih predmeta, s jedne strane e pomoći za uspješnije savladavanje francuskog jezika, dok e s druge strane, pomoću znanja francuskog jezika proširiti i uvrstiti svoja prethodna znanja iz drugih predmeta.

VREDNOVANJE

1.0. VRSTE VREDNOVANJA NA OSU FRANCUSKOG JEZIKA

1.1. Dijagnostičko vrednovanje:

- da identifikuje poteškoće sa kojima se suočavaju u enici i da posreduje u njihovom prevazilaženju;

- da kontroliše znanje u enika.

1.2. Spoljašnje vrednovanje

- da vrednuje znanje u enika, da se uvjeri da je ste eno znanje dovoljno da u enik može da pre e u sljede i razred;
- da vrednuje napredovanje u enika;
- da identifikuje pozitivne i negativne strane u enika.

1.3. Formalno vrednovanje:

- da omogu i u eniku da identifikuje svoje pozitivne i negativne strane i da se angažuje u popravljaju negativnih strana.

2.0. ŠTA TREBA VREDNOVATI

2.1. Da se kontrolišu ste ena znanja

2.2. Da se kontroliše napredovanje u enika:

- Vrednovanje razvoja u enja;
- Step en savladavanja.

2.3. Integracija ste enih znanja:

- Vrednuju se projekat ili vanškolske aktivnosti.

3.0. KAKO TREBA VREDNOVATI

3.1. Na ini vrednovanja od strane predava a (stalna kontrola)

Direktno vrednovanje:

(Predava vrednuje rezultate u enika)

Indirektno vrednovanje:

(Pismeni testovi)

3.2. Vrednovanje može biti:

- uz pomo jedne tabele (objektivno vrednovanje);
- bez tabele (subjektivno vrednovanje).

3.3. Vrednovanje od u enika (vrednovanje jednog od drugoga): u grupi u enika, unutar u ionice, uz pomo tabele. Ovo je direktno vrednovanje.

3.4. Samovrednovanje u enika: vrednovanje od samih u enika - svaki u enik vrednuje samoga sebe.

4.0. KRITERIJI VREDNOVANJA

4.1. Aktivnosti izražavanja

- Stalno usmeno i pisano izražavanje putem interakcije,
- Pismeno izražavanje:
 - receptivne aktivnosti (usmeno i pismeno razumijevanje);
 - pedagoška sredstva za vrednovanje u enika.
- Za jedno neposredno vrednovanje: jedna tabela,
- Za jedno indirektno vrednovanje: testovi,
- Za jedno vrednovanje usmenog i pismenog izražavanja tabela sa kriterijima i objašnjenjima za u enike (tabelu sastavljaju sami u enici).

Ocjene	Slušanja	Govorenja	itanja	Pisanja
5	x	x		
4			x	
3				x
2				
1				

Kartica za usmjeravanje u enja u enika

	Stepen savladavanja	Treba da popravim...	Da bih popravio, ja treba da...
Slušam	Dobro / približno		
Govorim			
itam			
Pišem			
U estvovanje u odjeljenskim aktivnostima			
Uredno održavanje sveske			

NJEMA KI JEZIK

(2 asa nedjeljno, 74 asova godišnje)

U V O D

Njema ki jezik, prema novom planu i programu, po prvi put se u i u srednjoj nižoj školi na Kosovu. Njema ki jezik spada u jedan od značajnih evropskih jezika i preko ovog jezika u enici e dobiti osnovna znanja o kulturi, jeziku i njema koj književnosti.

CILJEVI

- Razviti etiri jezi ke vještine.
- Osposobiti u enike da komuniciraju unutar i van škole, sa ljudima koji pripadaju njema koj kulturi i jeziku.
- Osposobiti u enike, da na produktivan na in upore uju njema ku kulturu sa kulturom i osobnom tradicijom, kao i da upotrebljavaju ova shvatanja i prevazi u predrasude i proširuju znanja o svijetu i sebi.
- Osposobiti u enike da upotrebljavaju strukturu i pravila njema kog jezika, da i dalje razvijaju na nezavistan na in postignute vještine njema kog jezika kao i da na osnovu ove baze u e strane jezike.

	Prva godina
Zadatak 1	Stvaranje jednostavnih jezi kih kontakata
Zadatak 2	Ozna avanje i opis stvari i djelatnosti
Zadatak 3	Smisao uputstva i odgovor na pitanja
Zadatak 4	Orijentacija u vremenu i prostoru
Zadatak 5	Stvaranje jezi kih kontakata
Zadatak 6	Davanje i primanje jezi ke informacije

Plan i program može da se ita i horizontalno, s lijeva na desno.

	6. razred	7. razred	8. razred	9. razred
Zadatak 1	Stvaranje jednostavnih jezi kih kontakata	Razgovor jednih sa drugim	Davanje li nih informacija tokom jezi kih kontakata	Raportiranje u vezi sa doga ajima

Kod horizontalnog na inaitanja primije se sljede e: zadatak 1., prve godine, širi se dalje u drugu godinu, zatim u tre u, a kasnije i u etvrtu, zato što u svakoj od njih treba raditi sa “jezi kim kontaktima”. Dakle, ostaje se na istoj temi, ali na višem i težem nivou.

Zna i, svi zadaci se redom ponavljaju u sljede oj godini, ali uvijek sa sve težim sastavom i naravno što više leksikološki.

Jezi ke vještine, gramati ki inventar, tematska polja

Dok su sa “jezi kim vještinama” dati primjeri re enica, sa “gramati kim inventarom” su data polja, koja se prate preko specifi nih zadataka (jezi ke vještine). Leksika u re enicama modela služi kao primer koji u itelj sistematski proširuje.

Programski sadržaj treba da bude napisan prema najnovijim pravilima pravopisa.

Budu i da su u enici odranije nau ili abecedu maternjeg jezika, delimi no neslaganje fonema i grafema na bosanskom i njema kom jeziku ne bi trebalo da predstavlja veliki problem.

Zadaci gramatike predstavljeni u ovom planu i programu su obavezni i to treba gledati kao minimalni program. Obavezno je i re anje zadataka, zato što se jedan zadatak gradi na osnovu prethodnog zadatka.

Tematska polja su namerno ostavljena otvorena, kao što je ranije pomenuto, prema ovom planu i programu stvara e se školski udžbenici. Kad bi se od sada odredile konkretne teme, na osnovu kojih bi se postigli specifi ni zadaci i gramatika, to bi bilo ograni enje za autora školskih udžbenika.

Savetuje se da se izaberu teme koje su predložene u okviru Programa za njema ki jezik kao strani jezik od strane Njema kog ministarstva za kulturu, koje se ponovo orijentiše na Okvir evropskih preporuka.

- Grundlegende Existenz Erfahrungen	- Freizeitgestaltung
- Die persönliche Identität	- Sport
- Partnerbeziehungen	- Mensch und Natur
- Alltag und Familie	- Mobilität und Verkehr
- Individuum und Gesellschaft	- Kommunikation
- Wohnen	- Wissenschaft und Technik
- Erziehung	- Kunst und Kreativität

- Arbeit	- Norm- und Wertorientierung
- Versorgung	- Zeitlich-historische Erfahrungen
- Gesundheitsfürsorge	- Geistige und seelische Dimensionen

PROGRAMSKI SADRŽAJ

PREGLED OPŠTIH ZADATAKA

1. LERNJAHR	
Lernziel 1	Lerninhalte
Einfache sprachliche Kontakte herstellen	<p>Sprechfertigkeiten</p> <p><i>Jemanden begrüßen</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Guten Tag! • Guten Morgen! • Guten Abend! • Hallo! <p><i>Sich verabschieden</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Auf Wiedersehen! • Gute Nacht! <p><i>Reagieren</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Ja, bitte. • Nein, danke. <p><i>Sich vorstellen</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Ich heiße ... • Mein Vorname ist ... • Mein Nachname ist ... • Dein Vorname ist ... • Dein Nachname ist ... • Ich wohne in ... • Ich bin Schüler.

	<p>Fragen</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wie heißt du? • Wo wohnst du? • Was bist du? <p>Grammatik</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Aussagesätze ✓ Verben in der 1. und 2. Person Singular ✓ Personalpronomen in der 1. und 2. Person Singular im Nominativ ✓ Einfache Fragesätze ✓ <i>Sein</i> als Vollverb in der 1. und 2. Person Singular
1. LERNJAHR	
Lernziel 2	Lerninhalte
<p>Gegenstände und Tätigkeiten benennen und beschreiben, nach Gegenständen fragen</p>	<p>Sprechfertigkeiten</p> <p>Fragen</p> <ul style="list-style-type: none"> • Was ist das? • Ist das ein/eine/ein ...? • Ist das dein/deine/dein ...? • Was machst du? <p>Benennen</p> <ul style="list-style-type: none"> • Das ist der/die/das ... • Das sind die ... • Das ist ein/eine/ein ... • Das sind ... <p>Beschreiben</p> <ul style="list-style-type: none"> • Der/Die/Das ... ist ... • Die ... sind ... • Das ist mein/meine/mein/... • Das ist dein/deine/dein ... • Ich lerne ... • Wir lernen ...

	<p>Verneinen</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nein. • Das ist kein/keine/kein ... • Das ist nicht mein/meine/mein ... • Das ist nicht dein/deine/dein ... <p>Grammatik</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Einfache Fragesätze ✓ Bestimmter Artikel im Nominativ Singular und Plural ✓ Unbestimmter Artikel im Nominativ Singular und Plural ✓ Possessivpronomen in der 1. und 2. Person im Nominativ Singular ✓ Nomen im Nominativ Singular und Plural ✓ Adjektive in prädikativer Stellung ✓ <i>Sein</i> als Vollverb in der 3. Person Singular und Plural ✓ Verben in der 1. Person Singular und Plural ✓ Personalpronomen in der 1. Person Plural ✓ Negation mit <i>nein</i> ✓ Negation mit <i>kein/keine/kein</i> ✓ Negation mit <i>nicht</i> ✓ Kardinalzahlen von 1 – 10
1. LERNJAHR	
Lernziel 3	Lerninhalte
Anweisungen verstehen und Fragen beantworten	<p>Sprechfertigkeiten</p> <p><i>Anweisungen verstehen und danach handeln</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Schreibe ab. • Male aus. • Sprich laut. • Unterstreiche. • ... • Schreibt ab. • Malt aus.

	<ul style="list-style-type: none"> • Sprecht im Chor. • Unterstreicht. • ... <p>Fragen beantworten</p> <ul style="list-style-type: none"> • Er/Sie schreibt. • Er/Sie schreibt nicht. • Er/Sie malt aus. • Er/Sie malt nicht aus. • Sie schreiben. • Sie schreiben nicht. • Sie malen aus. • Sie malen nicht aus. <p>Grammatik</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Imperativ mit nicht trennbaren und trennbaren Verben im Singular und Plural ✓ Personalpronomen in der 3. Person Singular und Plural, maskulin/feminin im Nominativ ✓ Verben in der 3. Person Singular und Plural ✓ Negation mit <i>nicht</i>
1. LERNJAHR	
Lernziel 4	Lerninhalte
Sich orientieren und verständigen	<p>Sprechfertigkeiten</p> <p>Räumliche Angaben erfragen und geben</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wo ist/bist/sind/seid ...? • Dort/hier/Oben/Unten. • Er/Sie ist ... • Wir sind ... • Ihr seid ... • Sie sind ... <p>Zeitliche Angaben erfragen und geben</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wann haben wir Deutschunterricht? • Am ... • Heute.

	<ul style="list-style-type: none"> • Morgen. <p>Grammatik</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Fragen mit wo ✓ Fragen mit wann ✓ <i>sein</i> als Vollverb in allen Personen ✓ Personalpronomen in allen Personen ✓ <i>haben</i> als Vollverb in der 1. Person Plural ✓ Adverbiale des Ortes und der Zeit ✓ Kardinalzahlen von 11 – 12
1. LERNJAHR	
Lernziel 5	Lerninhalte
Sprachliche Kontakte knüpfen	<p>Sprechfertigkeiten</p> <p><i>Auffordern und Aufforderungen beantworten</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Machst du mit?/Macht ihr mit? • Ich kann/Wir können leider nicht. • Tut mir/uns leid, ich muss/wir müssen die Hausaufgaben machen. • Willst du/Wollt ihr mitkommen? • Ja, gerne. • Spielst du/Spielt ihr gern ...? • Ja/Nein. • Nicht so besonders. • Eigentlich nicht. • Ja, natürlich! <p><i>Fragen stellen und Fragen beantworten</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Was machst du/Was macht ihr? • Darf ich/Dürfen wir mitkommen? • Ich möchte/Wir möchten auch gerne mitkommen. • Komm, wir gehen/Wir wollen gehen. • Gehen wir? • Kannst du/Könnt ihr schwimmen? • Kannst du/Könnt ihr Fußball spielen? • Na klar!

	<ul style="list-style-type: none"> • Toll! • Nein, zeigst du/zeigt ihr es mir? <p>Erklären</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jetzt musst/kannst/darfst du ... • Jetzt müsst/könnt/dürft ihr ... <p>Grammatik</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Frage- und Aussagesätze mit Modalverben ✓ Modalverben <i>mögen, können, dürfen, wollen, müssen</i> in der 1. und 2. Person Singular und Plural ✓ Adverbiale der Art und Weise
1. LERNJAHR	
Lernziel 6	Lerninhalte
Einfache Auskünfte einholen und erteilen	<p>Sprechfertigkeiten</p> <p><i>Fragen nach dem Befinden stellen und beantworten</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Wie geht es dir/Ihnen? - Danke, gut. - Nicht gut/Schlecht/Es geht. • Was fehlt dir/Ihnen? - Mein Hals tut weh/Ich habe Halsschmerzen. • Bist du/Sind Sie krank? - Ja/Nein. <p><i>Vorhaben angeben</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Ich möchte spielen/nicht spielen. • Er/Sie besucht den/die/das ... • Er/Sie braucht einen/eine/ein ... • Er/Sie hat/möchte/braucht keinen/kein/kein ... • Ich gehe in den Park/in die Schule/ins Geschäft. <p><i>Zeitangaben</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Wie spät ist es? • Es ist ... (nur volle Stunden!)

	<p>Grammatik</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Nomen im Akkusativ mit bestimmtem und unbestimmtem Artikel ✓ Fragesätze mit <i>wie</i> ✓ Modalverben in allen Personen ✓ Präposition <i>in</i> mit Akkusativ ✓ Kardinalzahlen von 13 - 31
--	---

ŠESTI RAZRED	
1. Grundlegende Existenz Erfahrungen	<ul style="list-style-type: none"> • Dasein in der Welt • Elementare Gefühle: Zuneigung, Freude, Angst, Enttäuschung
2. Die persönliche Identität	<ul style="list-style-type: none"> • Einige Charaktereigenschaften • Aussehen, Hobbys • Entwicklung der Selbständigkeit
3. Partnerbeziehungen	<ul style="list-style-type: none"> • Beziehungen zwischen Freunden • Einige Charaktereigenschaften des anderen • Bedeutung von Freundschaft
4. Alltag und Familie	<ul style="list-style-type: none"> • Stellung in der Familie • Verantwortung gegenüber Geschwistern • Aufgabe und Rolle des Einzelnen in der Familie • Verwandtschaft, verwandschaftliche Beziehungen
5. Individuum und Gesellschaft	<ul style="list-style-type: none"> • Beziehung der Familie zu den Nachbarn • Rechte von Kindern • Pflichten von Kindern • Verbote für Kinder • Erlebnisse in der vertrauten Lebensumwelt • Erlebnisse in der Schule
6. Wohnen	<ul style="list-style-type: none"> • Das Heim der anderen • Die Welt der Eltern • Das eigene Zimmer gestalten
7. Erziehung	<ul style="list-style-type: none"> • Lernen lernen

<ul style="list-style-type: none"> • Lieblingsfächer • Bewertung von Leistung • Die “Schülerrolle” • Idole
<p>8. Arbeit</p> <ul style="list-style-type: none"> • Arbeit in der Schule • Arbeitende Kinder • Beruf der Mutter/ des Vaters
<p>9. Versorgung</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nahrungsangebote • Mahlzeiten, Essgewohnheiten • Kleidung
<p>10. Gesundheitsfürsorge</p> <ul style="list-style-type: none"> • Gesundheit • Krankheit • Arztbesuch • Krankenhaus
<p>11. Freizeitgestaltung (Eltern und Kinder)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hobbys • Ins Kino gehen • Videos anschauen
<p>12. Kommunikation</p> <ul style="list-style-type: none"> • Das Telefon nutzen • Briefe schreiben • Postkarten, kurze Briefe schreiben
<p>13. Kunst und Kreativität</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lieder, Fotos, Bilder, Malen • Etwas selbst schreiben, lesen, malen, gestalten • Dialoge selbst schreiben und spielen • Einfache und kurze literarische Texte kennen lernen • Weitere Gedichte kennen lernen
<p>14. Zeitlich-historische Erfahrung</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tagesablauf • Persönliche Zukunft • Sitten und gebräuche • Traditionelle Feste

1. METODOLOŠKA UPUTSTVA

Komunikativni oblik učenja

Da je najbolja nastava u komunikativnoj formi zna se zato što je i meunarodno priznata.

U jednoj suvremenoj nastavi komunikaciji se posvećuje posebna pažnja. Ovo znači, koja su jezička sredstva potrebna u situacijama da u određenim govornim situacijama, na odgovarajući način, izraze svoje misli.

Komunikacija je najprihvatljiviji način za postizanje određenih zadataka. Poetak učenja ne može biti gramatika kao pravilo za razne jezičke situacije.

Ovo znači, da se iz jezičkih situacija izvlače pravila a ne obratno.

Metode učenja

Metode koje podstiču komunikaciju:

- Rad u grupama, u parovima
- Debate, debata na podijumu
- Igre prema ulogama
- Intervju

Metode koje podstiču samostalni rad

- Stanice (pripremljen materijal sa datim zadacima na razne načine ostavlja se na određenim mjestima, tako da učenice/ci na jednom određenom putu skupljaju i obrađuju bez pomoći učitelja)
- Igre učenja (kao Memorija, Bingo)
- Kontrola partnera
- Osobna obrada tema (skupljanje informacija u biblioteci, kompjuter i dr. samostalno obrađivanje informacija u vezi jednog predavanja, referati, radni dnevnik, kolaž i dr.) daljnje praćenje informacija grupe)
- Učenje tokom predavanja (učenik uzima ulogu učitelja)
- Prikupljanje tokom nastave i izvori
- Razmjena pisama sa Njemačkom (partnerizam škola, razmjena pošiljaka među učenicima i dr.)

Metode koje podstiču proizvodnju

- Rad na zidnim novinama, slike, poster, kolaži, tekstovi (npr. za izložbe, školska takmičenja ili unutrašnja i dr.)

- Kreativno pisanje (poezija, eseji, pri e, pozorišne scene) podstaknuto preko aktiviranja prethodnog znanja (asociogram, clustering, Brainstorming i dr.)

Upotreba medija

Fotografije

Pomažu u proizvodnji (pisanju) kreativnih tekstova koji opisuju i komentiraju.

- U enici opisuju poznate stvari i one neobi ne koje vide na fotografiji i govore kako uti e na njih ono što vide na fotosu.
- Oni opisuju jedan doga aj, po etak i kraj onoga što se vidi na slici.

Videoprojektori

Prezentacija materijala (fotografije, crteži, ilustrovane pri e i dr.) i tekstovi preko folija i projektora pove ava interesovanje u enja kod u enika.

Prezentacija posebnih fotografija ili jedna serija fotografija:

- Pokrivanje ili djelimi no otkrivanje fotografije.
- Jedan doga aj predstavljen sa fotografijama daje se sa pogrešno pore anim fotosima.
- Predstavljanje jednog teksta podijeljenog na dijelove, pora ane na nesre en na in i njegovo sre ivanje.

Auditivni materijal

Ovaj materijal omogu ava suo avanje sa jezi kim individualnim i regionalnim varijantama njema kog jezika i podsti e razumijevanje preko slušanja.

- U enici pronalaze po etak i kraj jednog kratkog teksta koji je slušan ranije.
- Oni karakterišu li nosti jednog pozorišnog djela koje su slušali i gledali, i diskutuju o njihovom ponašanju.

Videomaterijali

Upotreba videomaterijala daje mnoge mogu nosti u enicima za stvaranje pisanih i govornih tekstova.

- Predstava jednog filma rađena na osnovi jedne priče ili bajke, koji podstiče upoređivanje sa pričom ili bajkom koju su čitali ili slušali ranije.
- Rad sa videosekvencama može da se uradi u tri faze:
 - prezentacija bezvučnog filmskog materijala bez fotografija gdje učenici identifikuju poznata mjesta i ličnosti, opisuju ličnosti, mjesta, djelatnosti i dr.
 - prezentacija filmskog materijala bez fotografija gdje učenici diskutuju o objektima i raznim aktivnostima, zapisuju informacije o onom što su čuli (brojevi, imena mjesta, ličnosti, vremenske zapise) označavaju teme, crtaju jednu sliku.
 - prezentacija zvučnog filmskog materijala i fotografija, a zatim se radi upoređivanje sa prethodnim prijedlogom i sekvence koje se vide na fotografiji.

Ciljevi

Tačno određivanje zadataka je olakšanje za rad učenika i pomaže mu u određivanju specifičnih zadataka. Kad se postigne cilj – ovo znači da učenici/ce vladaju obradom materijala, onda učenik treba da bude zadovoljan onim što je postigao. Ako još nije završio čas, nema nikakve logike da se ubace i ostali sadržaji na tom času. U ovom slučaju logika nije bi bilo da se obnovi ono što je učenik pomogao u raznolikih vježbi, da se obradi jedna pjesma tokom časa ili da se ubaci nastavna igra sa ciljem postizanja cilja.

Ograničenje zadataka

Poznavajući učenike i imajući određene ciljeve, učenik ne bi smio da pogriješi i odredi mnogo zadataka za jedan čas, i da se kasnije čudi što nije postigao cilj. Zbog toga učenik treba da odredi jedan specifičan zadatak koji želi da postigne tokom časa. Određivanje mnogo zadataka za jedan čas, ima za posljedicu ovo:

Ostaje malo vremena za vježbe i ostvarivanje, zbog ovog razloga učenici/ce ne mogu dovoljno da savladaju materiju. Na sljedećem času treba da se obnovi i razjasni materija još jedanput, zato što se mogu dogoditi greške, koje se kasnije velikim trudom popravljaju, razlog da se učenik i učenik zabrinu.

Rad je jednostavan: jedan preopterećen čas i jedan čas za obnavljanje su dva. U ovom slučaju bilo bi logika nije da se materija još od početka podijeli na dva časa.

Prema istraživanjima srednji u enici/ce su u stanju da za jedan čas zapamte 10 novih izraza. Ova činjenica se ne smije zapostaviti.

Redoslijed: slušanje/ razumijevanje, govor, čitanje, pisanje

Naročito u početnom učenju treba da se odabere red četiri vještina, što znači:

- Učenice/ci ne treba da govore ništa što ranije nisu čuli.
- Oni ne treba da čitaju nešto o čemu ranije nisu slušali i govorili.
- Oni ne treba da pišu nešto o čemu ranije nisu slušali i govorili.

O značajnu pridržavanja ovoga reda, naročito kod početnika, govori i ovaj razlog:

- Ako se danas učini jedna riječ, logično da je ovo trebalo i ranije čuti. Na drugoj strani, čitanje jedne nove riječi je lakše kad je ta riječ od ranije izgovarana i pisanje je bitno lakše kad je riječ od ranije slušana i izgovarana.

Aktivni i konkretni rad

Jedina razlika između učenika njemačkog jezika u Njemačkoj, bez obzira da li je riječ o njemačkom kao maternjem jeziku ili njemački kao drugi jezik ili strani, na Kosovu, između ostalog, može se dobiti vrlo malo informacija. Osim toga, gotovo i ne postoji mogućnost za ostvarivanje onog što je naučeno. Tako, ne postoji mogućnost da se produbljuje van škole ono što je naučeno za vrijeme nastave, kao ekskurzije, razvijanje novinarstva i dr.

U datom kontekstu ne smije da se potcjenjuje ili precjenjuje televizija.

To je jedan razlog više da rad za vrijeme časa bude konkretniji i aktivniji.

Proizvod (stvaranje) plakata, mozaika i postera, rad rukotvorina su veoma važni.

Jedan drugi razlog za ovakve aktivnosti su znanja iz psihologije učenika i prema njoj rezultat je veći ako se više podržavaju jezičke djelatnosti od konkretnih djela.

Određeno vrijeme za vježbe i ostvarivanje

Za učenje i sigurno savladavanje jednog jezika potrebne su tri stvari: vrijeme, vrijeme i opet vrijeme.

Mi znamo da postoje tri razna tipa učenika:

- Akustični tip (oni učuju jezik brže pomoću slušanja - uha).

- Vizuelni tip - gledanje (oni u e jezik prvenstveno gledanjem).

- Motori ki tip (oni u e jezik brže preko pisanja)

Zbog ovog razloga veoma je važno, da se vježba izabere i sa ove ta - ke gledišta - da se jezik istovremeno u i preko raznih kanala, zato što se kod ve ine koji u e jezik, radi o takozvanim mješovitim tipovima.

Raznolikost vježbi po fazama

Svaki u itelj, svaka u iteljica, ta no znaju da monotone vježbe o strukturi re enica najprije uti e suprotno od onoga što se želi.

U enici i u enice gube interesovanje za u enje i ne u estvuju aktivno u radu.

Na drugoj strani, mi znamo da odre ena motivacija i davanje interesantnih zadataka mogu podi i na zavidan nivo želju za u enjem i spremnost za rad (rezultate).

Kao rezultat može biti ne samo promjena oblika rada (poseban rad, rad u parovima, rad u grupama) ve i posebne igre tokom u enja – poezija i pri e, bi e sastavni dio u enja.

2.10. Ispravka

Gotovo da se ništa ne diskutuje toliko esto i na protivre an na in u sredini me u nastavnicima, od na ina ispravke.

Dok ispravku neki gledaju kao smetnju jezi kih tokova, ostali podržavaju da se greške ispravljaju odmah da ne bi došlo do propusta.

Možda može da se uradi jedan opravdan kompromis tokom ispravke, i on e izgledati ovako:

Tokom faze jezi kog kontakta, kao na primjer tokom opisivanja jedne fotografije, u iteljice i u itelji o ekuju jedno slobodno izražavanje u enika.

Ako se uradi masovna ispravka tokom ove faze u enja, u enici bi se povukli i na kraju bi svi utali.

U ovoj fazi je pravilno da se ispravke izme u ostalog izlažu na na in, na primjer, jedna pogrešno izre ena rije da se ponovi od strane u itelja još jednom, ali na pravilan na in.

Nije potrebna nikakva diskusija koja bi postidela u enice/ke ve je potrebno upotrijebiti pedagoški instikt, u ovom slu aju pred cijelim odeljenjem.

2.11. Diferencija

Nijedno odjeljenje nema isti sastav. Ovo treba da ima u vidu svaki nastavnik i da organizuje čas na toj osnovi. Podrazumijeva se da se sa učenicima, koji imaju sposobnost bržeg učenja, treba imati drugačiji stav od ostalih, na način da učenje jezika bude približno isto za sve.

Tehnika rada

Jedna od tehnika nastave stranog jezika je i osposobljavanje učenika da prime odgovornost za svoje učenje. Učenici/ice koji su naučili ili da reflektuju svoje procese učenja i da se organizuju u grupe, obično u se sa uspjehom i na efektivniji način. Na ovaj način oni, osim drugog, mogu da se pripreme da reagiraju na nezavisniji način u vanrednim slučajevima, kao i da produže proces učenja jezika.

ME UPREDMETNA I ME UPROGRAMSKA POVEZANOST

Imajući u vidu Uputstva od MONT-a, vodili smo pažnju da izbor tema (opšta orijentaciona - zato što specifične teme biraju oni koji pripremaju udžbenike) ima programsku međupovezanost.

Povezanost se bitna tri glavna polja:

1. Prirodne nauke
2. Društvene nauke
3. Umjetnost

Sa društvenim naukama bitno uglavnom povezane sa građanskim vaspitanjem, historijom i dr. tokom rada na temama kao:

1. Prošlost i sadašnjost
2. Tradicija i religija
3. Scena i mladalačka kultura
4. Svakodnevica i obitelj
5. Svijet mladih i odraslih
6. Škola i školovanje
7. Individuum i društvo
8. Politički život i socijalna stvar
9. Pravo i pravda

Povezanost sa prirodnim naukama bitna je:

1. Geografija

2. Biologija
3. Matematika
4. Tehnologija

I to tokom obrade tema:

1. Priroda i ambijent
2. Tehnika i razvoj
3. Vrijeme
4. Svijet fantazije
5. Kultura i nauka
6. Ekonomija i tržište rada

Pošto se čas uglavnom održavati preko komunikacije (igre, pjesme i ostali kreativni nastupi), onda povezanost sa umjetnošću i sportom bit će uglavnom tokom održavanja časa i obrade tema.

Tokom pripreme plana i programa za njemački jezik dosta je računano i na temu ravnopravnost polova i za djecu sa specijalnom potrebom. Cjelo vrijeme se govori "ona/on ili oni/one". Tokom priprema knjiga bit će definirane i druge stvari, kao što su likovi žena ravnopravne sa muškarcima (majka ide na posao, djevojke rade ono što rade mladići), ima djece i drugih rasa i dr.

KULTURNO OSVEŠĆIVANJE

Potkategorije

Upoznavanje sa kulturom naroda koji se jezik uči i upoređivanjem sa svojom kulturom

Moderni učitelji stranih jezika ima za zadatak da pruži učenicima znanje i potrebne sposobnosti za što lakše razumijevanje jednog mnogojezičnog svijeta.

Učenici njemački jezik, učenicima dolazi u kontakt i upoznaje se sa kulturom, historijom, građanstvom, geografijom i tradicijom zemalja gdje se govori njemački jezik. Ovim se obuhvata životna realnost naroda koji se jezik govori.

Preko obrađenih tema u udžbenicima, učenicima se upoznaje sa sličnostima i razlikama između svoje i njemačke kulture, bilo da se radi o nacionalnim i vjerskim praznicima, o poznatim nacionalnim ličnostima (književne, umjetničke, političke i dr.), o geografskoj rasprostranjenosti (gradovi, rijeke, planine i dr.).

VREDNOVANJE

Postoje tri vještine koje se kontrolišu (ocjenjuju):

1. Reprodukcija
2. Reorganizacija
3. Transfer

1. Podrazumijeva reprodukciju od strane u enika onoga što je u eno.
2. Podrazumijeva prenos nau enog u sli nim situacijama (npr., ako u enik nau i mjesto glagola u zavisnoj rje enici, treba da bude sposoban da aplicira glagol u zavisnoj re enici).
3. Podrazumijeva prenos u enog u potpuno novim situacijama.

Tehnika vrednovanja

Dolje obelježene tehnike vrijede za pismeni na in ocjenjivanja, zato što se misli da je ovo najobjektivniji i najostvarljiviji na in u školama.

• Selektivni odgovori

1. Alternativni odgovori

Primjer:

	richtig0
Prishtin ist die Hauptstadt von Kosova.	falsch 0

2. Odgovori sa mogu noš u razli itog rješavanja

Primjer:

Kreuze die richtige Lösung an.

	0 unter der Straße.
	0 über der Straße.
Das Auto steht	0 in der Straße.
	0 auf der Straße.

• Regulativni odgovori

1. Odgovori po kategorijama

Primjer:

Ordne zu.

1. Peter	a) Griechenland
----------	-----------------

2. Armend	b) Deutschland
3. Giuseppe	c) Spanien
	d) Kosova
	e) Türkei
	f) Italien

2. Odgovori po redosjedu

Primjer:

Schreibe die richtige Reihenfolge auf.

- | |
|--|
| <ol style="list-style-type: none"> 1. Es ist acht Uhr. 2. Liridon geht bei Rot über die Kreuzung. 3. Der Wecker klingelt. 4. Liridon kommt zu spät zur Schule. 5. Liridon hat verschlafen. 6. Der Autofahrer bremst scharf. 7. Er springt aus dem Bett. 8. Der Fahrer schimpft Liridon. 9. Er läuft schnell Weiter. |
|--|

Slobodni odgovori

Potpuni odgovori

Primjer:

Viele Dinge sind schneller, schöner usw. als andere. Setze die richtige Form ein.

(langsam)	Ein Fahrrad ist ... als ein Auto.
(schöer)	Fünf Kilo sind ... als ein Kilo.
(teuer)	Fleisch ist ... als Brot.

Trage das Gegenteil in die Lücke ein.

<p>Dieses Buch ist spannend. Es ist nicht...</p> <p>Afrim ist groß. Er ist nicht...</p> <p>Emira ist ein Mädchen. Sie ist kein...</p>

Setze die richtige Zeit in die Lücke ein.

<p>Heute Nachmittag ... (gehen) ich auf den Spielplatz.</p> <p>Morgen ... (spielen) ich Tennis.</p> <p>Gestern ... (sein) ich im Kino.</p>
--

Kratki odgovori

Primjer 1:

Bilde aus den folgenden zwei Sätzen einen Satz.

Alban weint. Eine Wespe hat ihn gestochen.

1. LERNJAHR	
Lernziel 1	Lerninhalte
Einfache sprachliche Kontakte herstellen	Sprechfertigkeiten <i>Jemanden begrüßen</i> <ul style="list-style-type: none">• Guten Tag!• Guten Morgen!• Guten Abend!• Hallo! <i>Sich verabschieden</i> <ul style="list-style-type: none">• Auf Wiedersehen!• Gute Nacht! <i>Reagieren</i> <ul style="list-style-type: none">• Ja, bitte.• Nein, danke. <i>Sich vorstellen</i> <ul style="list-style-type: none">• Ich heiße ...• Mein Vorname ist ...• Mein Nachname ist ...• Dein Vorname ist ...• Dein Nachname ist ...• Ich wohne in ...• Ich bin Schüler. <i>Fragen</i> <ul style="list-style-type: none">• Wie heißt du?• Wo wohnst du?• Was bist du?

	<p>Grammatik</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Aussagesätze ✓ Verben in der 1. und 2. Person Singular ✓ Personalpronomen in der 1. und 2. Person Singular im Nominativ ✓ Einfache Fragesätze ✓ <i>Sein</i> als Vollverb in der 1. und 2. Person Singular
--	---

Tehnika ocjenjivanja

Dolje navedeni primjeri vrijede za pismeni na in ocjenjivanja, zato što se misli da je ovo najobjektivniji i najostvarljiviji na in za škole.

Selektivni odgovori

b. Alternativni odgovori

Primjer:

	richtig 0
Prishtin ist die Hauptstadt von Kosova.	falsch 0

c. Odgovori sa višestrukom mogućnošću u odgovorima

Primer 1:

Kreuze die richtige Lösung an.

	0 unter der Straße.
	0 über der Straße.
Das Auto	0 in der Straße.
steht	0 auf der Straße.

Regulativni odgovori

1. Odgovori po kategorijama

Primjer:

Ordne zu.

1. Peter	a) Griechenland
2. Armend	b) Deutschland
3. Giuseppe	c) Spanien
	d) Kosova
	e) Türkei
	f) Italien

Odgovori po redosljedu

Primjer:

Schreibe die richtige Reihenfolge auf.

- | |
|---|
| 10. Es ist acht Uhr.
11. Liridon geht bei Rot über die Kreuzung.
12. Der Wecker klingelt.
13. Liridon kommt zu spät zur Schule.
14. Liridon hat verschlafen.
15. Der Autofahrer bremst scharf.
16. Er springt aus dem Bett.
17. Der Fahrer schimpft Liridon.
18. Er läuft schnell Weiter. |
|---|

Slobodni odgovori

a. Potpuni odgovori

Primjer:

Viele Dinge sind schneller, schöner usw. als andere. Setze die richtige Form ein.

(langsam)	Ein Fahrrad ist ... als ein Auto.
(schöer)	Fünf Kilo sind ... als ein Kilo.
(teuer)	Fleisch ist ... als Brot.

Trage das Gegenteil in die Lücke ein.

Dieses Buch ist spannend. Es ist nicht ...
Afrim ist groß. Er ist nicht ...
Emira ist ein Mädchen. Sie ist kein ...

Setze die richtige Zeit in die Lücke ein.

Heute Nachmittag ... (gehen) ich auf den Spielplatz.
Morgen ... (spielen) ich Tennis.
Gestern ... (sein) ich im Kino.

2.Kratki odgovori

Primjer 1:

Bilde aus den folgenden zwei Sätzen einen Satz.

Alban weint. Eine Wespe hat ihn gestochen.
--

1. LERNJAHR	
Lernziel 1	Lerninhalte
Einfache sprachliche Kontakte herstellen	<p>Sprechfertigkeiten</p> <p><i>Jemanden begrüßen</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Guten Tag! • Guten Morgen! • Guten Abend! • Hallo! <p><i>Sich verabschieden</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Auf Wiedersehen! • Gute Nacht! <p><i>Reagieren</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Ja, bitte. • Nein, danke. <p><i>Sich vorstellen</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Ich heiße ... • Mein Vorname ist ... • Mein Nachname ist ... • Dein Vorname ist ... • Dein Nachname ist ... • Ich wohne in ... • Ich bin Schüler. <p><i>Fragen</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • wie heißt du? • wo wohnst du? • was bist du? <p>Grammatik</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Aussagesätze ✓ Verben in der 1. und 2. Person Singular

	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Personalpronomen in der 1. und 2. Person Singular im Nominativ ✓ Einfache Fragesätze ✓ <i>Sein</i> als Vollverb in der 1. und 2. Person Singular
1. LERNJAHR	
Lernziel 2	Lerninhalte
<p>Gegenstände und Tätigkeiten benennen und beschreiben, nach Gegenständen fragen</p>	<p>Sprechfertigkeiten</p> <p><i>Fragen</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Was ist das? • Ist das ein/eine/ein ...? • Ist das dein/deine/dein ...? • Was machst du? <p><i>Benennen</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Das ist der/die/das ... • Das sind die ... • Das ist ein/eine/ein ... • Das sind ... <p><i>Beschreiben</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Der/Die/Das ... ist ... • Die ... sind ... • Das ist mein/meine/mein/... • Das ist dein/deine/dein ... • Ich lerne ... • Wir lernen ... <p><i>Verneinen</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Nein. • Das ist kein/keine/kein ... • Das ist nicht mein/meine/mein ... • Das ist nicht dein/deine/dein ... <p>Grammatik</p>

	<ul style="list-style-type: none">✓ Einfache Fragesätze✓ Bestimmter Artikel im Nominativ Singular und Plural✓ Unbestimmter Artikel im Nominativ Singular und Plural✓ Possessivpronomen in der 1. und 2. Person im Nominativ Singular✓ Nomen im Nominativ Singular und Plural✓ Adjektive in prädikativer Stellung✓ <i>Sein</i> als Vollverb in der 3. Person Singular und Plural✓ Verben in der 1. Person Singular und Plural✓ Personalpronomen in der 1. Person Plural✓ Negation mit <i>nein</i>✓ Negation mit <i>kein/keine/kein</i>✓ Negation mit <i>nicht</i>✓ Kardinalzahlen von 1 - 10
--	---

I. UVOD

Matematika za šesti razred je nastavak, ponovno aktivno bavljenje njome i proširenje prethodnog znanja. Matematičko vaspitanje omogućava učenicima da steknu znanja i osposobi ih za shvatanje kako fizičkog tako i društvenog svijeta. Uz pomoć matematike, učenici se osposobljavaju da analiziraju, da opisuju kao i da razjašnjavaju, da stvaraju pretpostavke i da rješavaju probleme.

Uporedo sa drugim predmetima, učenici matematike teže ka:

- razvoju učenikovih ličnosti;
- vaspitavanju nezavisnih i sistematskih radnih navika;
- kultiviranju sposobnosti za kreativno i kritičko razmišljanje;
- podsticanju radoznalosti i hrabrenju učenika za potražnjom i selekcijom potrebnih informacija;
- ovladavanju novim znanjima, koja se oduhvataju programom sa ciljem da se sprovedu u nalaženju rješenja različitih problema iz svakodnevnog života, kao i iz drugih školskih predmeta.

Narodito, kroz karakterističan jezik simbola, kao i matematičkim diagramima, matematika teži da njeguje sposobnosti za tačno izražavanje, da se organizuje, da sakupi mišljenja i da komunicira uopšteno.

Primjena matematike na široka polja ekonomije, tehnologije i nauke, povećava važnost njenog velikog utjecaja na razvitak savremenog društva.

II. CILJEVI

Nastavni Plan i program matematike za VI razred ima za cilj:

- razvijanje jednog pozitivnog učeničkog stava prema matematici i njenoj važnosti;
- formiranje učenikovih navika i sposobnosti da pravilno shvate matematičke koncepte i da sa njima rade;
- razvijanje učenikovih sposobnosti da tačno i na efektivan način komuniciraju matematičkim jezikom i simbolima;
- formiranje navika i sposobnosti za nezavisan i saradivački rad;
- savladavanje strategija za rješavanje matematičkih problema, kao i primjenu znanja u svakodnevnom životu.

KATEGORIJE SADRŽAJA: 1. ARITMETIKA I ALGEBRA				
2. GEOMETRIJA I MJERENJE				
3. STATISTIKA I VJEROVATNOŠĆA (PROBABILITET)				
Br.	Potkategorije	Sadržaj	Opšti objektivni U enici / u enice treba:	Specifični objektivni U enici / u enice treba da:
1. ARITMETIKA I ALGEBRA (80 asova)				
1	SKUPOVI I RELACIJE	<ul style="list-style-type: none"> • Skupovi, elementi • Radnja sa skupovima, kao i njihovo predstavljanje uz pomoć Venovog dijagrama • Shvatanje uređenog para • Funkcija kao veza između u dva skupa • Predstavljanje odraza sa strelastim dijagramom, sa tabelom, kao i na koordinativnoj mreži 	<ul style="list-style-type: none"> • da prošire znanja u vezi sa zajednicama i njihovim radnjama; • da shvate relacije kao odnos između u elementa jedne zajednice ili elemente različitih zajednica; • da shvate odraz kao vezu između u dvije zajednice; 	<ul style="list-style-type: none"> • imenuju skup i njegove elemente; • da predstavljaju skupove i odnose između u njima sa dotičnim dijagramima; • da vrše radnje sa skupovima (uniju, presek, razliku i obim); • da opišu odnose jednog objekta prema drugim objektima; • da predstavljaju direktan proizvod skupova, kao skup reálnih dvojkki; • da povezuju znanja o relacijama sa praktičnim primjerima iz privatnog života; • da predstavljaju odraz kao vezu između u dva skupa sa dijagramima, tabelama i kao

				skup rećanih dvojki; • da predstavljaju rećane dvojke na koordinatnoj mreži;
2	PRIRODNI BROJEVI, RAZLOMCI, DECIMALNI BROJEVI I RADNJE SA NJIMA	<ul style="list-style-type: none"> • čitanje i pisanje milijardskih cifara • Upoređivanje dva prirodna broja • Sabiranje, oduzimanje, množenje i dijeljenje prirodnih brojeva • Potpuno dijeljenje • NZS I NZD prirodnih brojeva • Red aritmetičkog djelovanja • Shvatanje razlomka (jednaki razlomci) • Mješoviti brojevi • Skraćivanje i proširivanje razlomaka • Upoređivanje razlomaka • Radnje sa razlomcima • Pojam decimalnog broja 	<ul style="list-style-type: none"> • da shvate povezanost i razlike između prirodnih, razlomnih i decimalnih brojeva; • da savladaju osnovne radnje sa brojevima; • da primijene znanja o brojevima u svakodnevnom životu; 	<ul style="list-style-type: none"> • da čitaju i da pišu prirodne, razlomne i decimalne brojeve; • da upoređuju prirodne, razlomne i decimalne brojeve; • da identifikuju vrijednost cifara; • da nalaze multiple i jednakodjeljive brojeve; • da razlikuju neparne, parne i jednostavne prirodne brojeve; • da izraze prirodne brojeve kao produkt jednostavnih faktora; • da podvuku prirodne i decimalne brojeve (na primjer: prirodni brojevi u najbližoj stotki i decimalni brojevi u centima); • da pretvore razlomne brojeve u decimalne i obratno; • da računaju zbir, razliku, proizvod, količnik tih brojeva (usmeno, pismeno, kao i u

		<ul style="list-style-type: none"> • itanje decimalnog broja • Upore ivanje decimalnog broja • Zaokruživanje • Sabiranje i oduzimanje decimalnih brojeva 		<p>posebim slu ajevima sa kalkulatorom);</p> <ul style="list-style-type: none"> • da predstave brojeve na brojevnoj pravoj; • da rješavaju probleme sa tekstom iz svakodnevnog života;
3	IZRAZI SA SLOVIMA	<ul style="list-style-type: none"> • Izrazi sa slovima • Brojeva vrijednost izraza za odre enu vrijednost promjenljive • Jedna ine i nejedna ine prostog oblika 	<ul style="list-style-type: none"> • da shvate matemati ke izraze sa slovima; • da shvate slova kao nosioce brojeva (promjenljiva) i konstantni broj; • da shvate proste jedna ine i nejedna ine; • da shvate rješavanje prostih linearnih jedna ina i nejedna ina; • da shvate (primjene) težinu jeda ina u rješavanju svakodnevnih životnih problema; 	<ul style="list-style-type: none"> • da na u vrijednost izraza sa slovima za odre enu vrijednost broja; • da prikažu te vrijednosti u obliku tabela i dijagrama; • da povezuju probleme sa rije ima, sa izrazima, sa slovima i njihovo rješavanje; • da rješavaju jednostavne linearne jedna ine i nejedna ine; • da predstavljaju rješenja nejedna ina na brojevnoj pravoj; <p>da prevede svakodnevni jezik problema u jezik matematike i rješavanje istih;</p>

2. GEOMETRIJA I MJERENJA

4	TA KA, PRAVA I RAVAN	<ul style="list-style-type: none"> • Osnovni geometrijski pojmovi (ta ka, prava, ravan) • Dužina (pojam, mjerenje i crtanje duži) • Normalne prave i paralelne prave (crtanje istih) • Udaljenost paralelnih pravih 	<ul style="list-style-type: none"> • da shvate pravo zna enje osnove geometrije; • da opisuju linije i njihov me usobni odnos; • da usvoje jedinice mjerenja dužine i mjerenje u prirodi; 	<ul style="list-style-type: none"> • da prepoznaju me usobni odnos ta ke i prave, dvije prave, prave i ravni; • da crtaju prave paralelne i normalne prave; • da povezuju pojam udaljenosti me u ta kama i dužina duži; • da odre uju udljenost ta ke od prave i udaljenost izme u dvije prave; • da pikazuju dužine duži sa razli itim jedinicama dužine;
5	UGLOVI	<ul style="list-style-type: none"> • Pojam ugla kao otvor i obrtaj • Vrste uglova • Crtanje uglova sa datom mjerom u stepenima • Mjerenje ugla uglomjerom • Sabiranje i oduzimanje mjera uglova 	<ul style="list-style-type: none"> • da shvate pojam ugla i veli ine ugla; • da upotrebljavaju geometrijski pribor za mjerenje i upore ivanje uglova; 	<ul style="list-style-type: none"> • da opisuju ugao kao otvor me u kracima i obrtaj (premjestanje ugla); • da crtaju i upore uju uglove po veli ini; • da upotrebljavaju uglomjer za mjerenje uglova; • da konstruišu pravi ugao, opruženi ugao i pun ugao;

6	GEOMETRIJSKE FIGURE	<ul style="list-style-type: none"> • Izlomljena linija (definisanje mnogougla) • Obim mnogougla • Paralelogrami, pravougaonik, kvadrat, romb, romboid, trapez • Simetrija na prava • Površina površi kvadrata i pravougaonika 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuju, vrste i osobine geometrijskih figura; • upoznaju se sa pojmom površi i površine; • upoznaju se sa osnovnom simetrijom figurom; • da mjere i računaju površine površi sa kvadratima i mjernim jedinicama; • da shvate značaj primjene geometrijskog znanja u realnom životu; 	<ul style="list-style-type: none"> • da opišu i imenuju paralelogram; • da crtaju i konstruišu paralelogram i pravilne mnogouglove; • da klasifikuju paralelograme po osobinama; • da određuju osne simetrije na geometrijskim figurama i razlikuju iste u životnoj sredini; • da izračunaju obim i površine površi pravougaonika i kvadrata po formulama; • da upotrijebe formule za računanje obima i površine pri rješavanju praktičnih problema;
7	KRUG I POVRŠ KRUGA	<ul style="list-style-type: none"> • Krug i površ kruga 	<ul style="list-style-type: none"> • da se upoznaju sa pojmom kruga i površi kruga; 	<ul style="list-style-type: none"> • da identifikuju uzajamni položaj tačke, prave i kruga; • da nacrtaju krug kada se zna poluprečnik kruga; • da označe kružni isek, dužinu luka i površ kruga;

8	GEOMETRIJSKA TIJELA	<ul style="list-style-type: none"> • Kocka • Kvadar • Mreža i gradnja kocke i kvadra • Pojam zapremine tijela • Jedinice za mjerenje zapremine • Zapremina kocke i kvadra 	<ul style="list-style-type: none"> • da razlikuju različite oblike geometrijskih tijela; • da shvate pojam o zapremini geometrijskih tijela; • da shvate značaj mjerenja zapremine geometrijskih tijela na situacije iz realnog života; 	<ul style="list-style-type: none"> • da razlikuju geometrijska tijela prema ivicama, tjemena i stranama; • da prave modele kocke i kvadra; • da izračunaju površine površi kocke i kvadra; • da izračunaju zapremine kocke i kvadra; • da pretvaraju kubne jedinice višeg reda u jedinice nižeg reda i obrnuto; • da primjenjuju formule za rješavanje problema iz svakodnevnog života;
3. STATISTIKA I VJEROVATNOŠĆA				
9	STATISTIČKI PODACI	<ul style="list-style-type: none"> • Sakupljanje podataka i grafičko predstavljanje • Srednja vrijednost • Čitanje podataka sa dijagrama 	<ul style="list-style-type: none"> • da shvate razvijanje plana prerade podataka; • da znaju da upotrijebe prerade podataka na rješavanje problema. 	<ul style="list-style-type: none"> • Da sakupljaju i klasifikuju podatke; • da organizuju i prikazuju podatke tabelarno i u obliku dijagrama sa stubovima; • da čitaju podatke iz dijagrama; da rješavaju različite statističke probleme;

V. O EKIVANI REZULTATI

Na kraju godine u enici treba:

- da vrše radnje sa skupovima i da upotrebljavaju Venov dijagram za njihovo prikazivanje;
- da usvoje prirodne brojeve do jedan milion i da bez teško a vrše osnovne računarske radnje sa njima;
- da nauče u NZS i NZD prirodnih brojeva;
- da poznaju razlomke i pisanje decimalnih razlomaka (decimalni broj) i vrše radnje sa njima;
- da shvate preslikavanje kao vezu između dva skupa i da ih predstavljaju na dijagramu, tabeli i kao skup uređenih parova;
- da rješavaju jednostavne linearne jednačine i njihovu primjenu na rješavanje zadataka iz svakodnevnog života;
- da shvate osnovne pojmove geometrije (dužina, prava, poluprava, paralelnost, normalnost, ravan, ugao, obim, površina, zapremina);
- da poznaju svojstva kvadrata, pravougaonika, kocke i kvadra;
- da mjere i usvajaju njihove jedinice mjere;
- da znaju sabirati, rasporediti i organizovati podatke, kao i njihovo predstavljanje tabelom i prostim dijagramom.

VI. METODOLOŠKA UPUTSTVA

Kao u svakom predmetu, tako i u predmetu nastave matematike, glavni zadatak nastavnika je rukovođenje nastavnim radom kojim se postižu rezultati učenja predviđenim u objektivima.

Praksa je pokazala da tehnika i metoda strategije, koje osiguravaju produktivnu nastavu, jesu one koje omogućavaju aktivno učestvovanje u izgradnji shvaćenja, na razvoju matematičkih strategija za rješavanje problema i razvoj sposobnosti za primjenu u svakodnevnom životu.

U odlukama koje uzima nastavnik za odabir nastavne metode, između mnogih faktora, treba predložiti:

- prirodu nastavnog materijala;
- tip učenja učenika;
- nivo i potrebnost učenja učenika.

Za ovaj cilj, metode i tehnike nastave treba da su različite, da odgovaraju različitim stilovima učenja učenika. One treba da obuhvataju saradnju učenika, sa ciljem da pojačaju dimenzije druženja u procesu učenja.

Nastava sa elementima saradnje angažuje u enike u uzimanju odgovornosti za proširivanje znanja, ali i za njihovo ocjenjivanje. Ovaj model se određuje ovim fazama:

- Određuje se tema ili pitanje koje je interesantno za u enike, koje ima smisla i koje je tijesno vezano sa životnim aspektima. Tako se matematika od jednog abstraktnog predmeta i sa dosta teorije pretvara u predmet razumno vezan za život.
- Nastavnik ohrabruje i podstiče u enike u razmišljanju oko pitanja koje se tretira u tekstu ili oko nekog određenog problema. U ovoj fazi, u enici se upućuju u različita istraživanja: posmatraju, prave zapise, evidentiraju probleme, uzimaju informacije.
- U ovoj fazi daju se mnoga pitanja za objašnjavanje na koja treba odgovoriti. Važno je da pitanja budu veoma shvatljiva za u enike.
- U enici razvijaju svoj plan za preduzimanje prostih istraživanja i daju preciznije odgovore na postavljena pitanja.
- U ovoj fazi u enici zajedno sa nastavnikom diskutuju oko svoje prakse - izvučeni rezultata iz istraživanja ili rješavanja problema. Nastavnik pomaže u enicima da uzmu u obzir i ostale alternative za rezultate i da planiraju dalja istraživanja. Važno je da u enici percipiraju vrednovanje svojih ideja, rješenja i da su svjesni odgovornosti koju uzimaju.

VII. VREDNOVANJE

Proces vrednovanja je zajednički dio nastave i učenja. To je proces neprekidan i dinamičan, kojim se određuju ne samo stepen dostignut u učenika već i vrednovanje opšte metodologije nastave. Vrednovanje pomaže dijagnostifikaciji napredovanja u učenika, planiranju nastave, motivisanosti u učenika i određivanju konačnih rezultata. Nastavnik treba da stavi u centar prepoznavanje postojećih znanja u učenika, pogrešne koncepte i strategiju učenja. Tako je osigurava vrijednu informaciju koju nastavnik matematike koristi za ispitivanje različitih sposobnosti u učenika, njihovo prethodno znanje i oblike izbegavanja mehaničkog učenja matematičkih dokaza.

Iako je sposobnost razumanja osnovna vrijednost, treba obuhvatiti i provjeru sposobnosti u učenika, ta nu upotrebu jezičkih simbola, izraza i matematičkih pojmova. U tom cilju nastavnik matematike sugerira proceduru raznolike tehnike kao:

- **Registrowanje posmatranja u razredu**

Držanje stalnih bilježaka za rad i angažovanje učenika u razredu, učestvovanje u diskusiji, rješavanje zadataka pismeno, domaćih zadataka i rad u grupi - omogućuje prepoznavanje teškog učenja učenika u učenju i nalaženje novog puta za prevazilaženje.

- **Kontrolni zadatak**

Za mjerenje i kontrolu napredovanja i dostignuća učenika, nastavnik planira: usmeni test, pismeni test za brojevanje, test zadataka sa problemima, gdje se traže različita matematička snalažljivost i projekti za sastavljanje podataka, konstrukciju modela i crtanje dijagrama.

- **Dosije i projekti**

Dosije je kolekcija rada učenika, održana u jednom folderu koji osigurava jedan model rada učenika, formiran u toku određenog perioda vremena ili godine. Učenik učestvuje u sastavljanju dosijea, koji služi za samovrednovanje.

- **Testovi i pismeni ispit**

Testove za vrednovanje treba upotrijebiti u odgovarajućem cilju. Ovi testovi se organizuju na kraju završene cjeline sadržaja i na kraju godine.

VIII. ME UPREDMETNE VEZE

Matematika u šestom razredu je povezana sa svim predmetima, ali naročito sa:

- maternjim jezikom - “prevod” svakodnevnog jezika u jezik matematike i obrnuto;
- lijepim umjetnostima - crtanje pravih linija, krivih i različitih geometrijskih likova;
- fizičkim vaspitanjem i sportom - mjerenje dimenzija sportskih terena i statističko prikazivanje rezultata različitih igara;
- tehnologijom – gradnja različitih figura i tijela od različitih materijala.

IX. IZVORI I LITERATURA

Školske knjige, udžbenici, pribor za mjerenje, kalkulatori, kompjuteri i druga dodatna sredstva.

UVOD

Historija kao društvena nauka u VI razredu, za objekat proučavanja uz određenu korelaciju sa drugim predmetima ima za cilj proučavanje i razvoja ljudskog društva od predhistorije pa do X vijeka ili do doba razvijenog feudalizma. Kao društvena nauka Historija nas bliže upoznaje da bolje saznamo o životu i radu prvih ljudi, borbi za opstanak i inicijalima koji su uticali na životne promjene u društvu i općinstva u cjelini.

CILJEVI

- Da se učenici upoznaju sa nastankom razvoja i životom i radom ljudi od predhistorije do perioda razvijenog feudalizma;
- Da stiču pravilnu predstavu o Historiji kao nauci i nastavnom predmetu;
- Da razlikuju podjelu prošlosti ljudskog društva na periode (Stari vijek, Srednji vijek i Novi vijek);
- Da savladaju najvažnija vremena ljudi u Starom vijeku;
- Da se upoznaju sa nastankom, razvojem i raspadom rodovskog društva i formiranje najstarijih država na prostoru Bliskog istoka;
- Da u skladu sa psihofizičkim mogućnostima savladaju historijske pojmove vezane za predhistoriju, Stari i Srednji vijek;
- Da se upoznaju sa nastankom i razvojem grčkih polisa-gradova i sa njihovim aristokratskim i demokratskim uređenjem;
- Da se upoznaju sa nastankom i razvojem rimske imperije kao najjače i najorganizovanije države robovlasničkog društva;
- Da se upoznaju sa osnovnim oblicima klasne i političke borbe u Starom vijeku;
- Da se upoznaju sa osnovnim odlikama starogrčke ili antičke kulture kao osnove nastanka moderne kulture i civilizacije;
- Da se upoznaju sa kulturama različitih naroda i da uočavaju razlike među njima ;

- Da se u enici upoznaju sa životom, običajima i kulturom Ilira u antičko doba, na prostoru Kosova kao i na prostoru Bosne i Hercegovine;
- Da nauče i pravilno upotrebljavaju terminologiju kao osnovu historije i da razvijaju historijsko mišljenje kao sredstvo shvatanja društvenih procesa;
- Da se upoznaju sa korištenjem ilustracija kulturno-historijskih spomenika koji pripadaju periodu predhistorije, Starog i Srednjeg vijeka;
- Korištenje ilustrativnog materijala i eksponata u muzeju i drugih kulturno-historijskih spomenika;
- Da se upoznaju sa načinom korištenja historijskih karata, fotografija, albuma, historijskih zapisa kao i da koriste usmena predanja historije;
- Da se upoznaju sa praviljenjem hronoloških i sinhronističkih tablica i da se služe sa njima radi produbljivanja i konkretizovanja historijskog znanja;
- Da se upoznaju sa osnovnim karakteristikama kao i nastankom i razvojem Starog i Srednjeg vijeka;
- Da se upoznaju sa formiranjem novih varvarskih – germanskih država na prostorima Zapadnog Rimskog carstva;
- Da se u enici upoznaju sa osnovnim karakteristikama feudalnih društveno ekonomskih odnosa od V do XI vijeka;
- Da se upoznaju sa specifičnostima razvitka Južnih Slavena i njihovih susjeda;
- Da se upoznaju sa osnovnim karakteristikama feudalne države i njenim različitim oblicima u pojedinim fazama društvenog razvitka i osobenostima razvitka feudalne države Južnih Slavena i njihovih susjeda;
- Da se upoznaju sa osnovnim odlikama srednjevjekovne kulture južnoslovenskih naroda;
- Da se upoznaju sa ulogom religije u srednjem vijeku;
- Da savladaju osnovne historijske i sociološke pojmove vezane za feudalno društvo u Evropi, kod Južnih Slavena i njihovih susjeda;
- Da se upoznaju sa nastankom i razvojem država južnoslovenskih naroda;
- Da se upoznaju sa osnovnim podacima nastanka i razvoja bosanske srednjevjekovne države na osnovnim programskim sadržajima iz opšte i nacionalne historije kod učenika razvijati osnovne pozitivne vrijednosti kao što su: tolerancija, demokratizacija, poštovanje

tu ih kultura, njegovanje svoje kulture, kao i poštivanje rasnih, vjerskih, polnih, nacionalnih i drugih razlika.

OPŠTI OBJEKTIVI

- Da se u enici upoznaju sa najvažnijim događajima i glavnim karakteristikama prvobitnih ljudskih zajednica, Antikom, Rimom kao i osnovnim karakteristikama života i rada ljudi u Starom i Srednjem vijeku;
- Da se upoznaju sa na inom života, djelovanjem i mišljenjem ljudi od prvobitne zajednice do perioda razvijenog feudalizma i da vrše upore ivanje sa današnjim na inom života;
- Da shvate procese razvoja ljudskog društva od predhistorije do razvijenog Srednjeg vijeka.

SPECIFI NI OBJEKTIVI

- Da upoznaju osnovne termine iz predhistorijskog doba, Antike, Rima i ranog Srednjeg vijeka;
- Da upoznaju osnovna na ela razvoja ljudskog društva od predhistorije do razvijenog Srednjeg vijeka;
- Da se upoznaju sa značajem muzeja i arhiva u cilju očuvanja kulturne baštine svoga i drugih naroda;
- Da u enici razvijaju svijest o poštovanju različitih rasa, vjera, religija, kulture svoga i drugih naroda;
- Da odrede i raspoznaju na in transformacije i promjene ovjeka od prve do posljednje faze svoga razvoja;
- Da raspoznaju osnovne koncepte kamenog i metalnog doba;
- Da raspoznaju na in razna vremena u historiji kod različitih naroda;
- Da razlikuju na ine organizovanja ljudske zajednice (porodica, familija, rod);
- Da upoznaju podjelu zajednica na glavne klase, na slojeve u društvu i uočiti razlike između robova i robovlasnika i feudalaca i kmetova (seljaka);
- Da usvoje hronološke podatke (decenija, vijek ili stoljeće i milenijum ili milenij);

- Da usvoje opšte historijske pojmove (rob, robovlasnik, kmet, feudalac, buržoazija, najmani rad) kao i da usvoje posebne historijske pojmove kao što su (patricij, plebejac, sultan, janičar, vojvoda);
- Da usvoje sociološke pojmove (društveni poredak, država, kultura, ideologija idr.);
- Da upoznaju i usvoje historijsko-geografske promjene od predhistorije do ranog Srednjeg vijeka uz razumjevanje značaja prostora kao faktora historijskog razvitka;

CILJANE VJEŠTINE I NAVIKE

Pomoću učenja historije kao društvene nauke u VI razredu cilja se da učenici savladaju sljedeće vještine i to:

- Da znaju da se orijentišu u vremenu i prostoru, u mjestu gdje žive i u široj okolini;
- Da razvijaju sposobnost svestrano razvijene ličnosti;
- Da razvijaju sposobnost kritičkog mišljenja i rasuđivanja;
- Da upoznaju uzroke i činjenice koji su uticali na razvoj društvene zajednice;
- Da se osposobe za samostalno korištenje udžbenika historije, historijskog atlasa i historijske karte;
- Da se osposobe za samostalno korištenje historijskih karata, tablica, grafikona i historijskih ilustracija;
- Da se osposobe za korištenje podataka iz enciklopedija i leksikona;
- Da cijene i poštuju kulturu svoga i kulturu drugih naroda;
- Da se osposobe za samostalno posmatranje muzejskih eksponata i spomenika historijskog karaktera;
- Sistematski i stalno uče i pravremeno izvršavanje svih obaveza vezanih za nastavu historije

PROGRAMSKI SADRŽAJ

2 asa nedjeljno, 74 asa godišnje (55 asa obrade, 5 asova izborne nastave i 14 asa utvrđivanje)

KATEGORIJE	PROGRAMSKI SADRŽAJI	METODOLOŠKA UPUTSTVA	REZULTATE KOJE TREBA OBLAVITI	KORELACIJA
TEME				
I UVOD U HISTORIJU	1. Predmet i zadatak historije kao društvene nauke i historijski izvori 2. Razdoblja vremena i periodizacija prošlosti (stari, srednji i novi vijek)	Učenici treba upoznati sa cjelinom programa i na inom korištenja udžbenika i priručnika, uvesti u učenike u nastavni predmet i ostvariti korelaciju sa drugim nastavnim predmetima	Da učenici shvate šta je predmet proučavanja historije, da upoznaju historijske izvore i kako su ljudi u prošlosti radili.	Arheologija Geografija Književnost Likovna umjetnost Građansko vaspitanje
II PREDHISTORIJA	3. Postanak i razvoj čovjeka – doba prvobitne ljudske zajednice 4. Kameno doba i prvobitne zajednice 5. Metalno doba i raspadanje prvobitne ljudske zajednice	Frontalnim oblikom rada i diskusijama na časovima upoznati učenike sa nastankom prvih ljudi, njihovim načinom rada, zanimanjima, prvobitnim ljudskim zajednicama, vjеровanjima, umjetni kom stvaralaštvu, načinom izrade i usavršavanja oružja i oruđja, kao i sa razlozima koji su doveli do raspadanja prvobitnih ljudskih zajednica.	Da učenici shvate najbitnije karakteristike prvobitnih ljudi i njihovih zajednica, da znaju šta je kult, mit, totemizam i animizam. Da učenici znaju da identifikuju lokalitete kamenog i metalnog doba na tlu naše zemlje i šire okoline.	Arheologija Geografija Književnost Likovna umjetnost Građansko vaspitanje
III STARI ISTOK – NARODI I DRŽAVE STAROG ISTOKA	6. Stari Egipat 7. Kultura starog Egipta 8. Mesopotamija i Asirija	Diskutovati na časovima o nastanku prvih država na Starom Istoku, pokazati slike,	Učenike upoznati kako je nastalo robovlasništvo kao i sa odnosima između robova i	Arheologija Geografija Književnost

	9. Ostala carstva Starog Istoka: Kina, Indija i Persija 10. Kultura naroda Starog Istoka 11. Poznate ličnosti – vladari naroda Starog Istoka i Ep o Gilgamešu	crteže, oružja za rad. Prilikom crtanja historijskih karata drava Starog Istoka uočiti prostor ili teritoriju prostiranja država i pri tome koristiti historijski atlas.	robovlasnika. Uočiti osnovne karakteristike uređenja država Starog Istoka. Učenici treba da identifikuju osnovna zanimanja ljudi, a posebno poljoprivrede kao uslova njihovog ostanka, učenike upoznati sa kulturom naroda Starog Istoka, piramidama, vjerovanjima, običajima i poznatim ličnostima Starog Istoka idr.	Likovna umjetnost Građansko vaspitanje
IV STAROSJEDEOCI BALKANSKOG POLUOSTRVA	12. Pelazgi, Iliri, Tračani, Grci i Makedonci	Diskutovati koji su bili najstariji stanovnici Balkana, koja su bila njihova osnovna zanimanja, o kulturi, privredi i razvoju društvenih odnosa.	Da se učenici bolje upoznaju sa najstarijim stanovnicima Balkana i njihovom kulturom, običajima, vjerovanjima, životom i radom i načinom sahanjivanja.	Arheologija Geografija Književnost Likovna umjetnost Građansko vaspitanje
V STARA GRČKA	13. Najstariji period Grčke historije 14. Spartanska i Atinska država 15. Izgrađivanje demokratskog društva u Atini 16. Velika Grčka kolonizacija i nastanjivanje Grka u Iliriji i na Sredozemlju 17. Grčko-Persijski ratovi	Diskutovati o starim Grcima, zemlji i stanovništvu, Krišanima i Ahajcima o nastanku Kritsko-mikenske kulture, Homerskom dobu i epovima Ilijadi i Odiseji. Diskutovati o nastanku Spartanske države, hegemoniji Sparte u grčkom svijetu, o Aristokratskom uređenju Sparte. Diskutovati o nastanku Atinske	Upoznati učenike o starim Grcima, Kritsko-mikenskoj kulturi, Homerskom dobu i posebno o njegovim epovima Ilijadi i Odiseji. Upoznati učenike sa nastankom Spartanske države i njenom aristokratskom uređenju i hegemoniji Sparte u Grčkom svijetu. Upoznati učenike sa nastankom Atinske države, njenom	Arheologija Geografija Književnost

	<p>18. Peloponeski rat 19. Grčka kultura 20. Poznate li stvari iz Grčke historije</p>	<p>države, izgradnja demokratskog društva i o usponu i moći Atine u doba Perikla. Diskutovati o uzrocima koji su doveli do velike Grčke kolonizacije i nastanjivanju Grka u Iliriji i na Sredozemlju. Diskutovati o uzrocima koji su doveli do izbijanja Grčko-persijskih ratova, posebno ista i razloge zbog kojih su Grci pobijedili Persijance. Diskutovati o suprotnostima Atine i Sparte i razloge koji su doveli do izbijanja rata između Atine i Sparte i o krizi u Grčkom svijetu. Diskutovati o grčkoj religiji i mitologiji, o grčkoj književnosti i začetima nauke. Diskutovati o poznatim stvarima iz grčke historije kao što su bili Herodot, Perikle.</p>	<p>usponu u Periklovo doba i izgradnja Atinskog demokratskog društva. Upoznati u enike sa najpoznatijim grčkim kolonijama na Sredozemlju i Jadranskom moru kao i sa odnosima Grka i Ilira. Upoznati u enike sa najznačajnijim bitkama između Grka i Persijanaca o uzrocima rata kao i razlozima koji su doveli do pobjede Grka. Da se u enici bolje upoznaju koji su bili osnovni uzroci koji su doveli do rata između Sparte i Atine i prevlasti Sparte u grčkom svijetu. Upoznati u enike sa značajem, razvojem i tekovinama grčke kulture. Upoznati u enike sa najznačajnijim stvarima iz grčke historije.</p>	<p>Likovna umjetnost Grčko-anticko vaspitanje</p>
<p>VI STARA MAKEDONIJA</p>	<p>21. Makedonija u vrijeme kralja Filipa II i njegovog sina Aleksandra Makedonskog 22. Helenistička kultura</p>	<p>Grupno diskutovati o nastanku stare Makedonije, o bici kod Heroneje, osvajanjima i stvaranju helenističkih država na Istoku i o nastanku helenističke kulture.</p>	<p>Da se u enici bolje upoznaju sa nastankom i širenjem makedonske države u doba kralja Filipa II i o načinima kako je Aleksandar Makedonski uspeo da pokori</p>	<p>Arheologija</p>

			<p>veliki broj država na Istoku. Da se u enici upoznaju da je helenisti ka kultura nastala kao spoj starogr ke ili jelinske kulture sa kulturom isto nih naroda. Upoznati u enike sa tekovinamahelenisti ke kulture.</p>	<p>Geografija Književnost Likovna umjetnost Gra ansko vaspitanje</p>
VII STARI RIM	<p>23. Stara Italija i razvoj Rimske države 24. Rim kao svjetska sila 25. Unutrašnje borbe u rimskoj državi 26. Rimska država u doba carstva 27. Kolonat, rimska religija, hriš anstvo i njegova evolucija u državnu religiju 28. Propast rimske robovlasni ke države 29. Rimska kultura 30. Balkansko poluostrvo i naša zemlja u predhistoriji i anti kom dobu 31. Poznate li nosti rimske historije i anti ki spomenici u našoj zemlji</p>	<p>Na asovima voditi raspravu o nastanku Rima, o odnosima patricija i plebejaca, o ustancima robova sa posebnim osvrtom na Spartakov ustanak. Diskutovati o uzrocima koji su doveli do najprije nastanku Rimskog carstva, diktaturu rimskih imeratora, podjeli i uzrocima koji su doveli do propasti Rimskog carstva. Diskutovati o Rimskoj kulturi koja je nastala na osnovama starogr ke ili anti ke kulture. Crtanjem karata i pokazivanjem na historijsko-geografskim katama bolje upoznati u enike na kom prostoru se prostirala teritorija Rimske imperije – Rimskog cartstva.</p>	<p>Da u enici bolje shvate i nau e kada je, gdje i kako nastao Rim. Da razlikuju položaje patricija i plebejaca, položaj robova, na inima osvajanja Rimljanja i koriš enjem bogatstava koje su Rimljani donosili iz provincija.</p>	<p>Arheologija Geografija Književnost Likovna umjetnost Gra ansko vaspitanje</p>

<p style="text-align: center;">VIII ILIRI</p>	<p>32. Porijeklo Ilira, postojbina Ilira, rasprostranjenost naselja i društvena organizacija. 33. Najpoznatija Ilirska plemena, zanimanja i na in života. 34. Kraljevina Enkeleja, Taulanta i Ardijska 35. Kraljevina Dardana 36. Kraljevina Epira 37. Ratovi Ilira protiv Rimljana – veliki Ilirski ustanak protiv Rimljana. 38. Društveni život Ilira, Ilirska kultura, religija i 39. Život Ilira pod Rimljanima i najpoznatije li nosti kod Ilira.</p>	<p>Monološko-dijaloškom metodom dati injenice o životu Ilira u anti ko doba. Dijaloškom metodom razviti diskusiju o rasprostranjenosti Ilira u Antici i na tlu BiH. Putem historijskog atlasa i crtanjem karata pokazati granice rasprostranjenosti Ilira.</p>	<p>Da u enici bolje saznaju i nau e o porijeklu Ilira, da znaju glavna plemena, države Ilira, bitke protiv Rimljanja, nošnji Ilira, kulturi Ilira, oru a za rad i drugim predmetima koji su koristili Iliri. Da u enici nau e odlike anti ke kulture na tlu BiH.</p>	<p>Arheologija Geografija Književnost Likovna umjetnost Gra ansko vaspitanje</p>
<p style="text-align: center;">IX SREDNJI VIJEK I VIZANTIJA U DOBA RANOG FEUDALIZMA</p>	<p>40. Nastanak feudalnog društva u Evropi 41 Velika seoba naroda u Evropi i na Balkanu i formiranje germanskih država na teritoriji zapadnog rimskog carstva 42. Frana ka država</p>	<p>Monološkom metodom obraditi osnovne odlike Srednjeg vijeka a posebno od V do XI vijeka. Na historijskoj karti pokazati novonastale germanske države na tlu zapadnog rimskog carstva.</p>	<p>U enici da bolje saznaju o uzrocima koji su doveli nastanak feudalnog društva, karakteristikama feudalizma i Frana ke države za vrijeme dinastije Merovinga i Karolinga. Da u enici bolje i više saznaju o stvaranju carstva Karla Velikog najpoznatijeg</p>	<p>Arheologija Geografija Književnost Likovna umjetnost Gra ansko vaspitanje</p>

			vladara frana ke države kao i o uzrocima raspada i raspodjele frana ke države.	
X VIZANTIJA I ARABLIJANI	43. Vizantija od V do XI vijeka 44. Albanci u rano feudalno doba 45. Poznate li nosti Vizantijskog carstva 46. Arabljani u Srednjem vijeku, pojava Islama i Arabljanska osvajanja 47. Arabljanski halifat 48. Arabljanska kultura	Na asovima diskutovati o nastanku Vizantije i njenom uticaju na susjedne zemlje kao i pokušaju restauracije ili obnove Rimskog carstva i o Justinijanovom kodeksu. Metodom analize i sinteze gradivo prezentirati na asovima. Na asovima diskutovati o privrednim i društvenim odnosima kod Arabljana, posebno o Muhamedu poslaniku, širenju Islama i njegovom prelasku iz Meke u Medinu 622. godine – hidžretska godina. Diskutovati o arapskom halifatu i ukazati na kulturno-civilizacijski uticaj Islama na druge narode.	Da u enici bolje saznaju razloge i okolnosti pod kojima je nastao Islam i njegov zna aj kao religije. Da prošire saznanja o Muhamedu, njegovom životu i radu i uticaju Islama nadruge narode.	Arheologija Geografija Književnost Likovna umjetnost Gra ansko vaspitanje
XIBALKANSKI NARODI I NJIHOVE DRŽAVE U RANOM FEUDALIZMU	49. Doseljavanje Južnih Slovena na Balkansko poluostrvo 50. Odnosi Južnih Slovena prema starosjedeocima i susjednim državama	Na historijskoj karti pokazati granice rasprostranjenosti starih Slovena, njihovih seoba i naseobina. Ineraktivnom metodom obraditi život, obi aje i odnose sa	Da u enici više nau e o postojbini Starih Slovena, seobi Slovena, doseljavanju na Balkansko poluostrvo i njihovim odnosima sa starosjedeocima i susjedima.	Arheologija Geografija Književnost Likovna umjetnost

	<p>51. Srednjovjekovna Bosanska država i prvi podaci o srednjovjekovnoj Bosni</p> <p>52. Raška i Duklja u rano feudalno doba</p> <p>53. Slovenci i Hrvati u rano feudalno doba</p> <p>54. Bugarska i Makedonija u rano feudalno doba</p> <p>55. Kultura kod Južnih Slovena – misija irila i Metodija</p>	<p>starosjedeocima i susjedima sa posebnim osvrtom na ilirsko-slovenske odnose i njihovom međusobnom uticaju.</p> <p>Na historijskoj karti pokazati teritoriju nastanka Raške i Duklje (Zete) i ukazati razloge nastanka na tom prostoru.</p> <p>Na karti pokazati u enicima teritoriju i prostor nastanka srednjovjekovne bosanske države sa posebnim osvrtom na društveno-ekonomske uslovljenosti nastanka bosanske države.</p> <p>Morološko-diološkom metodom ukazati na nastanak i razvoj Hrvatske, Slovena ke, Bugarske i Makedonske države.</p> <p>Upoznati sa specifi nostima razvoja feudalnog društva na zapadu i u Južnoslovenskim zemljama, postepeno uključivanje Južnih Slovena među kulturne narode Evrope.</p>	<p>Da shvate i uoče prostor gdje su nastale prve države Južnoslovenskih naroda.</p> <p>Da u enici dođu do zaključaka o sličnostima i razlici razvoja ranog feudalnog društva na zapadu, Vizantiji i kod Južnoslovenskih naroda.</p> <p>Podsticati razvoj historijskog mišljenja kod učenika.</p> <p>Da u enici shvate značaj pismenosti i kulture i misiji prvih slovenskih učitelja irila i Metodija.</p>	<p>Građansko vaspitanje</p>
--	--	---	--	-----------------------------

NAPOMENA: 5 nastavnih časova ostavlja se nastavniku na raspolaganju da izvrši izbor nastavnih tema u saradnji ili po volji učenika, da izvrši posjetu muzeju ili nekom historijskom mjestu u zavičaju i široj okolini

METODOLOGIJA PREDAVANJA

-- METODOLOŠKO DIDAKTIKA UPUTSTVA I MEKURIKULARNA KORELACIJA

Kurikulum za historiju na bosanskom jeziku tematski i smisleno zasnovan je na programskim sadržajima Kurikuluma historije za osnovnu školu. Nastavne teme su tako izabrane i raspoređene da uenicima omogućavaju lakše razumjevanje najvažnijih historijskih događaja iz opšte, nacionalne i historije susjednih naroda. Uenicise uenjem nastave historije osposobljavaju da prate hronološki razvitak ovijeanstva u cjelini.

Prilikom obrade nastavnik planira za svaku temu vaspitno-obrazovni cilj i zadatke, nastavne metode, nastavna sredstva, tekstove i literaturu za uenike i mogućnost korelacije sa srodnim predmetima. U nastavi Historije kao društvene nauke veoma uspješna korelacija se može ostvariti sa sljedećim predmetima kao što su:

- Arheologija;
- Književnost;
- Geografija;
- Likovna umjetnost;
- Građansko vaspitanje.

Samom i sveobuhvatnom korelacijom obezbjeđuje se cjelishodnost cjelokupnog vaspitno-obrazovnog procesa. U historijskim događajima nastavnici prilikom implementacije programskih sadržaja treba uenicima stalno da ukazuju uzročno-posljedične veze kako bi se kod uenika razvila sposobnost za kritičko razmišljanje i razumjevanje sadašnjih pojava, procesa i događaja.

Pomoću audio-vizuelnih sredstava izvornih tekstova sa historijskom sadržinom, te posjeta arhivama i muzejima te korištenjem savremenih izvora znanja potrebno je uenike stalno podsticati da samostalno istražuju i razmišljaju o određenom događaju. Naročitu pažnju posvetiti onim događajimakoji su imali uticaja na društveno-ekonomski i civilizacijski napredak ovijeanstva kao što su (pronalazak pisma, razvoj gradova, upotreba metala i dr.)

Predmet Historije se može ueniti i interpretirati pomoću raznih metoda i tehnika. Nova metodologija predavanja i uenjaenine uenika daleko sposobnijim da pravilno rasuđuje važne historijske događaje nezavisno od toga u kakvoj enise oni mjeri predstaviti.

Nastavnik bira nastavne metode i tehniku rada imajući u vidu da sve prilagodi sposobnostima i zahtjevima uenika. Nastavnik treba da vodi računa na stepen mogućeg postizanja tih objektiua u toku nastavnog procesa. U cilju da bi uenje Historije bilo što uspješnije nastavnik treba

da se uvijek koristi različitim metodama i tehnikom kako bi se podstakla i postigla dinamika nastave, da se učenici motivišu za rad, imaju i u vidu da učenici imaju različite nivoe saznanja i sposobnosti.

Da bismo ostvarili dobro predavanje i uspješno učenje treba da se koristimo raznovrsnim i sljedećim metodama rada i tehnikom kao što su:

- rad sa cijelim razredom;
- rad po grupama;
- rad u parovima;
- individualni rad;
- metode posmatranja, diskusija, demonstracija, interpretacija;
- brzo savladavanje ideja (brainstorming)
- istraživački rad, praktičan rad, komparativan rad;
- igra sa ulogama;
- programsko učenje;
- skup ili drvo razmišljanja;
- petostih ili narodna kazivanja (predanja);
- klaster tehnika kritičkog razumjevanja;
- džigsou metoda;
- posjeta muzejima, bioskopima, izložbama, kulturno-historijskim mjestima.

Korišćenje metoda i tehnika ne garantuju uvijek potpun uspjeh ako nastavnik pravilno ne isplanira nastavne sadržaje, ako ne odredi pravilno objekte, ako ne prilagodi tehniku realizacije tih objekata i ako ne istraži kako njegovi učenici rade, razmišljaju da bi u svojim glavama (svijesti) obradili informaciju.

Za postizanje boljih rezultata nastavnicima se preporučuje:

- korišćenje svih tipova zaslova (obrada, utvrđivanje, ponavljanje, sistematizacija);
- korišćenje oiglednih sredstava (dijafilmova, grafofolija, slika, dijapozitiva, ilustracija i dr.);
- korišćenje historijskih tekstova, naročito izvornih;
- na zaslovima koristiti historijsku kartu i druga tehnička sredstva kao što su projektor, grafoskop i dr.;
- u skladu sa mogućnostima posjetiti arhiv, muzej, ili kulturno-historijski spomenik u mjestu ili okolini;
- korišćenje historijskih atlasa, citatki, radnih svezaka, kao i ostalu literaturu sa historijskom sadržinom.

OCJENJIVANJE I VREDNOVANJE U ENIKA U NASTAVI HISTORIJE

Ocjenjivanje i vrednovanje je proces trajnog osmatranja i dokumentiranje rada u enika i ima za cilj da izmjeri sve vrste djelatnosti koje radi u enik. Ocjenjivanje i vrednovanje je stalan proces i ima podsticajni karakter jer se na taj način u enici motivišu za sistematski rad.

Prilikom ocjenjivanja nastavnik prati cjelokupno angažovanje u enika, a prije svega: usmene odgovore, pisane radove, testove, referate kao ostale aktivnosti koje u enik preduzima u cilju usvajanja znanja, umjenja i navika a sve to u cilju što uspješnijeg formiranja stvarala koga duha.

U nastavi Historije ocjenjivanje i vrednovanje obuhvata više komponenti od kojih su najvažnije:

- a) ocjenjivanje obima znanja (**kvantitet**)
- b) ocjenjivanje nivoa znaja (**kvalitet**).

Vrednovanje obima i kvaliteta znanja utvrđuje se stepenom usvojenosti programa na nekom od sljedećih nivoa:

- prepoznavanje i reprodukcija gradiva;
- razumjevanje naučenog (shvatanje značenja pojmova i činjenica, izdvajanje bitnog od nebitnog, objašnjavanje definicija i povezivanje činjenica);
- kritički odnos prema naučenom i
- stvaralački odnos prema naučenom koji se ogleda u samostalnom pronalaganju primjera i činjenica.

Osnovni i najvažniji ciljevi ocjenjivanja i vrednovanja u enika u nastavi Historije su:

- da motiviše u enika za rad;
- da prepozna darovitije u enike i da im pruži dovoljno podataka;
- da obezbijedi informisanje o stepenu postignutih objekata;
- da pomogne u eniku i nastavniku;
- da poboljša učenje u enika i predavanje nastavnika;
- da osigura informisanje o saznanju u enika za njihovo opredjeljenje u budućnosti.

Pomoću ovih ciljeva nastavnik osigurava nove informacije za uspjeh u enika, upoznaje ga o planiranoj nastavi sa ciljem da u enika što više približi nastavnom planu. Putem ocjenjivanja i vrednovanja nastavnik je u stanju da vidi koliko je u enik osposobljen da iskaže svoja dostignuća, da ocjeni rad u grupi kao i da nastavnik vidi koliko je u enik ili grupa osposobljena za budućnost.

Kada uvidimo sve u eni ke rezultate tada možemo da podjelimo u enike u grupe i da vidimo koji u enik ima poteško a u radu (na primjer koju nastavnu temu ili nastavnu jedinicu nije savladao u dovoljnoj mjeri sa zajedni kim ciljem da se utvrdi gradivo). U ocjenjivanju i vrednovanju bilo kog od navedenih nivoa znanja u nastavi Historije obima (kvantitet) i nivoa znanja (kvalitet) nastavnik mora uzeti u obzir sljede e važne elemente a oni su:

- poznavanje historijskih injenica kao bitnih odrednica historijskog doga aja, pojava ili procesa u njihovoj logi koj i historijskoj povezanosti;
- povezivanje hronologije bitne za vremensko odre ivanje doga aja, pojave ili procesa u cilju shvatanja uloge historijskog vremena u društvenom razvitku;
- poznavanje elemenata (historijsko-geografskih) bitnih za lokalizovanje doga aja, pojave ili procesa sa ciljem shvatanja uloge prostora u historijskom razvitku;
- poznavanje historijskih i sovioloških pojmova i kategorija, njihovu odgovaraju u upotrebu i njihovo povezivanje u sistem koji omogućava razvitak historijskog mišljenja kod u enika;
- razumjevanje uzro no-posljedi nih veza;
- sposobnosti opisivanja i objašnjavanja doga aja, pojava ili procesa te nim, lijepim književnim jezikom.

Sve navedene elemente znanja, interesovanja ili navika treba sistematski vrednovati, ali uvijek imati u vidu sposobnost i psihofizi ku mogućnost u enika.

TIPOVI OCJENJIVANJA – VREDNOVANJA

- **Suštinsko ocjenjivanje** ima za cilj da uputi nastavnika u planiranje i da kod u enika prepozna poteško e u radu i u enju da bi im pomogao i ispunio njihove potrebe za što bolje i uspješnije u enje.
- **Sveobuhvatno ocjenjivanje** ima za cilj da prona e stepen postizanja objektivna poslije jednog odre enog perioda predavanja, na primjer: poslije jednog poglavlja (teme), na polugo u i na kraju školske godine.
- **Ocjenjivanje na osnovu kriterijuma** podrazumjeva ocjenjivanje svakog u enika koji ispunjava odre ene kriterije, pore enje pojedinosti jednog testa za jedan odre eni standard. Ovo ocjenjivanje pruža informacije nastavniku da primjeti poteško e u enika i da u eniku pomogne u njihovom savla ivanju i poboljšanju.

- **Dijagnostificirano ocjenjivanje** određuje kod učenika slabosti, poteškoće, probleme i pruža mogućnost za identifikacijom učenika sa potrebama u nedovoljnom savladavanju historijskih činjenica, pojmova, gradiva i dr.
- **Suštinsko i dijagnostificirano ocjenjivanje** ne ocjenjuje učenika ocenama već na osnovu njihov planirani svoj rad.
- **Unutrašnje ocjenjivanje** obuhvata nastavni plan. Ocjenjivački rad se formira, razvija i ocjenjuje od strane nastavnika.
- **Spoljnje ocjenjivanje** ocjenjivačka djelatnost se obavlja van škole (specifičnost visokog nivoa).
- **Svakodnevno ocjenjivanje** zasniva se na kontroli rada učenika u učionici.
- **Prethodno ocjenjivanje** je ocjenjivanje prije ocjenjivačkog testiranja.
- **Završno ocjenjivanje** se obavlja na kraju školske godine i zasniva se na ocjenjivanju iz jednog određenog predmeta.
- **Ocjenjivanje u procesu** zasniva se na ocjenjivanju direktnog pismenja u toku jednog rada ili zadatka.

OSNOVNE DJELATNOSTI U RAZREDU – U UČIONICI

- Svakodnevna kontrola djelatnosti u učionici;
- Domaći zadaci i
- Testovi.

Nastavnik u toku časa kontroliše redovno učenike, daje informacije da bi im olakšao učenje i neprestano prati napredovanje učenika i uočava njihove poteškoće.

Važnost domaćih zadataka je velika jer se pomoću njih objezbećuje informacija za nastavnika i proširuju saznanja učenika na nezavistan način i za učenje obratnih nastanaka jedinica prilikom izrade domaćih zadataka.

Ukoliko se jave određene poteškoće u izradi domaćih zadataka u tom slučaju pomoć roditelja je vrlo važna, ali ta pomoć roditelja djetetu može biti štetna jer učenik se na taj način navikava da traži samo gotova rješenja.

OBLICI (FORME) TESTOVA

- **Usmeno testiranje,**
- **Pismeno testiranje,**
- **Pomoć u grafičkom prikazivanju itd.**

U nastavi historije testiranje znanja u enika su veoma važna jer omogućavaju dobijanje informacija o napredovanju u enika, ali u pojedinim slučajevima testiranje može da ima i svoje negativne osobine, jer ako je u enik nedovoljno pripremljen za testiranje kod u enika se javlja neraspoloženje, bijes, strah, stres itd.

Za ocjenjivanje saznanja u enika koristimo se i ostalim djelatnostima kao na primjer:

- **ocjenjivanje eseja;**
- **ocjenjivanje dosijea;**
- **samoocjenjivanje itd.**

O EKIVANI REZULTATI NA KRAJU VI RAZREDA

U nastavi Historije kao društvene nauke koja izučava period od predhistorije kao doba prvobitne ljudske zajednice pa sve do perioda razvijenog feudalizma očekuju se sljedeći rezultati a to su:

- da u enici razumeju i shvate Historiju kao društvenu nauku i nastavni predmet;
- da pravilno razumeju na in ra unanja vremena kod starih naroda;
- da u enici razlikuju šta je godina, decenija, vijek ili stoljeće i milenijum ili milenij;
- da upoznaju ra unanje vremena prije i poslije Isusa Hrista osniva hrišćanske vjere i da u enici shvate da je danas u svijetu prihvaćeno hrišćansko ra unanje vremena;
- da identifikuju i upoznaju društvene tokove Antike i Rima i njihovih kultura kao osnova kasnije nastale evropske i svjetske kulture i civilizacije;
- da u enici imaju bolja saznanja i dovoljno informacija o porijeklu svoga naroda, svojih susjeda kao i tokove društvenog razvoja: državnog, ekonomskog, političkog i kulturnog;
- da razumeju društvene, državne, ekonomske, kulturne i vjerske tokove kao i da se upoznaju sa glavnim karakteristikama Starog i Srednje vijeka do perioda razvijenog feudalizma (XI vijek);
- da upoznaju najvažnije historijske ličnosti iz doba Antike, Rima i Starog vijeka i ranog Srednjeg vijeka;
- da se osposobe da razumeju i upotrebljavaju karte, materijale, fotografije, pisana dokumenta, filmova, umjetničke filmove, kao i filmove pretežno sa historijskom sadržinom.

IZVORI (LITERATURA) I NASTAVNA SREDSTVA

- Enver Imamović, Historija za V razred osnovne škole - IP *Svjetlost* dd Sarajevo 2002.
- Enes Peldija i Fahrudin Isaković, Historija za VI razred osnovne škole - IP *Svjetlost* dd Zavod za udžbenike i nastavna sredstva Sarajevo 2001.

Za uspješnu realizaciju programskih sadržaja u nastavi Historije za VI razred nastavnici se pored dobrog izbora odgovarajućih nastavnih metoda koriste i sljedeća veoma važna nastavna sredstva i to:

- Historijske (zidne) karte;
- Historijski atlas;
- Ilustrativni materijal;
- Dijapozitive;
- Dijafilmove;
- Projekcioni komplet slika i karata za grafoskop;
- Skice, šeme, grafikoni, hronološke tablice, makete, tematske (ne-me karte);
- Muzejski eksponati;
- Historijske spomenike i važna historijska mjesta zavičajna i šire okoline posjetiti na licu mjesta.

OPŠTI CILJEVI PREDMETA

Nastava geografije je orijentisana na izučavanje korištenja geografskih prostora u interesu ljudskog društva.

Geografija je proširila ljestvicu problema koje izučava. U centru pažnje su problemi prostora, njeni zakoni, problemi ravnoteže u prirodi, odnosno geografska sredina – društvo, problemi raspodjele ljudi i proizvoda na prostoru, ozbiljni problemi stanovništva i ekonomije u raznim mjestima svijeta.

Razvoj geografije je dostigao veliki napredak u iznalaženju naučnih metoda učenja, koje su se izgradile iznad jednog novog koncepta, strukture i aparata. Aktuelno, školska geografija treba da teži formiranju svijesti o prostoru.

Što se tiče vremena posvetka nastave predmeta i njenog opterećenja tokom školovanja, uložili su se veliki naponi da bi bolje povezali učenje geografije sa uzrastom učenika. Ova veza se bazira na današnje poglede psihologa za mogućnost širenja stupanja po stupanj prostornih predstava djece sa njihovim uzrastom.

UVOD

Geografija, kao prostorna i društvena nauka, za VI razred ima za predmet izučavanje Zemlje, stanovništva, međusobne odnose i Kosovo kao region. Geografija učenicima treba da formiraju jasan pojam o prirodnim i društvenim objektima i pojavama (humanim) uopšte, a učenicima Kosovo kao prostora života za stanovništvo koje živi na njemu.

CILJEVI**Ciljevi nastave geografije u VI razredu su da učenicima:**

- ovladaju znanjima i konceptima o geografiji kao nauci, Zemlji i Vasioni, kretanju Zemlje, fizičkim sistemima i Kosovu - razvijaju i naučno kritičko mišljenje;

- razvijaju sposobnosti da bi formulisali i izabrali probleme pomoću geografije, iz mjesta, prostora, prirodne sredine, humane sredine, regiona i društvene sredine;
- razvijaju sposobnosti kako bi upotrijebili obične geografske modele (kao skicu, planove, modele);
- razvijaju sposobnosti za vrednovanje i upotrebu knjiga, globusa, karti, atlasa, literature, leksikona, enciklopedija, interneta i drugih kompjuterskih programa, televizijskih obrazovnih emisija;
- razvijaju sposobnosti za rad i saradnju sa drugim zajednicama.

Opšti objektivni

- Shvatanje oblika, veličine i kretanja Zemlje kao planete.
- Upoznavanje sa Vasionom, Sunčevim sistemom, nebeskim tijelima, osobinama i relacijama među njima.
- Saznanja o poticaju oblika i kretanja Zemlje oko svoje ose i Sunca - od značaja za uvijek i cijeli svijet.
- Upoznavanje sa kartama, sistemom koordinata, određivanjem tačaka, mjesta, daljina i kartografskih znakova.
- Upoznavanje sa Zemljinim sferama, glavnim sastojcima, odnosima među njima i značajem za ljude i živi svijet.
- Saznanja o jednakom proširivanju ljudi na Zemlji, o porastu stanovništva, prirodnom povećanju, migraciji.
- Razlike po etničkoj pripadnosti, rasnoj, vjerskoj, državnoj i međunarodnoj organizaciji, ekonomskom i socijalnom razvoju uopšte.
- Poznavanje prirode i kosovskog društva, nivoa razvoja i saradnje sa susjednim i drugim zemljama.

POSEBNI OBJEKTIVI

Učenici treba:

- da budu u stanju da opišu predmet geografije, oblik zemlje, prostiranje kontinenata i mora, odnose među njima;
- da na grafički način pokažu odnose između zemlje i vode;

- da upoznaju razlike između u nebeskih tijela;
- da shvate vrste kretanja Zemlje oko ose i Sunca i njihove posljedice (promjena dana i noći, godišnja doba, lokalno i zonalno vrijeme, granicu datuma);
- da upoznaju zakonitosti položaja i kretanja Zemlje u Vasioni;
- da razlikuju generacije toplote, generacije vegetacije i njihov značaj za život ljudi;
- da shvate meridijane i paralele i njihov značaj za određivanje geografskog položaja mjesta i država;
- da znaju da Zemlja može da se prikaže i na ravni, karti;
- da shvate šta je stupanj smanjenja, brojna grafička skala, šta su planete, karte i njihove vrste;
- da se upoznaju sa glavnim slojevima Zemlje, sa pojavama vulkana i zemljotresa, sa glavnim oblicima Zemljine kore, sa stvaranjem
- oblika, sa ulogom unutrašnjih sila i djelovanjem spoljašnjih sila;
- da razlikuju apsolutnu i relativnu daljinu i njihovo izražavanje;
- da shvate građu atmosfere, vertikalnu strukturu, termičke procese, dinamičke, vrijeme i klimu;
- da znaju o vodenim objektima, o kruženju vode u prirodi, osobinama vode, značaju vode za prirodne i društvene procese, nejednakoj raspodjeli na površini Zemlje, i potrebi za čuvanje od zagađivanja;
- da shvate da biljni i životinjski svijet zavise od klimatskih uslova, hidrografskih i zemljišnih, da se oni zonalno, horizontalno i vertikalno prostiru i predstavljaju raznim vrstama;
- da shvate ekstremne procese u prirodi i uzroke njihovog razvoja, da identifikuju i klasifikuju glavne pojave prirodnih nesreća u mjestima gdje žive i šire;
- da shvate i interpretiraju porast broja ljudi u ekumenima i njihovom širenju, nejednakoj raspodjeli stanovništva u ekumenima zavisno od prirodnih uslova i stupnja socio-ekonomskog razvoja;
- da shvate i interpretiraju prirodno i mehaničko povećanje, komponente povećanja, osnovne strukture stanovništva, migraciju
- ljudi, poimanje, vrste, uzroke, posljedice migriranja;
- da znaju za proizvodne i uslužne djelatnosti, ekonomske i neekonomske pravce, za njihov prostorni model;

- da znaju za pojam mjesta stanovanja, za objekte koji ga čine, za oblike (razbacanost i gustina), tipove (grad, selo), veličinu (malo, srednje, veliko), plan (fizička struktura), funkciju i odnos sa okolinom;
- da shvate geografski položaj Kosova i njegovu ulogu u kulturnim, ekonomskim i političkim događanjima;
- da formiraju pojam o prirodnim karakteristikama Kosova i njihovoj ulozi u raspodjeli stanovništva, mjesta stanovanja i ekonomiji;
- da se osposobe kako bi analizirali dinamiku, strukturu stanovništva, migraciju, mjesta stanovanja i njihove tipove;
- da znaju da prepoznaju uslove i faktore ekonomskog razvoja, ekonomske strukture i tipične regione Kosova.

VJEŠTINE

Razvijanje vještina, navika i vrijednosti

Učenici treba:

- da su u stanju da razlikuju konvencionalne znakove legende na karti, da upotrebljavaju stupanj smanjenja, da određuju daljinu među objektima na karti, da upotrebljavaju simbole i boje;
- da grade i čitaju grafike, dijagrame, tabele, karte i modele, urađene za određene nastavne ciljeve;
- da se osposobe za opisivanje, istraživanje, izlaganje, registrovanje prirodnih karakteristika Zemlje, kao najznačajniji sadržaji geografije koji određuju posebnosti mjesta (razne reljefne oblike, vodene objekte, elemente vremena i klime);
- da demonstriraju shvatanja i pojmove relativne i apsolutne daljine, upotrebljavaju i razne fizičke karte sa raznim stupnjima;
- da izrađuju obične modele raznih oblika reljefa;
- da izrađuju grafikone i dijagrame za klimatske i hidrografske elemente i da znaju da ih interpretiraju;
- da pronalaze geografske informacije o stanovništvu, urbanoj sredini, ruralnoj, iz direktnih izvora (npr. posmatranja, intervju), iz drugih izvora (karte, grafikoni, modeli, tabele, CD i dr.);

- da lokalizuju na karti glavna urbana naseljena mjesta i raspodjelu stanovništva na razne regione svijeta;
- da izrade i interpretiraju mnoge vrste grafika, karti, grafikona, nastavnog karaktera (npr. veza sa brojem i raspodjelom stanovništva, naseljeni centri, objekti i razni ekonomski produkti i dr.);
- da predstave rezultate istraživanja i posmatranja, koriste i medije, usmene i pismene izvještaje, tabele, grafikone, karte itd.;
- da zauzmu kritički stav prema negativnim pojavama upadanja u sredine u kojima oni žive;
- da na karti odrede kosovski prostor, granice i veličinu;
- da upoređuju Kosovo sa drugim mjestima, koriste i karte, tabele, dijagrame u vezi sa površinom, klimom, reljefom, hidrografijom, stanovništvom, ekonomijom, kulturom, jezikom itd.;
- da iznesu geografske informacije za međusobne veze Kosova sa drugim mjestima svijeta, koriste i medijalna sredstva, usmene i pismene izvještaje, karte, skice, tabele, grafike i sl.;
- da izrade i interpretiraju obične tematske karte Kosova;
- da upotrebljavaju naučeni pojmovi o mjestu, prostoru Kosova, fizičkoj sredini, humanoj, regionima itd.

Struktura programskih sadržaja

Kategorije	Broj časova	%
Prostor i fizički sistemi	22	30
Humani sistemi	10	13
Regioni Kosova	22	30
Izborna nastava	6	8
Ponavljjanje	14	19
Svega	74	100

Tabela sadržaja – tema, standarda postignuća, pojmova i međukurikularnih veza u VI razredu

Sadržaji Teme	Standardi postignuća	Osnovni pojmovi	Međukurikularne veze
Geografija, predmet izdavanja, veza sa drugim naukama	Učenik treba da izrazi pojam geografije kao nauke, njenu podjelu i da je povezuje sa drugim naukama.	Discipline fizičke i humane geografije.	Veza između disciplina geografije, geologije, biologije, fizike.
Oblik i veličina Zemlje	Učenik treba da izrazi oblik, veličinu, dimenzije Zemlje i figurativno da demonstrira njen oblik.	Oblik sfere, geodita, krug ekvatora, krug meridijana, promjer polova	Veza sa fizikom, astronomijom, matematikom.
Zemlja i Vasiona	Učenik treba da izloži pojam Vasiona, Galaksije, nebeske kupe, nebeskih tijela i da figurativno predstavi položaj Zemlje u Sunčevom sistemu.	Nebeska kupa, zenit, kosmos, planete, zvijezde, sateliti, meteori, asteroidi, komete, galaksija.	Veza sa fizikom, matematikom, geologijom.
Kretanja Zemlje i rezultati	Učenik treba da izrazi pojam rotacije, revolucije, da je u stanju da to prikaže vizuelnim sredstvima (globus, planetarijum, svijetla i td.), smjenu dana i noći, godišnjih doba i generacija toplote kao rezultat kretanja Zemlje.	Rotacija, revolucija, Zemljina osovina, ekliptika, orbita, ekvator, noći, solstici, generacije toplote.	Veza sa matematikom, astronomijom, biologijom.

Predstavljanje površine Zemlje na globusu i karti	U enik treba da objasni pojam karte, globusa, paralelnu mrežu meridijana, skalu karte, izohipsa, izobata, apsolutne i relativne udaljenosti, da zna da koristi globus i geografsku kartu, kako bi predstavio Zemlju na ravni, odredio mjesto zagađivanja, tačke na Zemlji, odredio daljinu na planu i karti, upotrebio kartografske znake.	Karta, globus, paralele, meridijani, hemisfera tropika, polarni krug, mreža kordinanata, skala geografske karte, geografska dužina i širina, projekcija, plan, kartografski znaci, izohipsi, izobari, lokalno vrijeme, zonalno, granica datuma.	Veza sa kartografijom, matematikom, geodezijom.
Karta, elementi, sadržaj i upotreba	U enik treba da bude u stanju da predstavi, upotrebi i objasni elemente karte i da razlikuje vrste karata.	Globoplanovi, projekcija, skala smanjenja, brojna skala, grafička, plan, karte, kartografski znaci, vrste karata, atlas.	Veza sa kartografijom, geodezijom, matematikom.
Raspodjela zemljišnjih i vodenih masa na Zemlji	U enik treba da izrazi i da uporedi površinu Zemlje i vode na globusu i karti.	Zemljine sfere, atmosfera, hidrosfera, litosfera, biosfera, kontinenti, svjetsko more, ostrva, poluostrva, arhipelag.	Veza sa geologijom, hidrologijom, fizikom, biologijom.
Sastav i građa Zemlje	U enik treba da zna o Zemljinoj kori, omotaču, jezgri, stijenama, kontinentima, okeanima, oblicima reljefa, vulkanima, unutrašnjim i spoljašnjim snagama, i da zna da ovo predstavi putem skica i jednostavnih modela.	Forme reljefa, unutrašnja i spoljašnja snaga, tektonska kretanja, orogenene, epirogene, omotač, jezgro, vulkani, krateri, magma, lava, erupcija, zemljotresi, epicentar, seizmograf.	Veza sa geologijom.
Reljef, stvaranje i	U enik, pomoću skica, modela i karti treba da	Planine, vijenci, polja,	Veza sa geologijom,

oblici	zna da iskaže i predstavi oblike reljefa.	doline, apsolutna i relativna visina, mlade planine, stijene, straner, klanci, kanjoni, delte, klif, cirk, ledene doline.	hartografijom.
Uloga reljefa u životu i djelatnostima ljudi	U enik, preko konkretnih primjera, treba da iskaže ulogu reljefa u raspodjeli, životu ljudi i njihovim djelatnostima.	Reljefne forme i raspodjela stanovništva, forme i tipovi nastanjenih mjesta, forme i vrste ekonomije.	Veza izme u geomorfologije, stanovništva, naseljenih mjesta i ekonomije.
Atmosfera, vrijeme i klima	U enik treba da zna da izloži pojam o atmosferi, njenom sastavu, vremenu i klimi, nejednakoj raspodjeli toplote na Zemlji i pojave toplote.	Slojevi atmosfere (troposfera, stratosfera, mezosfera, jonosfera, termometri, barometri, vazduhometri, pluviometri, anemometri, izoterma, atmosferski pritisak, pasati, antipasati, meteorologija, sinopti ka karta.	Veza sa fizikom, hemijom, kartografijom.
Podzemne i nadzemne vode	U enik, pomo u karte, crteža i drugih sredstava, treba da izrazi promjene vode, vodenih objekata, razne forme nejednake njihove raspodjele, da demonstrira shva ene pojmove, saliniteta, batice, zbatice, talasa, poluostrva, ostrva, rtova, fjordova, estuara, moreuza, kanjona, rijeka, rje nih mreža, jezera, lednika, podzemnih voda.	Svjetsko more, okeani, sredozemna mora, ivi na mora, solarne, batica, zbatice, morske struje, desalonizam, rtovi, ostrva, poluostrva, fjord, estuar, morski tijesnaci (moreuzi), vododjelnici, vodoakumulatori, gejzeri i dr.	Veza sa fizikom, hemijom, geofizikom.

Biosfera	U enik, pomo u karata, treba da bude u stanju da izrazi nejednaku raspodjelu biljnih i životinjskih vrsta, prema generacijama toplote.	Biljne zone, ekvatorske, tropske, suprotropske, srednje, suppolarne, polarne, džungla, savana, stepa, pampasi, lanosi, kamposi, tajga, tundra, oaza i dr.	Veza sa biologijom, bio i zoografijom.
Broj stanovnika na Zemlji, gustina naseljenosti, prirodna, mehani ka i politička naseljenost	U enik, pomo u karata i brojeva, treba da bude u stanju da izrazi porast i gustinu nejednake i jednake raspodjele stanovništva, razne stupnjeve prirodnog pove anja, migracije i forme migracija, osnovna znanja o politici stanovništva, da izrazi pojam ekumena, semi i anekumena.	Ekumena, semiekumena, anekumena, gustina, apsolutno i relativno pove anje stanovništva, migracija, emigracija, imigracija natalitet, mortalitet, prirodno pove anje, mehani ko, populacijska politika.	Veza sa sociologijom, ekonomijom, kartografijom, statistikom, matematikom.
Naseljena mjesta, sela, gradovi, razlike među njima	U enik treba da iskaže pojam naseljenih mjesta, da shvati razlike i sličnosti između sela i gradova, forme, fizionomije, funkcije i odnosa među njima.	Poimanje sela i grada, vrsta rasturenosti, funkcija, fizionomije, urbanizma.	Veza sa historijom, arhitekturom, ekonomijom.
Ekonomija, faktori razvoja, ekonomske grane, djelatnosti njihove osobenosti	U enik treba da izrazi pojam ekonomije, djelatnosti sektora i grana ekonomije, faktora koji djeluju na razvoj i zaostajanje, da znaju da interpretiraju grafi ki i dijagramom znanja u vezi sa ekonomskim podacima.	Ekonomija, neekonomija, djelatnosti, savršeni sektori, drugostepeni, tre estepeni, grane, faktori razvoja.	Veza sa ekonomijom, sociologijom, politikom.
Položaj, granice i veličina Kosova.	U enik treba da shvati centralnu poziciju Kosova u jugoisto noj Evropi, prirodne i etni ke granice, oblik i veličinu površine u pore enju sa susjednim državama.	Apsolutni relativni geografski položaj, centralni položaj, prirodna i etni ka granica, gotovo kružni oblik.	Veza sa matematikom i geodezijom.

Priroda Kosova i njene karakteristike	U enik treba da izrazi svoja shvatanja o posebnostima i formama reljefa, prirodnim bogatstvima, o klimatskim, hidrografskim, pedološkim i biografskim karakteristikama, da analizira značaj prirodnih resursa, putem dijagrama, grafikona, tabela i karata.	Planine, planinski vijenci, Prokletije, Isto no-albanske Alpi, centralne planine, isto ne, južne, klisure, imena nekih planina, polja, uvale, doline i njihova imena.	Veza sa geologijom, toponomastikom, biologijom.
Stanovništvo i naseljena mjesta	U enik treba da analizira populacijsku dinamiku, uzroke i posljedice, visoku prenaseljenost, njenu ulogu u migraciji i razvoju, vrste naseljenih mjesta, njihovu strukturu, odnose selo – grad.	Apsolutni i relativni porast, ubrzani rast, gustina, vrste, sela, gradovi, vrste i njihove osobine.	Veza sa demografijom, statistikom, arhitekturom.
Razvoj ekonomije na Kosovu	U enik treba da izrazi shvatanja o prisutnim djelatnostima na Kosovu, nivo njihovog razvoja, uzroke i posljedice niskog ekonomskog razvoja.	Primarne djelatnosti, drugostepene, trostepene, usluge, stupanj razvoja, struktura smjerova.	Veza sa ekonomijom.
Administrativno–politi ko organizovanje	U enik treba da shvati administrativnu podjelu Kosova, jedinice podjele, nivoe podjele i organizovanja.	Lokaliteti, lokalna zajednica, opština, regionalni centri.	Veza sa jurisprudencom, politikom.
Regioni Kosova i njihove specifi ne karakteristike	U enici treba da shvate da se Kosovo sastoji od nekoliko regiona, koji se razlikuju po prirodnim, socijalnim, kulturnim i ekonomskim odlikama.	Regioni, pokrajine, predjeli, područja Kosova, Dukagjin, Anamorava, Drenica, Lap, Golak, Rugova, Has, Šalja, Opolje, Gora, Sirini , Anamalet i dr.	Veza sa geologijom, morfologijom, etnografijom.

Napomena:

Šest nastavnih asova ostaje na dispoziciji nastavniku, kako bi po želji i interesovanju učenika bio u mogućnosti da odabere neku nastavnu jedinicu programskih sadržaja lokalne geografije i drugih. U okviru ovih asova mogu se izvesti nekolike posjete objekata i prirodnih pojava, muzeja ili institucija od značaja za predmet geografije.

METODOLOGIJA NASTAVE

Predmet geografije može se učiti i interpretirati preko raznih metoda i tehnika. Metodologija nastave učenika ima veliki značaj, obzirom da učenici moraju biti sposobniji da prate i pravilno rasuđuju o objektima i geografskim pojavama, bez obzira na oblik i njihovo javljanje.

Nastavnik vrši izbor metoda i tehnika nastave zavisno od psihomotornih sposobnosti učenika. Izbor metoda i tehnika treba da je u podudarnosti sa stupnjem postignuća objekta u procesu nastave.

Materijalna baza nastave geografije

Savremena nastava geografije može se u cjelini realizirati koristeći:

- nastavne objekte (školu, učionicu, kabinet i prirodu);
- nastavna sredstva (vizuelna i audiovizuelna);
- tehnička sredstva – pomagala (crna tabla, projekcioni aparati, TV, radio, pijesak);
- biblioteku škole;
- radna sredstva učenika (nastavnu knjigu, geografsku mapu, geografski atlas, konturne karte, nijeme karte, isječke, blok, dijagrame, šeme itd.
- geografsku mapu, koja može da se koristi na redovnim, dopunskim i dodatnim asovima.

Sredstva konkretizacije u nastavi geografije

Sredstva konkretizacije u nastavi geografije imaju veliki značaj, obzirom da je predmet geografije vizuelnog karaktera. Direktna pojava geografske istine, kao didaktički pristup najčešće je neposredna – živo, dok glavnu ulogu u procesu usvajanja novih znanja imaju nastavna sredstva. Ovo govori da je demonstriranje zadatak nastavnika, dok je praćenje obaveza učenika.

Ondje gdje nije moguće direktno praćenje, učeniku se treba omogućiti indirektno praćenje uz upotrebu:

- ❖ fotografije, filma, televizijskih emisija, kompjutera, modela, maketa, globusa, karata sa velikim skalama (plan) - srednjih, malih, geografskih, fizičkih, ekonomskih, nijemih;
- ❖ geografskih crteža (predmetna crtanja, dijagrami, grafikoni, kartogrami);
- ❖ brojne vrijednosti (preko tabela itd.);
- ❖ nastavnih knjiga, citatki, geografskih časopisa i dr.

Oblici rada u nastavi geografije

U procesu nastave upotrebljava se nekoliko oblika rada, koji za cilj imaju da aktiviraju subjekte u procesu nastave i da nastavu učine efikasnijom, a to su:

- frontalni oblik rada u nastavi geografije, kolektivne forme rada gdje se radi sa svim učenicima odjeljenja;
- oblik rada u grupama;
- oblik rada u parovima;
- individualni oblik rada u nastavi geografije;
- posebni oblici nastave geografije kao programirana nastava, dopunska nastava ili suplementarna, produžna nastava, slobodne aktivnosti, ekipna nastava itd.
- geografske nastavne ekskurzije.

Metode i tehnike rada u nastavi geografije

Metode i tehnike nastavnog rada su način i pristup pomoću kojih se realizuje nekoliko zadataka u procesu nastave, dok kvalitet nastave zavisi od njih i od njihovog pravilnog izbora u slučajevima organizovanja nastavnog procesa.

Zavisno od prirode predmeta geografije, nastavne metode se dijele:

- **verbalne metode** (metoda predgovora, zajedničkog razgovora, dijaloga i diskusije);
- **tekstualna metoda;**
- **demonstrativno-ilustrativna metoda** (demonstriranje ilustracija, modela, predmeta, objekata):
 - a) demonstriranje u životnoj sredini,
 - b) demonstriranje u razredu ili geografskom kabinetu,
 - c) direktno geografsko posmatranje,

- d) fizi ko-geografsko posmatranje,
- e) socio-geografsko pra enje.

- **Laboratorijsko-eksperimentalna metoda (geografski eksperimenti, demonstriranje eksperimenata, eksperimenti u enika, kolekcije prirodnih predmeta).**

Pored pomenutih nastavnih metoda, tokom nastavnog procesa mogu se koristiti razne nastavne tehnike:

- ❖ brainstorming (navala misli),
- ❖ diskusija koja rješava problem,
- ❖ istraživa ka nastava,
- ❖ tehnika izrade pitanja,
- ❖ stub mišljenja (karta mišljenja, klaster tehnika),
- ❖ grafi ki jezik komuniciranja,
- ❖ inserti,
- ❖ tabela (karta) koncepata,
- ❖ ekspertne grupe (džikso sa upadanjem),
- ❖ mreža diskusije,
- ❖ znam, ho u da znam – u im,
- ❖ dvodjelni dnevnik,
- ❖ prethodni termini,
- ❖ esej (malo prou avanje),
- ❖ diagram Venta,
- ❖ televizijski program.

Provjeravanje u eni kih znanja

Sa provjeravanjem podrazumijevamo sakupljanje informacija rezultata vaspitno-obrazovnog rada na svjetlost posebnih zahtjeva nastave geografije. Provjeravanje, vrednovanje i ocjenjivanje su me u najtežim zadacima pedagoškog rada. Svaki efekat i rezultat u enika treba vrednovati, ali ne i ocjenjivati. Prema tome, provjeravanje znanja u enika treba da tretira ova pitanja:

- funkciju,
- vrijeme,
- oblike provjeravanja,
- na in ocjenjivanja.

Funkcija provjeravanja geografskih znanja

Jedno od najvažnijih didakti kih pitanja je: **šta treba verifikovati?**

Nesumnjivo **količina i kvalitet znanja** su prioritetni kriteriji. U **enik treba da posjeduje jednu određenu količinu geografskih znanja**. Od u enika možemo tražiti da znaju:

- **geografske činjenice,**
- **geografske objekte,**
- **geografske pojave i procese,** kao i odnose koji su povezani sa proračunim prostornim jedinicama,
- **geografske povezanosti i zakonitosti koje se izražavaju i djeluju unutar jedinica,**
- da odrede sposobnosti, vještine i navike, da znaju da se njima služe i usvajaju na in geografskog mišljenja.

Funkcije verifikovanja i vrednovanja su:

Verifikovanje (konfirmacija), otkrivanje praznina u znanju u enika i povratnih informacija za nastavnika. U eni ka znanja treba provjeravati na svakom asu. U fazi provjeravanja kontrola može biti frontalna – zagrijevaju i u enike kratkim pitanjima, brzinom koju zahtijevaju fakti ka znanja.

Oblici verifikovanja

Tokom školske godine treba primijeniti nekoliko oblika kontrole:

- **usmjeno provjeravanje** može da bude individualno i grupno na svakom nastavnom asu;
- **pismeno provjeravanje,** tako e može biti frontalno i individualno (Ovaj oblik provjeravanja nekim u enicima više odgovara. Zadatak - problem dat u enicima, treba riješiti za određeno vrijeme);
- **provjeravanje putem tekstualno-grafi kih zadataka.** U nastavnoj praksi ovakvi zadaci se postavljaju na kontrolnoj listi i na testovima znanja;
- **provjeravanje putem rješavanja prakti nih zadataka** (radova) postiže se putem verifikovanja zadataka, činjenica, na ina geografskog mišljenja, stupnja razvijenih navika i vještina;
- **provjeravanje doma ih zadataka - za ocjenjivanje,** posebno su pristupa ni nezavisni radovi, referati, neki prakti ni problemi na nezavistan na in.

Vrednovanje i ocjenjivanje

Redovno vrednovanje i pravilno ocjenjivanje je jedno od najznačajnijih sredstava u rukama nastavnika u kvalifikaciji i orijentaciji rada sa

uenicima. Zbog toga, **svako usmjeno izražavanje u enika, pismeno ili prakti no**, a koje se ti e nastave geografije, trebalo bi vrednovati. **Vrednovanje obuhvata ocjenjivanje za rad i pokazano znanje.**

Uslovi za dobro ocjenjivanje su: **recipro no povjerenje, mirna glava, pravda, objektivnost i konsekvenc nastavnika, samokriti ki stav u enika. Ocjenjivanje treba da je javno - sa potpunim ocjenama.** Nastavni rad treba da se vrednuje sistematski. Plod vrednovanja je efikasna primjena evidencije, verifikovanja i ocjenjivanja. U savremenoj nastavi, sistem vrednovanja je doživio zna ajne promjene, gdje uporedo sa subjektivnim metodama, primjenjuju se i one objektivne.

Tipovi vrednovanja

Formalno vrednovanje ima za cilj da uputi u itelja u planiranje i da kod u enika identifikuje teško e tokom u enja (rada) sa ciljem da mu pomogne i da dopuni njegove potrebe za uspješno u enje.

Koncizno vrednovanje se vrši sa ciljem da se otkrije stupanj postizanja objektivna poslije jednog odre enog perioda nastave, npr. poslije jednog poglavlja , polugodišta, godine itd.

Vrednovanje na bazi kriterija podrazumijeva vrednovanje svakog u enika koji ispunjava odre ene kriterije, npr. upore ivanje ta aka testa sa jednim odre enim standardom. Ovo vrednovanje osigurava informaciju nastavniku da identifikuje poteško e u enika i da im pomogne u popravljanju.

Dijagnosti ko vrednovanje odre uje kod u enika slabosti, poteško e, probleme i identifikuje u enike sa posebnim potrebama.

Formalno i dijagnosti ko vrednovanje, koje se ne vrednuje ocjenama ve na osnovu njih nastavnik planira svoj rad.

Unutrašnje vrednovanje obuhvata nastavni plan, formuliše se vrednosna djelatnost, razvija se i vrednuje od strane nastavnika.

Spoljašnje vrednovanje se vrši van škole.

Svakodnevno vrednovanje se zasniva na bazi kontrole rada u enika u razredu.

Prethodno vrednovanje se vrši pred testom vrednovanja.

Završno vrednovanje se vrši na kraju godine i bazira se na završno vrednovanje jednog odre enog predmeta.

Vrednovanje kao proces vrši se u toku direktnog nadzora završavanja jednog rada ili zadatka u razvoju.

Glavne djelatnosti vrednovanja u razredu

- Uobičajena kontrola djelatnosti u razredu
- Domaći zadaci
- Testovi

Nastavnik za vrijeme nastavnog sata, **redovno kontroliše** učenike, daje im informacije da bi im olakšao učenje i neprekidno pratio napredovanje i njihove poteškoće.

Značaj **domaćih zadataka** je što se preko njih osiguravaju informacije za nastavljanje i proširivanje znanja učenika na nezavisan rad i usvajanje nastavnih jedinica tokom izrade domaćih zadataka (u slučaju pojave poteškoća, pomoć roditelja je korisna, ali istovremeno može biti i neproduktivna).

Forme testova su:

- usmeno
- pismeno
- preko grafičkog predstavljanja

Testiranja su od važnosti za osiguravanje informacija o napredovanju učenika, ali u posebnim slučajevima može imati negativne strane iz razloga što kod učenika može izazvati strah i sl.

- Za vrednovanje znanja učenika upotrebljavaju se i drugi načini, npr.:
Vrednovanje pomoću eseja
Vrednovanje pomoću dosijea
Samovrednovanje i dr.

Na kraju VI razreda učenik treba:

- da shvati i da razlikuje geografiju kao nastavni predmet;
- da shvati Zemlju kao planetu, kao dio Sunčevog sistema i Vasiona;
- da shvati ulogu oblika i veličine Zemlje, njena kretanja oko ose i oko Sunca, njihove posljedice na život ljudi i živog svijeta;
- da zna o sferama Zemlje, glavnim linijama, relacijama između sfera i pojava koje potječu iz njih;
- da zna broj stanovništva, raspodjelu, prenaseljenost, prirodno i mehaničko povećanje; etničke, rasne, vjerske, kulturne, ekonomske razlike između ljudi u svijetu;
- da zna karakteristike prirode, stanovništva, naseljenih mjesta, ekonomije i geografskih cjelina Kosova;
- da je sposoban da upotrebljava kompas, atlase, knjige, fotografije, CD i druga nastavna sredstva.

GRA ANSKO VASPITANJE (1. razred sedmi, no. 37. razred godišnje)

UVOD

Predmet Građansko vaspitanje omogućava učenicima da se upoznaju sa nekim osnovnim konceptima i veoma važnim sadržajima u vezi sa građanstvom. Sastavljanje nastavnog plana i programa ovoga predmeta omogućava učenicima da u obzir dostignu nivo ovoga predmeta kroz učenje u prethodnim razredima, ali i kroz to što kod djece ovoga uzrasta počinje jedan novi životni ciklus - pubertet, koji se osim fizičkih i psihičkih promjena kod djece prati i promjenom ponašanja u porodici i društvu. Materija ovog predmeta pokazuje jake veze između starosti, ponašanja i odgovornosti za život s jedne strane i znanja, sposobnosti i vještine življenja sa druge strane. Proširenje društvenih veza kod djece ovoga doba stvara naviku za upoznavanjem i sprovođenjem društvenih zakona, njihovih prava, kulturnih vrijednosti, i svakako ljudske odgovornosti.

CILJEVI

- Razvoj osjećanja samopouzdanja kod djeteta kao i socijalne i individualne odgovornosti.
- Razvoj osjećanja odgovornosti da bi se dijete angažovalo za aktivno građanstvo i demokratski život.
- Osposobljavanje djeteta da napravi pravi izbor i da donosi korisne odluke u vezi sa ličnom, zdravstvenom i socijalnom dimenzijom, sada i u budućnosti.
- Poznavanje društvenih zakona, ljudskih i dječjih prava, kao i stvaranje navika za suprotstavljanjem i neprihvatanjem bilo koje forme ljudske diskriminacije.
- Da se dijete osposobi da upozna i da poštuje ljudsku i kulturnu raznovrsnost, da poštuje i da shvati međuzavisnost života i svijeta.
- Poznavanje promjena u sredini i stvaranje navika za očuvanje životne sredine.

PROGRAMSKA STRUKTURA SADRŽAJA

Građansko vaspitanje realizuje se kroz 37 nastavnih časova.

INDIVIDUALNI RAZVOJ I IDENTITET	(9 časova)
UPRAVLJANJE I GRAĐANSTVO	(8 časova)
PRAVA I ODGOVORNOSTI.....	(10 časova)
KULTURA	(10 časova)

INDIVIDUALNI RAZVOJ I IDENTITET

Opšti objektivni

Učenik treba:

- da shvati fiziološke i psihološke promjene pubertetskog doba i da uskladi svoja ponašanja sa pravilima i normama gdje živi;
- da stvori i da održava stabilne odnose sa svojim drugovima i sredinom gdje živi;
- da zna da čuva svoje zdravlje i da svojim ponašanjem ne šteti zdravlju drugih.

Posebni objektivni

Učenik treba:

- da bude svjestan neophodnosti odnosa sa drugima i potrebe druženja sa drugovima;
- da bude svjestan razlika i specifičnosti druženja sa osobama drugih generacija, polova i različitih nacionalnih pripadnosti;
- da praktikuje pažnju i lijepo ponašanje u odnosima i druženju sa drugima;
- da se čuva od upotrebe raznih materija koje stvaraju zavisnost i ugrožavaju zdravlje kao što su: duvan, alkohol, droga itd.

Nastavni sadržaji

Nastavni sadržaji ove kategorije razmotriće se kroz ove jedinice:

- Lični identitet
- Grupni identitet
- Fiziološke i emotivne promjene
- Socijalne promjene
- Fizičko i duševno zdravlje
- Ljudsko ponašanje i zdravlje

O ekivani rezultati

U enik:

- objašnjava i analizira važne fiziološke, emotivne i socijalne promjene pubertetskog doba, sprovodi pravila i norme ponašanja u porodici, školi, zajednici i društvu;
- objašnjava kako je personalni identitet tijesno povezan sa individualnim razvojem kao i djelovanjem u porodici i društvu, i koristi talenat i sposobnosti što ga razlikuje od drugih;
- objašnjava i analizira oblike i funkcije socialnih odnosa kao i njihovu važnost za razvoj li nog i grupnog identiteta;
- razlikuje inividualne odgovornosti od onih grupnih ili kolektivnih;
- stvara navike uvanja li nog zdravlja kao uslova za zdrav život;
- identifikuje devijantna ponašanja u savremenom društvu i analizira uzroke i posljedice ovakvog ponašanja u društvu.

UPRAVLJANJE I GRA ANSTVO

Opšti objektivni

U enik treba:

- da poznaje razne oblike upravljanja i zna aj demokratskog upravljanja;
- da poznaje koncepte kao što su: zakon, ustav, zakonski sistem itd.;
- da bude svjestan razli itih društvenih nejednakosti u lokalnoj zajednici i da bude u stanju da diskutuje o pitanjima kao što su: siromaštvo, potrebe, predrasude, razni oblici diskriminacije itd.;
- da bude svjestan neophodnosti zakonske ravnopravnosti svih grana jednoga mjesta.

Posebni objektivni

U enik:

- da shvati ulogu pravila, normi i zakona za regulisanje odnosa u grupi i u zajednici i da bude u stanju da doprinosi donošenju demokratskih odluka;
- da donosi odluke, da rješava probleme i da preduzme odgovaraju e djelovanje u razli itim društvenim kontekstima;
- da poštuje zakone i norme ponašanja u zajednici.

Nastavni sadržaj

Nastavni sadržaji ove kategorije razmatra se kroz ove jedinice:

- Šta je zakon
- Vrste i funkcionisanje zakona
- Ustav
- Priprema i donošenje zakona
- Organi pravosuđa
- Zakonski sistemi i vrste
- Zakoni u totalitarnim i demokratskim državama

Općenički rezultati

- učenici objašnjavaju različite forme i nivoe upravljanja kao i građanske odgovornosti da bi pomogli funkcionisanju demokratije na svim nivoima;
- učenik objašnjava šta su zakoni, pravila i navike, koje su vrste zakona, šta je ustav itd.;
- učenik opisuje procedure donošenja zakona;
- analizira posljedice nepoštovanja zakona i identifikuje organe odgovorne za sankcionisanje nepoštovanja zakona;
- učenik opisuje i analizira razne sudske sisteme i upoređuje karakteristike zakona u totalitarnom i demokratskom društvu;
- učenik radi i praktikuje prigovor pred kompetentnim licima i organima u slučaju nepoštovanja zakonskog prava ili diskriminacije bilo kakve vrste.

PRAVA I ODGOVORNOSTI

Opšti objektivni

Učenik treba:

- da shvati šta je pravo, a šta odgovornost;
- da bude svjestan svojih prava i odgovornosti;
- da bude u stanju da na zakonski način štiti svoja prava, ali i da poštuje prava drugih;
- da demonstrira osjećaj odgovornosti;
- da identifikuje pitanja kao što su: prava i odgovornosti građana, službenih lica, potrošača itd.

Posebni objektivni

Učenik treba:

- da poznaje meunarodna dokumenta o ljudskim pravima;
- da poznaje meunarodna dokumenta o dječjim pravima;
- da zna koje se organizacije bave zaštitom dječjih prava i koje od njih djeluju na Kosovu;
- da bude u stanju da identifikuje ili pomene eventualne slušajne nepoštovanja dječjih prava u porodici, zajednici ili društvu;
- da zna da objasni koje su odgovornosti građana u demokratskom društvu;
- da zna da objasni koja je veza između slobode i odgovornosti.

Nastavni sadržaji

Nastavni sadržaji ove kategorije razmotriće se preko ovih nastavnih jedinica:

- Šta su ljudska prava
- Meunarodna dokumenta o ljudskim pravima
- Šta su dječja prava
- Meunarodna dokumenta o dječjim pravima
- Diskriminacija i predrasude
- Obaveze i odgovornosti građana
- Osjećaj odgovornosti
- Sloboda i odgovornost

Općekvadratni rezultati

Učenici:

- objašnjavaju osnovna ljudska prava i prava djeteta;
- identifikuju slušajne gaženja ljudskih prava u zajednici i društvu;
- identifikuju eventualne slušajne gaženja dječjih prava u porodici, školi, zajednici i društvu;
- govori o društvima za zaštitu ljudskih i dječjih prava na Kosovu i rezultatima njihovog rada.
- suprotstavlja se gaženju ljudskih i dječjih prava, kao i svakoj vrsti ljudske diskriminacije koja se vrši na osnovu polne, generacijske, socijalne, etničke, religijske, rasne i druge razlike;
- radi i praktikuje da se žali za eventualno gaženje svojih prava ili bilo koje druge diskriminacije koja se može javiti od strane odraslih ili njegovih drugova.

KULTURA

Opšti objektivni

Učenik treba:

- da poznaje osnovne elemente koji čine ljudsku kulturu;
- da vrednuje i poštuje ljudske i kulturne različitosti i zavisnosti među ljudima, društvenim grupama, životnoj sredini i svijeta u cjelini;
- da shvati značaj zakonske zaštite ambijenta i ekološke različitosti u prirodi.

Posebni objektivni

Učenik treba:

- da identifikuje faktore na kojima se izgrađuje različitost (kulturna, polna, generacijska, religijska, etnička, regionalna itd);
- da shvati značaj različitosti i potrebu za međukulturnom saradnjom i komunikacijom;
- da poštuje vrijednosti i vjerovanja zajednice u kojoj živi, ali i ostalih zajednica;
- da shvati povezanost i međuzavisnost ljudi sa sredinom gdje živi i prirode u cjelini;
- da demonstrira svijest i ekološko vaspitanje.

Programski sadržaji

Nastavni sadržaji ove kategorije razradiće se po ovim jedinicama:

- Kulturne vrijednosti i njihove vrste
- Vjerovanje i vrste vjerovanja
- Šta je kulturna različitost
- Šta je ekološka različitost
- Zakonska zaštita ambijenta

Općekivani rezultati

Učenici

- Identifikuju ključne elemente koji razlikuju jednu kulturu od druge (kao jezik, vjera, folklor, umjetnost, način življenja, običaji, tradicija itd);
- upoređuju kulturne modele iz prošlosti sa aktuelnim i identifikuju nove kulturne razlike koje se dešavaju u zajednici i društvu;

- primjenjuju pravila i norme kulturnog ponašanja u porodici, na ulici, u školi i zajednici;
- opisuju i analiziraju kulturnu raznovrsnost i objašnjavaju kakav je značaj poštovanja kulturne različitosti;
- opisuju i analiziraju ekološku raznovrsnost i objašnjavaju koji je značaj uvažavanja ekološke različitosti;
- primjenjuju zakonske norme za zaštitu ambijenta.

PREDMETNI I ME UPREDMETNI PRISTUP

Program Građanskog vaspitanja u šestom razredu povezuje se sa predmetima: maternji jezik, strani jezik, historija, geografija, tjelesni odgoj, likovna umjetnost, muzička umjetnost itd.

Individualni razvoj i identitet

U tretiranju ove kategorije potreban je me upredmetni pristup. Tjelesni odgoj u shvatanju i razvoju vještina, fizičkih i psihomotornih sposobnosti može da iznese na vidjelo izuzetno mnogo pitanja individualnog razvoja i ličnog identiteta. Isto tako i muzičko vaspitanje, likovna kultura i maternji jezik su predmeti koji se povezuju sa sadržajima ove kategorije. Razvoj talenta za muziku, crtanje, poeziju itd. predstavljaju veoma značajne aspekte ličnog razvoja.

Vladavina i građanstvo

Ova kategorija povezuje se sa predmetima historijom i geografijom. Neki aspekti historijskog razvoja različitih formi vladavine i zakonskih sistema bili bi veoma značajni za potpunije poznavanje ove kategorije. Takođe, u vezi sa ovom kategorijom, kada je riječ o pitanjima teritorijalnog organizovanja građanske administracije i geografija se povezuje sa građanskim vaspitanjem.

Prava i odgovornosti

Da bi se bolje razumjela ova kategorija treba predstaviti historijski aspekt prava i odgovornosti, procese historijskih okolnosti prava i odgovornosti, zatim procese historijskih okolnosti koje su uticale na nastanak poznatih međunarodnih dokumenata o ljudskim i dječjim pravima, što uini građansko vaspitanje povezano sa historijom.

Kultura

Razmatranje ove kategorije zasniva se na tijesnoj povezanosti Graanskog vaspitanja sa predmetima kao što su maternji jezik, strani jezik, historia, geografija, likovna umjetnost, muzička umjetnost, fizičko vaspitanje itd. Steeno znanje iz stranog jezika, zatim iz književnosti, komunikacije na stranom jeziku i znanja steena o narodima, njihovoj kulturi i vjeri, u prošlosti i sada pomažu u predmetu Graansko vaspitanje u razmatranju ove kategorije. Tako e talenat i vještina kako u muzičkoj tako i likovnoj umjetnosti, glumi, recitovanju, pomažu u enicima u poznavanju kulture i svih umjetničkih elemenata.

METODOLOGIJA

Metodologija predavanja i sticanja znanja je od veoma velike važnosti za rad u Graanskom vaspitanju. Da bi se postigao veliki uspjeh kod uenika trebalo bi da nastavnici upotrijebe metode - zavisno od sadržaja, ali i od zadataka koje treba realizovati od strane uenika u ovom predmetu. Objašnjenje nastavnika, itanje literature, diskusije u razredu, rad u grupama, individualni rad, praktične aktivnosti, upotreba interneta, korišćenje multimedia, posmatranje zajednice, sastanak, prerada i prezentacija podataka ine skup metoda koje e se upotrijebiti na predavanjima i u enju Graanskog vaspitanja.

Individualni razvoj i identitet

Za objašnjenje tema ove kategorije nastavnik treba da koristi literaturu koja se bavi fiziologijom ovjeka a posebno sa psihologijom djece i odraslih. Onda, u razgovoru sa uenicima identifikova e se personalne, fizičke, umne i emotivne osobine. Tako e, kroz razgovor sa uenicima identifikova e se ponašanja, aktiviteti, preporuke, stavovi, koji stvaraju lični identitet uenika. Treba razvijati diskusije u odjeljenju i o stvarima koje su važne za grupni ili kolektivni identitet, kao što su zajednički život, zajednički stavovi, aktiviteti, simboli, amblemi, logovi itd.

Kroz diskusije, posmatranja i auto posmatranja shvati e se fizičke, emotivne i socijalne promjene koje su rezultat procesa rasta i individualnog razvoja ovjeka. Tako e, sa konkretnim primjerima demonstrira e se i opisati posljedice po zdravlje od različitih faktora: pušenje cigareta, konzumacija alkohola, droge itd.

Upravljanje i građanstvo

Da bi nastavnik pomogao učenicima da shvate značaj zakona za društvo, treba da ih uputi da nauče objavljene zakone i da raspravljaju o različitim djelovima zakona, razna dokumenta, brošure koje sadrže razne zakone, kao na primjer: Zakon o obrazovanju, Zakon za zaštitu ambijenta itd. Zatim, treba razvijati diskusije, razmatranja, rad u grupama u vezi sa funkcionisanjem zakona, donošenjem zakona, nepoštovanjem zakona, promjenom zakona itd.

Prava i odgovornosti

Da bi u učenicima bili jasni elementarni koncepti o pravima, slobodama i odgovornostima uvijek, treba demonstrirati i po mogućnosti podijeliti im brošure ili materijale koji sadrže međunarodne dokumente o ljudskim i dječjim pravima. Treba proučiti dijelove iz ovih dokumenata - diskutovati u razredu u vezi sa poštovanjem ili nepoštovanjem ovih prava u porodici, školi, zajednici i društvu. U realizaciji tema ovih kategorija u učenicima treba da rade na individualnim i grupnim projektima. Polazeći od svog iskustva, svaki učenik treba da demonstrira slušajevu diskriminacije ili raznih predrasuda. U grupnim projektima u učenicima treba da sakupi podatke o diskriminaciji djece ili žena ili druge oblike diskriminacije u zajednici u kojoj žive. Uz pomoć nastavnika podatke treba obraditi i analizirati, a zatim ih predstaviti u odjeljenju.

Kultura

Na početku u učenicima treba da se upoznaju sa konceptom kulture kao i osnovnim elementima svake kulture, zatim, da raspravljaju o karakteristikama i razlikama posebnih kultura, o različitim kulturnim razlozima, o aktualnim trendovima promjena itd. U učenicima treba da razvijaju aktivnosti na terenu sa ciljem posmatranja i prikupljanja podataka o prastarim elementima kulture kao npr. oružja za rad, obuća, garderoba, pjesme itd., ali i u vezi sa najnovijim elementima koji su došli kao posljedica globalnih veza, socijalnih, naučnih i tehnoloških promjena. Prikupljene podatke treba sistematizovati uz pomoć nastavnika, a onda ih predstaviti u odjeljenju i školi. U učenicima treba da nauče značaj očuvanja i poštovanja kulturne i ekološke raznolikosti, a zatim da diskutuju, identifikuju i analiziraju faktore koji sačinjavaju, omogućuju i razvijaju ove raznolikosti.

VREDNOVANJE

Vrednovanje je veoma važan momenat za rad u školi. Ono je važan trenutak kako za učenike tako i za nastavnike, roditelje i zajednicu. Način vrednovanja treba da bude mnogostran i stabilan. Uspjeh učenika u Građanskom vaspitanju ne može se mjeriti samo u momentu ispitivanja, nego tokom celovitog procesa angažovanja i aktivnog učenja u odjeljenju, školi i zajednici. Povodom vrednovanja učenika iz Građanskog vaspitanja ne treba se bazirati samo na poznavanje informacija, nego i na dokazane sposobnosti kako se ponaša u sredini, posmatranju u zajednici, sakupljanju podataka za objašnjenje predviđenih tema iz plana i programa ovoga predmeta itd.

Nastavni kod vrednovanje učenika treba da se zasnova na:

Nastavni kod posmatranju

Zadacima i testovima

Projektima

Nastavni kod posmatranje trebalo bi se fokusirati na učenike koje sposobnosti za rad u grupi i na nezavisan rad, na neformalne odnose djece između sebe, ali i djece sa odraslima, na kvalitet prezentacije rada, na izražavanju interesovanja za posebne aktivitete, fizičku, emotivnu i umnu zrelost učenika itd.

Zadaci bi bili stvaranje situacije kada učenici treba da donesu određenu odluku, ili treba da brane i argumentuju mišljenje ili određeni stav itd.

Testovi su instrumenti kojima se u određenim intervalima mjeri znanje odnosno napredovanje učenika u sticanju znanja tokom učenja u odjeljenju ili van njega.

Projekti su grupni ali i individualni rad učenika koji se odnosi na sakupljanje određenih podataka, njihovo obrađivanje, objavljivanje itd.

Vrednovanje ne treba da bude samo jednostrani proces (nastavnik – učenik) već treba da bude višestran proces. Kod učenika treba njegovati naviku kritičkog vrednovanja sadržaja i metodologije predavanja i vrednovanja. Za dobrobit škole, zajednice a posebno samih učenika, škola treba da stvori uslove ne samo da se učenici vrednuju nego i da se sami vrednuju.

IZVORI I NASTAVNA SREDSTVA

1. Grupa autora, **Sva ljudska bića ...**, brošura za učenje o ljudskim pravima, UNESCO, Belgija, 1998;
2. David Keri, Nacionalna fondacija za nastavno istraživanje NEER, **Vaspitanje prava za građanstvo u Kurrikulumu**, Meunarodno istraživanje, London 1999;
3. Prof. François Andiger, **Vaspitanje za Demokratsko Pravo Građanstva**, Strasburg, 2000;
4. Graham Haydon, Instituti i Arsimit, **Agenda Moralnog vaspitanja**, London 2001;
5. Ustavni okvir za privremenu samoupravu na Kosovu;
6. Xhemajli Beluli, **Gradanska kultura**, Skopje 2002;
7. www.dadalos.org.

MUZI KO VASPITANJE (1 čas nedjeljno, 37 časova godišnje)

I. UVOD

- ⊗ Muzika je dio kulturnog formiranja ličnosti i njegova stalna potreba. Ona direktno utiče na kreiranje uvjekovne ličnosti. Muzika je nesumnjivo uvjekova potreba za stvaralaštvom, komunikacijom i kreativnošću. Ona produbljuje vizije u učenju koje teže njenim vrijednostima. Muzičko obrazovanje u osnovnoj i srednjoj školi ima za zadatak da osposobi učenika za:
 - ⊗ selektivno i aktivno slušanje muzike u okviru medijskih programa i muzičkih priredbi;
 - ⊗ sudjelovanje u horskim formacijama i drugim muzičkim djelatnostima;
 - ⊗ buduće šire obrazovanje koje podrazumijeva pripremu za neku profesiju gdje je muzika sastavni dio toga;

II. OPŠTI ZADACI PREDMETA

- ⊗ Da razvija muzički ukus, muzičko izražavanje i stvaralačke sposobnosti.
- ⊗ Da razvija patriotska osjećanja upoznavanjem muzičkih djela iz kulturne baštine Bosne i Hercegovine i drugih zemalja, što doprinosi razvoju opšte kulture, kao i međusobno razumijevanje, uvažavanje i poštovanje.
- ⊗ Da se u svim oblicima nastave, posebno u horu i drugim vokalnim i instrumentalnim sastavima njeguje zajedničko muziciranje.
- ⊗ Pjevanjem i sviranjem pjesama razvijati dječiji glas, pravilno disanje, izgovor, artikulaciju i intonaciju.
- ⊗ Aktivnim slušanjem muzike razvijati sposobnost uočenja avanja osnovnih izvora i sastava.
- ⊗ Osposobiti učenike za selektivni odabir muzičkih djela.
- ⊗ Razvijati sposobnost vrednovanja muzičkih djela.

- ⊗ Da individualno izražavaju i stvaraju muzička djela.
- ⊗ Da doživljavanjem muzike razvijaju maštu i izražavaju se literarno, likovno i pokretom.
- ⊗ Da uoče vezu muzike sa bosanskim jezikom i drugim granama umjetnosti.
- ⊗ Da se razvijaju muzičke sposobnosti (osjećaj za ritamsko i melodijsko kretanje), pravilno oblikovanje muzičkih misli, kao i razlikovanje suprotnosti: dugo – kratko, visoko - nisko, tiho – glasno.
- ⊗ Da upoznaju muzička djela autora i izvoda.
- ⊗ Da upoznaju i savladaju osnovne muzičke pojmove, forme i vrste koje omogućavaju shvatanje muzike.
- ⊗ Da upoznaju i savladaju osnovne pojmove muzičke pismenosti.
- ⊗ Da se osposobe za rukovanje savremene muzičke tehnologije.
- ⊗ Da omogućiti upoznavanje različitih zanimanja, te da najспособnije pojedince usmjerava na školovanje u muzičkim školama, kao i za druga zanimanja za koja su potrebne ove sposobnosti i znanja.

III. NASTAVNI PROGRAM PO RAZREDIMA

Muzičke djelatnosti	Predloženi sadržaji	
	Tematske informacije	Muzička literatura
INTERPRETACIJA <ul style="list-style-type: none"> • Učenici pjevaju tradicionalne narodne i umjetničke pjesme iz bosansko-hercegovačke i svjetske literature • Učenici igraju uz stalnu instrumentalnu pratnju i izvode posebna instrumentalna djela • Izvođenje skladnog plesa uz prikladnu muziku • Pjevanje i ritamske vježbe izvode pokretom 	Vokalna muzika <ul style="list-style-type: none"> • Pjesme i melodije u duru i molu • Bilježe notni zapis • Glasovi i oblik, • solisti, ansambli, horovi • Pjesme i melodije • Pjesma ima sadržaj i oblik • Pjesme uz instrumentalnu pratnju 	Umjetničke pjesme: <ol style="list-style-type: none"> 1. Jesen – J. Lui 2. Sumrak – Betoven 3. Naš vlak – N. Njiri 4. Viva la muzika – kanon “ Dom” 5. Čačka pjesma – J. Požgaj 6. Vedra pjesma – G. P. Telemann Narodne pjesme: <ol style="list-style-type: none"> 1. Ja rasplinem kose djevojačke – C. Rihtman 2. Je am žele Tuzlanke djevojke – V. Karajtmajer

<p>SLUŠANJE</p> <ul style="list-style-type: none"> • Analitički doživljaj narodne i umjetničke muzike • Učenici slušaju vokalne kompozicije, vokalno-instrumentalna djela u svim žanrovima svjetskih i domaćih autora. 	<p>Instrumentalna muzika:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zvučne boje instrumentalna u muzičkim djelima poznatih kompozitora • Žičani instrumenti • Duvački instrumenti • Instrumenti sa tastaturom • Udaraci instrumenti • Elektronski instrumenti • Instrumentalni sastavi, solisti, kamerne grupe i orkestri • Imenovanje instrumentalnih djela 	<ol style="list-style-type: none"> 3. Dobro došli muškuluci – C. Rihtman 4. Tri djevojke proso žele – Podravina 5. Ja zagrizoh šareniku jabuku – Sarajevo 6. Odbi se biser grana od jorgovana – Derventa 7. Zapjevala bulbul ptica – C. Ritman 8. Moj beharu – Mostar 9. Stari svate promješaj dukate 10. Tamburalo mom e uz tamburu 11. Kad ja po oh na Bembašu 12. Veseli se kućni domaćine <p>Vokalno–instrumentalna djela:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. M. Pretorius: Viva la musica – kanon 2. L. van Beethoven: Sumrak 3. S. Stojkov: Na planinama 4. Z. Grgošević: Igra kolo veselo – kanon 5. Z. Grgošević: Osvanu dan – kanon 6. G. F. Telemann: Vedra pjesma 7. J. S. Bach: Menuet u G – duru, Menuet u g – molu 8. J. Haydn: Djecija simfonija 9. F. Schubert: Serenada 10. F. Sopen: Mazurka u B – duru, Poloneza u g – molu
--	---	---

<p>STVARALASTVO</p> <ul style="list-style-type: none"> ω Usvojeni muzi ki sadržaji se mijenjaju u kreativnom smislu. ω Usvajanje instrumentalne pratnje u drugim muzičkim oblicima 	<p>Biramo muziku:</p> <ul style="list-style-type: none"> ω Zabavna, popularna i plesna muzika ω Umjetnička i klasična muzika <p>Muzičke osobine</p> <ul style="list-style-type: none"> ω Programska ω Apsolutna 	<ol style="list-style-type: none"> 11. D. Verdi: Hor cigana iz opere “Trubadur” 12. S. Guno: Hor vojnika iz opere “Faust” 13. J. Straus: Valcer “Na lijepom plavom Dunavu”, Picikato polka 14. P. I. ajkovski: Španski ples – bolero iz baleta “Labudovo jezero” 15. M. Prebenda: Azemina 16. J. S. Bah: Ah, sto volim 17. I. Zajc: Lastavicam 18. V. Lisinski: Vecer 19. Verdi – Mars iz opere “Aida” 20. Smetana – opera “Prodana nevjesta” 21. Mocart – Opera “Carobna frula”
---	---	---

Preko komentiranja izražavaju, na kreativan način, muzičke doživljaje u izražajnim oblicima.

IV. DIDAKTI KO–METODSKA UPUTSTVA

Muzičko vaspitanje u ovom razredu realizuje se na najvišem nivou. Nastavnici moraju upotrebljavati aktivne oblike i metode rada.

Zato je potrebna velika priprema nastavnika.

Nastavni plan i program sa jasnim zadacima usmjerava na širinu tri osnovne vrste muzičkih didaktičkih osobina.

- ◆ Muzička literatura za izvođenje i slušanje koje učitelj odabira iz postojećih zbirki pjesama i muzičkih snimaka.
- ◆ Druga vrsta osobine su različiti pojmovi, zakonitosti o muzici, koje objašnjavaju muzičku literaturu (lestvice, tonaliteti, ritam, notni zapis, oblici).
- ◆ Treća vrsta su podaci o muzičkoj kulturi, njene važnosti, koji se odnose na razrede ovog nivoa, na muzički život u širem okruženju do svjetskog stvaralaštva.

Didaktičke osobine su međusobno povezane zato što muzička literatura omogućava uporedno iskustvo na direktni način. Njeno razumijevanje omogućuje pojmovi i zakonitosti u podacima o muzici. Podaci se primjenjuju u kulturnim događajima.

INTERPRETACIJA

Nastavnik realizuje sadržaj preko interpretiranja u kombinaciji sa metodom imitacije (po sluhu) kao i po notnom tekstu.

Nastavnik uopštava načelo individualizacije u eničkih pogleda na njihove razvojno – izvorna koje mogu nositi, pri tom obuhvataju i pjevanje i instrumentalno sviranje.

SLUŠANJE

Po kriterijumu druge i treće vrste didaktičkih osobina nastavnik odabira pjesme za slušanje. Metodička procedura treba da otkloni pasivno slušanje muzike. U uvodnoj motivaciji, toku kompozicije i zaključne povratne informacije o slušanim djelima obogaćuje se oblik rada interesantan za učenike. Na ovaj način slušanje je interesantnije učenicima.

STVARANJE

Stvaralačko područje djelatnosti (stvaralački izražaj) obuhvata tri glavna oblika:

- ◆ Nastavnik podstiče učenike da naučene sadržaje interpretiraju na estetski način.
- ◆ Učenici sa jednostavnim muzičkim sredstvima stvaraju različite melodijske i ritamske pratnje i muzičke oblike (pjesme, rondo, varijacije).
- ◆ Muzičko stvaralaštvo je povezano sa likovnom i književnom umjetnošću kao i plesnim pokretima.

V. MUZIČKO-RAZVOJNA DOSTIGNUTIA

SPOSOBNOSTI

Ovaj ciklus spada u period gdje se razvijaju harmonski osjećaji i harmonsko dvoglasno i višeglasno pjevanje narodnih i umjetničkih pjesama kao i kanona sa pratnjom ostinato i drugih načina.

Posebna osnova znanja su elementi melodijskog osjećaja koji se zasnivaju na ličnim prethodnim iskustvima.

U ovom dobu osnovne muzičke djelatnosti razvijaju se, radi uvrštavanja sposobnosti analitičke osnove, metodskih odnosa, trajanju i visini, i na ovaj način omogućuje kvalitetan osjećaj ritamsko-melodijskog i harmonijskog sluha.

Muzička komunikacija je primarna orijentacija i dominantna metoda učenja (interpretacija po notalnom tekstu).

Učenikovo analitičko muzičko mišljenje usmjerava na kvalitetno slušanje, pažnju i razvoj.

Postepeno jača njihova sposobnost estetskog oblikovanja, što se postiže na slasu.

SPRETNOST

Psiho-motorske spretnosti potrebne za vokalno-instrumentalno izvođenje odražavaju se na muziku.

Sa odabranim programom za interpretaciju i didaktičkim procedurama, spretnost izvođenja podstiče da se razvija na visokom nivou. U međuvremenu se javlja period mutacije (posebno kod dječaka). Nastavnik se pažljivo priprema da učenicima pojasni osnovne elemente i savjetuje ih kako da lakše sudjeluju u pjevanju (kad se pojavi ovaj fenomen – poteškoće). U ovom slučaju on može da ih orijentiše za instrumentalno sviranje.

To što je realizovano prethodne tri godine, preko zajedničkog izvođenja i muzičko-didaktičkih igara, sada povezujemo sa informacijama o pravilnom pjevanju.

INFORMATIVNA ZNANJA

Učenici:

- ◆ Upoznaju izražajne elemente
- ◆ Upoznaju u potpunosti izražajna sredstva u djelima vokale, vokalno-instrumentalne muzike.
- ◆ Razumiju osnovne sadržaje muzičkog oblika
- ◆ Razlikuju programsku od apsolutne muzike
- ◆ Razlikuju različite muzičke vrste

Nastavnik iz svog muzi kog iskustva posjeduje potrebna znanja koja omogu avaju elementarnu orijentaciju pri izvo enju, slušanju i stvaralaštvu.

Oni upoznaju elementarne teoretske pojmove, zakonitosti i informacije o muzi koj kulturi.

Važno je da nastavnik ne postavlja i zahtijeva pitanja i odgovore da ne bi preovladalo teopriziranje zbog verbalnog razloga. Zbog toga težimo ka promjeni preko didakti ke procedure od muzi kog doživljaja do muzi ke komunikacije.

VI. ME UPREDMETNA POVEZANOST

Ove muzi ke osobine i djelatnosti tijesno su povezane sa drugim oblastima:

- ◆ Vokalne osobine uo avaju u narodnim pjesmama i pjesmama bosanskih pjesnika (Bosanski jezik)
- ◆ Tekstovi stranih pjesama povezani su sa stranim jezicima
- ◆ Odre eni muzi ki sadržaji su povezani sa prirodom, društvom, obi ajima, razli itim životnim situacijama (Geografija i Historija)
- ◆ Muzi ke djelatnosti ispoljavaju likovno, literarno i pokretno – plesna kreativnost (Bosanski jezik, Likovno vaspitanje i Tjelesni odgoj)
- ◆ Tehnika pjevanja u estetskom oblikovanju je pozitivna govorna sposobnost (Bosanski jezik, strani jezik)
- ◆ Poznavanje muzi kih osnova uti u na cjelovito slušanje (svi predmeti)
- ◆ Muzi ka kultura uti e na zdravo zvuno okruženje (zdravstveni odgoj)

VII. KATALOG ZNANJA - OSNOVNI STANDARDI ZNANJA PO RAZREDIMA

SPOSOBNOSTI

U enici:

- ◆ Razvijaju melodijski osje aj na muzi ki na in osvr u i se na razlikovanje dura od mola.
- ◆ Produbljuju ritamske osje aje na analiti ki na in u širem sadržaju osvr u i se na ritamsku podjelu sa pauzama i razli itim taktovima.

- ◆ Produbljuju samostalnost pri dvodjelnom pjevanju.
- ◆ Usvajaju muzičko mišljenje.
- ◆ Uvrštavaju pažnju i memoriju tokom slušanja.

SPRETNOST

Učenici:

- ◆ Formiraju glas i razvijaju ambitus.
- ◆ Upoznaju pravila lijepog pjevanja i problematiku mutacije.
- ◆ Produbljuju orijentaciju i sposobnost za upotrebu školskih instrumenata.

INFORMATIVNA ZNANJA

Učenici:

- ◆ Upoznaju osnovne karakteristike lestvica u tonalitetu dur – mol i upotrebljavaju ih za shvatanje muzičke koncepcije.
- ◆ Imaju jasnu predstavu o notnom sistemu kao i o tonskoj abecedi.
- ◆ Upoznaju podjelu tonova.
- ◆ Razumiju pojam apsolutne – programske muzike.
- ◆ Upoznaju muzičke vrijednosti drugih naroda.
- ◆ Razvijaju znanje o univerzalnosti muzike, koja zbližuje ljude različitih sredina kao zajedničko ljudsko bogatstvo.

VIII. STANDARDI VREDNOVANJA

- Da učenici poznaju elemente jezika umjetnosti
- Da se umjetnici opismene
- Da se lako snalaze u svijetu umjetnosti
- Da imaju sposobnost da shvate kompoziciju
- Da steena znanja primjene u praksi
- Da umjetnikim stvaralaštvom razvijaju multikulturalne odnose
- Da vrednuju svoj rad i radove ostalih učenika
- Da razvijaju zdrav samokritički odnos
- Da njeguju kulturu opažanja
- Da predlože alternativu za rješenje
- Da izaberu najpovoljniju alternativu
- Razvijati kod djece samoaktivan interes za oplemenjivanje i zaštitu očuvanje okoline i unapređenje kulture življenja

IX. ME UKURIKULARNI STANDARDI

- Uvažavanje i isticanje prava djeteta
- Etnička i religijska tolerantnost
- Uvažavanje ravnopravnosti polova
- Kultura bavljenja sportom
- Porodično vaspitanje i dobro zdravlje
- Koordinacija sa nastavnim oblastima kao što su:
 - Bosanski jezik i književnost
 - Povijest i priroda
 - Likovno vaspitanje
 - Tjelesno vaspitanje

X. FORME RADA

- Zajednička nastava (frontalni rad)
- Grupni rad i saradnja među grupama
- Rad u parovima i saradnja parova
- Specijalni rad sa djecom koja imaju lako mentalno i laka fizička oštećenja (sluh, vid, male govorne smetnje...).

XI. MOTIVI

- Stvaralaštvo
- Doživljaj ljepote muzičkih umjetnosti
- Sloboda
- Radoznalost
- Uspjeh
- Samopouzdanje
- Borbenost
- Takmičarski duh
- Lične i društvene potrebe
- Ideali i nagrade
- Uzori i umjetnička djela

UVOD

Tehnologija za šesti razred je nastavak i proširenje prethodnog znanja. Nastavni predmet tehnologija približava učenike sa raznim formama i dimenzijama iskustava i ljudskih djelatnosti (materijali i njihova prerada, vještina rada i dizajniranja, tehnologija informisanja i komunikacije, kao i zemljoradnja i građevinarska tehnika).

CILJEVI

- Razvijanje i produblјivanje znanja u oblasti tehnologije i njena važnost u službi čovjeka.
- Stvaranje navika i vještina tokom teorijskog i praktičnog rada, sposobnosti traženja informacija iz domena tehnologije.
- Spoznaja odnosa između tehnologije i društva – u sadašnjosti, prošlosti i u budućnosti.
- Rad po standardima za kvalitet i datim specifikacijama.
- Crtanje i grafikoni, uključujući i slobodno crtanje, tehničko crtanje i korištenje grafičkih računarskih programa, su također od suštinske važnosti u tehnološkoj praksi za određivanje i objašnjavanje ideja i predloženih rješenja.
- Dizajniranje kao aktivnost koja uključuje proces specifikacije, razvoja i testiranja prototipova.
- Osnajivanje u službi doprinosa tehnološkom društvu.

OPŠTI OBJEKTIVI

Učenici treba:

- da upoznaju osnovne osobine materijala koji se koriste u industriji i tehnologiji njihove prerade;
- da poznaju alat za rad, motore, sisteme za transmisiju, sisteme za prenošenje energije;
- da shvate proces od ideje do konačne realizacije;
- da znaju vršiti tehničko dokumentiranje i njegovu primjenu u realizaciji finalnih proizvoda;
- da shvate da cijena proizvoda zavisi od cijene materijala, cijene rada i drugih troškova;
- da znaju načine prerade drveta, plastike, metala, gipsa, itd.;
- da shvate mogućnosti uređivanja raznih procesa uz pomoć računara;
- da znaju koristiti računara za tehničko dokumentiranje, za mjerenja i za različita tehnička predstavljanja;
- da znaju koristiti uređaje za komunikaciju.

SPECIFI NI OBJEKTIVI	PROGRAMSKI SADRŽAJ	O EKIVANI REZULTATI	METODOLOGIJA I DIDAKTI KA UPUTSTVA	ME UPREDMETNA POVEZANOST
Materijali i njihove prerade				
Fond asova: 9				
<p>U enik treba: da se upozna sa papirom i drvetom kao svakodnevnim materijalima; da razvije sposobnosti za rad u grupi; da razvije sposobnosti za organizaciju posla; da razvije kreativnost, posebnost, kriti ko mišljenje i da razvije sposobnost i vještinu rješavanja problema; da razvije pozitivan odnos prema okolini.</p>	<p>Tehnologija prerade papira i njen uticaj na okolinu.</p> <p>Ru na prerada papira.</p> <p>Razne vrste papirnih materijala i njihove osobine.</p> <p>Vrste drve a koje raste u našoj zemlji, njihove osobine i tehnologija prerade.</p> <p>Tehnologija prerade drveta.</p> <p>Šta su poluproizvodi.</p> <p>Pore enje osobina</p>	<p>U enik treba: da zna tehnologiju prerade papira i drveta; da poznaje i da koristi alat za rad i osnovne mašine; da poznaje tok procesa od ideje do proizvodnje; da zna da cijena proizvoda zavisi od cijene materijala, cijene rada, itd. da zna itati tehni ku dokumentaciju; da koristi odgovaraju i rje nik za imenovanje i opis opreme, materijala i</p>	<p>Svi sadržaji se realizuju u obliku zajedni kog projekta sa raznim materijalima, od dizajniranja do finalnog proizvoda.</p> <p>U enike treba podsticati za preuzimanje inicijativa ili nezavisnih radnji, imaju i u obzir osnovna pravila ponašanja u grupi.</p>	<p>Maternji jezik Biologija Matematika</p>

	<p>drveta sa osobinama drugih materijala.</p> <p>Važnost šuma za okolinu.</p>	<p>prerada; da zna šta je sirovina, poluproizvod i kona ni proizvod.</p>		
Vještina rada				
Fond asova: 9				
<p>Razvijanje sposobnosti ru ne prerade i sa osnovnim mašinama za papir i drvo.</p>	<p>Odabir i koriš enje odgovaraju ih metoda za preradu i formiranje materijala.</p> <p>Sje enje, bušenje, struganje, lijepljenje, zaštita površina.</p> <p>Koriš enje ru nog alata i elektri nih mašina.</p>	<p>U enik treba da zna da nezavisno radi razli ite objekte od papira i drveta, koriste i osnovni alat.</p>	<p>Radne sposobnosti se sti u ru nom preradom papira ili drveta.</p> <p>Koriš enje radionice opremljene alatom i mašinama za rad.</p> <p>Realizacija se vrši putem radnog projekta.</p>	
Vještine dizajniranja				
Fond asova: 5				
<p>U enik treba: da razvije</p>	<p>Pravljenje proizvodne skice</p>	<p>U enik treba: da ima ideje o</p>	<p>Koriš enje ra unara za izradu tehni ke</p>	<p>Maternji jezik Matematika</p>

<p> kreativnost, posebnost, kritično mišljenje i radne sposobnosti rješavanja problema; da zna da izradi i koristi tehničku dokumentaciju; da razvije jasnu ideju šta treba raditi u fazama rada i da predlaže alternativne metode u slučaju poteškoća tokom rada.</p>	<p>(objekta). Planiranje faza rada. Vrednovanje i poređenje skice i napravljenog objekta.</p>	<p>fazama rada od skice do realizacije objekta; da bude u stanju dizajnirati jednostavan proizvod prema: osobinama materijala, funkciji, estetici, cijeni, itd.</p>	<p>dokumentacije. Realizacija se vrši putem radnog projekta.</p>	
--	---	---	--	--

Tehnologija informisanja i komunikacije

Fond asova: 5

<p>Učenik treba: da se upozna sa glavnim dijelovima računarskog sistema i</p>	<p>Glavni sastavni dijelovi računarskog sistema. Programi za preradu teksta i</p>	<p>Učenik treba: da zna koristiti računara za izradu tehničke dokumentacije.</p>	<p>Realizacija se može postići korištenjem računara.</p>	<p>Maternji jezik Engleski jezik Matematika</p>
---	---	--	--	---

<p>možu postojati njegovog korištenja.</p>	<p>crteža. Veze između različitih programa.</p>			
<p>Poljoprivredna i građevinarska tehnika</p>				
<p>Fond asova: 9</p>				
<p>Učenik treba: da se upozna sa poljoprivrednim i građevinarskim mašinama; da shvati povezanost između mašinskog alata i materijala koji se prerađuje; da shvati veze između osnovne mašine i pratećeg alata; da shvati razliku između mašina za transport i preradu materijala.</p>	<p>Mašine za preradu zemlje. Mašine za samljevenje, za žetvu, za prskanje, za branje. Mašine za transport. Mašine za preradu građevinskog materijala. Elementi građevinarstva.</p>	<p>Učenik treba: da zna i razumije osnovne principe rada nekih poljoprivrednih i građevinarskih mašina; da zna da se objekti sastoje od raznih građevinskih elemenata; da razlikuje mašinu i alat; da shvati vezu između alata i materijala; da klasifikuje mašine na osnovu različitih kriterija.</p>	<p>Konkretno upoznavanje sa radom jedne poljoprivredne i građevinske mašine i njihovom demonstracijom. Obrada modela neke opreme. Ova nastavna jedinica se realizuje kao projekat od poznavanja mašine do modela, i ovo uključuje vještinu dizajniranja i rada.</p>	<p>Maternji jezik Fizika Biologija</p>

VREDNOVANJE

Vrednovanje učenja se vrši na ove načine:

1. ocjenjivanjem zalaganja učenika tokom realizacije programskog sadržaja;
2. ocjenjivanjem individualnog rada u izradi projekata (modela) i rada na računaru;
3. ocjenjivanjem doprinosa tokom grupnog rada;
4. testiranjem tokom nastavnog procesa;
5. ocjenjivanjem zadataka i individualnih projekata.

UPUTSTVA ZA UPOTREBU LITERATURE I DRUGIH NASTAVNIH IZVORA

LITERATURA

1. **Pajtim Bejtja, Alqi Mustafai, Eva Zagori, Renata Qatipi, Robert Tytymçe, Franko Kondakçia:** “Teknologjia 1”, Tirana, 2002.
2. **Mr. Rexhep Berisha:** “Arsimi teknik” V, VI razred, Priština, 2001.

Neophodna oprema i drugi preduslovi:

1. kabinet sa opremom za izradu projekata;
2. kabinet sa računarima i štampacima;
3. potrebne software aplikacije;
4. veza sa internetom, lokalna mreža u kabinetu;
5. treninzi za nastavnike;
6. održavanje.

Minimalni uslovi:

1. osnovna oprema i alat za praktični rad;
2. treninzi za nastavnike;
3. jedan računar u školi za demonstraciju nastavnog programa.

Napomena:

Ako škola nema kabinet za izradu projekata, onda se program mora realizovati u učionici.

Ako škola nema resursne uvjete, potrebno je istaknuti teorijske aspekte programom predviđenih tema i izvršiti njihovu demonstraciju, ako škola ima barem jedan resursni uvjet.

U predviđenom fondu resursa je uključeno predavanje, utvrđivanje predmeta i testiranje učenika.

OPŠTA METODOLOŠKA UPUTSTVA

1. Naglasak na demonstraciji i individualnom i grupnom radu, npr. predavanje 25%, demonstracija 25%, individualni i grupni rad 50%.
2. Poticanje individualnog rada i razmjene znanja i sposobnosti, interaktivni rad.
Obnavljanje sadržaja putem zadataka koji uključuju izvršavanje višestrukih znanja.

ORIJENTACIJA ZA NEZAVISAN RAD

Grupni i individualni rad

TJELESNI I SPORTSKI ODGOJ (2. razred, 74. nastavni sat)

UVOD

Tjelesni i sportski odgoj u nižoj srednjoj školi, stavlja učenika u kontakt sa velikim brojem fizičkih, sportskih, umjetničkih aktivnosti koje ga konstituišu u savremenoj kulturi. Po svojoj prirodi ove aktivnosti imaju privilegiju da utiču na poseban način na relacije i adaptaciju prema fizičkom i ljudskom okruženju. One omogućavaju svim učenicima da se fizički isprobaju i da se što bolje upoznaju sa raznim originalnim iskustvima, sa izvorima emocija i želja.

Tjelesni i sportski odgoj doprinosi razvoju identiteta. U širem shvaćanju i u odnosu sa drugim disciplinama, ovo je raznovrsnost krugova, u kojima se nalaze individualna i kolektivna iskustva, koja omogućavaju TSO (tjelesni i sportski odgoj) da učestvuje na specifičan način u vaspitanju, sigurnosti, zdravlju, solidarnosti, odgovornosti i autonomiji. Nuditi ove konkretne slučajeve za pristup društvenim i moralnim vrijednostima posebno u odnosu na pravila, TSO doprinosi edukaciji i građanstvu.

CILJEVI

- Tjelesni i sportski odgoj treba da bude sredstvo cjelokupnog razvoja učenika.
- Mora poštovati princip jednakih mogućnosti za sve učenike kao i poštovanje razlika među njima.
- Pedagoški proces treba tako usmjeravati da svaki učenik bude uspješan i motivisan.
- Igra kao sredstvo relaksacije i kao sredstvo za vaspitanje mora biti prisutna na svakom času tjelesnog odgoja.
- Prirodni ciljevi nastavnog programa dozvoljavaju određen stepen autonomije škole i nastavnika, i kao takvi traže profesionalnu odgovornost za pronalazak sadržaja, metoda i oblika rada.

- Nastavni program mora bodriti djecu za humane međusobne odnose kao i za sportsko ponašanje.
- Poseban tretman treba pokloniti djeci sa posebnim potrebama kao i talentovanoj djeci.
- Da poveže sportsku djelatnost sa drugim predmetnim poljima.
- Nastavni program priprema i ocjenjuje djeca koja dostignu ciljeva i motiviše ih za sportske aktivnosti.
- Moraju se poštovati napisani standardi i normativna akta i paziti na sigurnost tokom vježbanja.

OBJEKTIVI

Tjelesni razvoj, pokretne i funkcionalne sposobnosti

- Formiranje pravilnog držanja tijela.
- Razvijanje pokretnih sposobnosti kroz male sportske igre, štafetske igre i igre na poligonu.
- Razvijanje pokretnih sposobnosti (koordinacije, snage, brzine, pokretljivosti, ravnoteže, tačnost itd.).
- Razvijanje funkcionalnih sposobnosti kroz razne aktivnosti u prirodi (šetnja, trčanje, orijentaciono trčanje itd).

Usvajanje različitih sportskih znanja

- Učenje tehnike trčanja, skakanja i bacanja.
- Učenje tehnike nekih gimnastičkih elemenata i njihovo povezivanje u cjelinu.
- Učenje osnovnih tehnika i taktika elemenata kao i njihova primjena u raznim situacijama igre.
- Učenje nekih društvenih i narodnih kola.
- Učenje jedne tehnike plivanja.
- Pravilno učenje skijanja.

Povezanost sa teorijskim znanjima

- Poznavanje rekvizita i sportskih sprava, njihovo upotrebljavanje i njihovo pravilno upotrebljavanje.
- Shvatanje nekih sportskih pojmova.
- Poznavanje važnosti nekih od sportova, a posebno nekih od sportova koji su vezani sa našom tradicijom i prošlošću (kao na primjer: rvanje).

- Poznavanje i poštovanje pravila malih sportskih igara.
- Poznavanje shvatanja ritma, takta i tempa u kretanju.
- Shvatanje prednosti sportske opreme, posebno u određenim situacijama (u takmičenjima i u raznim vremenskim uslovima).
- Poštovanje pravila ponašanja kao i principa sigurnosti, a pogotovu na bazenu, ski stazi, u šumi itd.).
- Pravilno shvatanje važnosti redovnog i sistematskog bavljenja sportom za očuvanje i jačanje zdravlja.

Ugodno doživljavanje sporta, formiranje i razvoj pravilnog držanja (ponašanja) navika i na druga ponašanja

- Razvoj odlučnosti i borilačke duše u različitim situacijama.
- Razvoj upornosti kroz aerobne aktivnosti.
- Razvijanje pozitivnog ponašanja u sportu, sudjelovanje i pružanje pomoći u potrebnim situacijama.
- Njegovanje stava, poštovanja i higijenskih navika prema školskom inventaru i sportskoj opremi.
- Razvoj osjećanja za ocjenjivanje i očuvanje tradicije kao i kulturnog naslijeđa.

PROGRAMSKI SADRŽAJI

1. OCJENJIVANJE POKRETNIH SPOSOBNOSTI	4 dana
2. ATLETIKA	12 dana
3. SPORTSKA I RITMIČKA GIMNASTIKA	14 dana
4. KOLEKTIVNI SPORTOVI	24 dana
5. INDIVIDUALNI SPORTOVI	
- borbeni sportovi	12 dana
- sportovi sa reketima	8 dana
6. SKIJANJE	7-10 dana
7. IZLETI	2 dana godišnje
8. SPORTSKA TAKMIČENJA (NAJMANJE U DVA SPORTA, PREMA USLOVIMA)	

NASTAVNE CJELINE	PROGRAMSKI SADRŽAJI	METODOLOŠKA UPUTSTVA	OEKIVANI REZULTATI	ME UPRED METNA POVEZANOST
TEME				
1. OCJENJIVANJE MOTORI KIH SPOSOBNOSTI	•Mjerenje antropometrijskih osobina i psihomotoričkih sposobnosti	Način grupnog rada, verbalna i demonstrativna metoda	Stepen napredovanja (po etno i završno vredovanje antropometrijskih i pokretnih posebnosti)	Matematika Zdravstveno vaspitanje
2. ATLETIKA • Hodanje i trčanje	Hod i trčanje Sportski hod Osnove tehnike brzog i izdržljivog trčanja Brzo trčanje 60 m Izdržljivo trčanje 600-800 m	Oblik rada - frontalni i grupni	Učenik treba da razlikuje obično hodanje od sportskog; da zna nisko i visoko polaganje; da zna da trči na koordiniran način sa određenim tempom.	Matematika Biologija
• Skakanja	• Skok uvis – tehnika “makaze” • Skok udalj – tehnika “tijelo u luku”		Da zna da skoči uvis i udalji sa zaletom.	Biologija Fizika
• Bacanja	Bacanje kugli do 200 gr. sa mjesta i sa zaletom, na	Oblik rada - frontalni i individualni	Da zna da baci kuglu sa zaletom; da zna da gura	Biologija Fizika

	cilj i na daljinu. Bacanje medicinskih kugli	Metode rada - usmena demonstriranja, sinteti ka i ilustracije Oblik rada - frontalni i individualni Metoda rada - usmena demonstriranja, sinteti ka i ilustracije	medicinske kugle.	Matematika
3. SPORTSKA I RITMI KA GIMNASTIKA	Kolut naprijed, kolut pozadi, stajanje na ruke, bo no okretanje “zvijska”	Oblik rada - frontalni, u parovima i individualni	U enik treba da zna da razlikuje kolut od okretanja, da zna spajanje na ruke, bo no okretanje.	Fizika
• Skokovi	• Skok preko kozli a u širini, nogama sa strane • Skok preko kozli a skupljenih nogu	Oblik rada - frontalni, u parovima i individualni	Da zna da presko i kozli nogama sa strane i skupljenih nogu.	Fizika
• Karike	• Pokreti naprijed, pozadi, penjanje	Oblik rada - frontalni, u parovima i individualni	Da zna da se penje, obavi pokrete na karikama i da se spusti.	Fizika
• Razboj	• Sa skokom penjati se naslanjaju i se na	Oblik rada - frontalni, u parovima i	Da zna da se propenje na razboj i da završi radnje na	Fizika

<p>• Gimnasti ka greda</p>	<p>ruke, hodanje naprijed sa naslonom na ruke, ljuljanje ispred sa naslonom na raširene ruke, izlazak ljuljanjem ispred sa naslanjanjem na ruke</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hodanje po gredi, tr anje i okret, kao i povezanost ovih elemenata u cjelinu. • Frontalna i linijska ravnoteža nad gredom. Izlazak sa strane sa pravim tijelom 	<p>individualni</p> <p>Oblik rada - frontalni, u parovima i individualni. Metode rada - usmjena, demonstrativna i sinteti ka</p>	<p>njemu.</p> <p>Da zna da hoda po gredi, da napravi okret, da drži ravnotežu i da kombinuje elemente u cjelinu.</p>	<p>Fizika</p>
<p>• Narodna, nacionalna i me unarodna kola</p>	<p>Kolo: Šota</p> <p>Jedno me unarodno kolo Moderni ples</p>	<p>Oblik rada - frontalni</p>	<p>Da zna da igra kola uz muzi ku pratnju; da zna osnovne moderne plesove.</p>	<p>Muzi ka kultura</p>

<p>4. KOLEKTIVNI SPORTOVI</p> <p>• Mali futbol</p>	<p>Osnovni elementi tehnike bez lopte: hodanja, tr anja, stajanja i skakanja Elementi sa loptom: dodavanja i primanja, udarci i bacanja Elementi individualne i grupne taktike. Jednostavne igre 1:1 do 7:7</p>	<p>Oblici rada - frontalni i individualni Metoda rada - verbalno i sinteti ko demonstriranje</p>	<p>U enik treba da zna da sakrije, primi i ga a loptom, da zna da upotrijebi osnovne elemente tehnike i taktike u igri 1+1 do 7+7.</p>	
<p>• Mali rukomet</p>	<p>Osnovni elementi tehnike bez lopte: hodanja, tr anja, zaustavljanja i skakanja Elementi sa loptom - primanje i držanje lopte, dribbling i udarci Elementi individualne i grupne tehnike. Igra - mali rukomet 1+3 i 1+4</p>	<p>Oblici rada - frontalni i individualni. Metode rada - verbalno i sinteti ko demonstriranje</p>	<p>U enik treba da zna da ga a loptom, prima i prebacuje loptu, da zna da koristi osnovne elemente tehnike i taktike u igri 1+3 i 1+4.</p>	<p>Matematika</p>
<p>• Mala košarka</p>	<p>Osnovni elementi tehnike bez lopte: hodanje, tr anje, skokovi Elementi sa loptom - hvatanje i držanje lopte, dodavanja, dribling, zaustavljanje drblinga, bacanje u koš, sa mjesta i tokom pokreta. Elementi taktike, individualni i grupni. Igra na jedan koš 1:1, 2:2 i na dva koša 3:3</p>	<p>Oblik frontalnog i individualnog rada Metode rada -verbalno, sinteti ko demonstriranje</p>	<p>U enik treba da zna da hvata loptu, dodaje i ubacuje u koš, da zna da primjenjuje osnovne elemente tehnike i taktike u igri 1:1, 2:2 i 3:3.</p>	<p>Matematika</p>

<ul style="list-style-type: none"> • Mala odbojka 	<p>Osnovni elementi tehnike bez lopte - skokovi Elementi sa loptom - bacanje lopte od gore, od dolje, serviranje od dolje Elementi individualne i grupne taktike, igra 2:2, 3:3</p>	<p>Oblik rada - frontalni i individualni. Metode rada - usmene, demonstrativne i sinteti ke</p>	<p>Ucenik treba da zna da prihvati loptu, doda i obavi ga anje loptom, da zna da upotrijebi osnovne elemente tehnike i taktike 1:1, 2:2 i 3:3.</p>	<p>Matematika</p>
<p>5. INDIVIDUALNI SPORTOVI</p> <ul style="list-style-type: none"> • Borila ki sportovi • Rvanje • Karate 	<p>Osnovni elementi rvanja – slobodni stil. Hvatanje za pojas, noge</p> <p>Osnovni elementi karatea: odbrana - pokreti rukama i nogama; napad - rukama i nogama; jedna osnovna kota</p>	<p>Oblik rada - frontalni i individualni</p> <p>Metode rada - usmene, demonstrativne, sinteti ke</p>	<p>U enik treba da zna osnovne elemente tehnike karatea, rvanja i džuda.</p>	<p>Biologija</p>

<ul style="list-style-type: none"> • Sportovi sa reketima • Pingpong 	<p>Ru ni i nožni pokreti Hvatanje i držanje reketa Osnovni udarci lopte: forhend, bekhend, servis i primanje servisa</p>	<p>Oblik rada – frontalni i individualni Metode rada - usmene, demonstrativne i sinteti ke</p>	<p>Da zna osnovna ga anja loptom, reketima (forhend, bekhend).</p>	<p>Matematika</p>
<p>6. SKIJANJE 7-10 dana</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Hodanje • Okretanje • Penjanje • Silaženje • Spuštanje 	<p>Oblici rada - frontalni, individualni, u parovima Metode rada - usmene, demonstrativne i sinteti ke</p>	<p>U enik treba da zna hodanje na skijama, okretanje, penjanje i spuštanje.</p>	<p>Biologija Fizika Zdrastveno obrazovanje</p>
<p>7. IZLETI</p>	<p>Šetnja u prirodi</p>	<p>Oblik rada - Frontalni</p>	<p>Upoznavanje prirodnih ljepota</p>	<p>Geografija Biologija</p>
<p>8. SPORTSKE IGRE</p>	<p>Organizovanje sportskih igara, najmanje u dvije sportske discipline</p>	<p>Oblik rada - frontalni i individualni</p>	<p>Primjena pravila igre i sportsko ponašanje, kao i organizovanje takmi enja.</p>	<p>Gra ansko vaspitanje</p>

Od četiri ponuđena kolektivna sporta škola treba da izabere najmanje dva, zavisno od uslova i kadrova koje škola ima.

Dodatni sadržaji:

Vožnja rošulama, biciklom, igranje tenisa, badmintona, itd. Izbor ovih sadržaja obavlja se nastavnik i škola, zavisno od materijalnih i kadrovskih uslova, kao i tradicije područja gdje se škola nalazi.

OCJENJIVANJE

- Ocjenjivanje tjelesnog razvoja vrši se pomoću antropometričkih instrumenata dva puta godišnje (visina i težina tijela).
- Ocjenjivanje pokretnih sposobnosti vrši se sistemom CGS, dva puta godišnje - skok iz mjesta u daljinu, skok iz mjesta u visinu, trčanje na 60 metara i 600 (za učenice), 800 metara (za učenike).
- Nivo naučenih informacija ocjenjuje se individualno i tokom trajanja igre.
- Ocjenjivanje nivoa stečenih elemenata tehnike i taktike.

Priprema za štampu:
IZDAVA KAKU A LIBRI SHKOLLOR, Priština
Štampa: **DRUCKART** - Priština

Katalogimi në publikim – (CIP)
Biblioteka Kombëtare dhe Universitare e Kosovës

371.214 –93 = 163.41

NASTAVNI plan i....

Nastavni plan i program : Za šesti razred niže srednje škole / [Glavni urednik Isuf Zeneli].- Priština : Ministarstvo Obrazovanja Nauke i Tehnologije, 2003 (Priština: "Druckart").- 216 str.; 24 cm.

ISBN 9951-07-177-5